

Speciális szövőszerzők: a SOWOSEC ...

avagy főszerkesztői gondolatok egy tematikus szám elé

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/1

Egy elég különös és ritka vállalkozás kézzelfogható eredményét tartja kezében az olvasó. A Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának a maga nemében úttörő kísérlete volt, amikor kilenc ország szakmai összefogásának eredményeképpen 2010-ben meghirdette a „Szociális munka - szociális gazdaság”, azóta az angol megnevezés mozaikszavával sokkal inkább azonosított joint degree -rendszerű képzését. A mind rendszerében, mind pedig tartalmában szokatlan próbálkozás egyre népszerűbb, úgy tűnik, hogy a szociális szféra szakemberei „ráéreztek” a benne rejlő sokszínű és sokrétű témák és tapasztalatok, különböző országokból származó előadók nemzetközi szövevényének értékeire. Ez a kiadványban is megtestesül, hiszen öt különböző országból vannak a szerzők, akik a téma avatott ismerői és különböző módon és más-más szerepből bár, de szerepet visznek a SOWOSEC projektben. Ezen a különös szövőszerzőken készült anyagból nyújtjuk át egy „véget” a folyóiratunk tematikus számában, ezúton kérve elnézést a suta és rossz szóviccért ...

A szerzők a konferencia névadó szellemének megfelelően mindkét irányból, a szociális munka és a szociális gazdaság felől is közelítenek, s találhatók a két terület integrációját bemutató „együttes” írások is. Akár szimbolikusan is értelmezhető, de nagyon is valóságos, hogy **Andor Lászlónak** a foglalkoztatásért, a szociális ügyekért és a társadalmi összetartozásért felelős Európai Unió biztosnak a szociális vállalkozásoknak az Európai Unióban való megjelenéséről, megvalósulásáról szóló előadásának írásos változatával kezdjük a sort. A franciaországi szociális gazdaságokról két nézőpontból is kapunk képet, **Yves Coutand** az Institut Régional du Travail Social munkatársa Poitiers-ből a franciaországi szociális és szolidaritásos gazdaságok példájáról ír, ugyanakkor a kötet végén egy másik tanulmány **Primuszné Sára Réka** tollából a francia szociális gazdaságnak a magyar szociális gazdasággal való rövid összehasonlítására vállalkozik. A szociális gazdaság és szociális munka Európában megvalósuló együttműködése a témája **Christine Gruber** a FH-Campus Wien (Ausztria) professzora munkájának. Egyértelműen a szociális munka fő közelít **Báthori-Tárczy Zita**, aki az Ungvári Nemzeti Egyetem (Ukrajna) Szociális Munka tanszékének oktatója, az önkéntesség, a társadalmi felelősség témakörét mutatja be egy nemzetközi vállalkozás, a TOUCH Projekt tapasztalatainak keresztül. Már a címében is jelzi a két terület szervesülését **Patyán László**

írása aki nem csak a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar oktatójaként, hanem a SOWOSEC képzés egyik „atyjaként”, sőt egy országos szociális szakmai szervezet elnökeként is autentikusan szól a szociális munkások szerepéről a szociális gazdaság szervezeteiben. A gazdasági szemlélet felől közelít **Kelen András** az Általános Vállalkozási Főiskola oktatója, aki a szociális gazdaság mai vidéki magyarországi újdonságairól ír tanulmányában. Példákról és kísérletekről számol be **Mészáros Zsuzsa** a Közösségfejlesztők Egyesületének munkatársa, a közösségi gazdaságfejlesztésnek a gyakorlatban történő megvalósulásával kapcsolatban. Egy nagyon is a vonatkozó „piac”, sőt a „versenyszféra” prominens képviselőjének a START Rehabilitációs Foglalkoztató és Intézményei Közhasznú Nonprofit KFT vezetőjének **Balogh Zoltánnak** a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása terén szerzett tapasztalatait és gondolatait osztja meg a menedzsment és működési stratégiák kérdéskörében. A bemutatások sorát a kötet egyetlen alkotói közösségének munkájával zárjuk, **Keketiová, Mačkinová, Mareková, Vaverčáková** anyaga a személyes szolgáltatásoknak a szlovák szociális intézményekben történő megvalósulásáról szól.

Két, első hallásra látszólag nagyon távol eső terület, nagyon is valóságos közös együttműködésének sokszínű, nemzetközi tapasztalatainak megosztását tartalmazó kötetet sikerült összeállítanunk, remélem még sok hasonló fogja követni. Jó olvasást kíván:

Kiss János
főszerkesztő

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

Szociális vállalkozások az Európai Unióban

Andor László

Foglalkoztatásért, a szociális ügyekért és a társadalmi összetartozásért
felelős Európai Unió biztos

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/2

Az idősödő európai társadalmakban, a születéskor várható élettartam amúgy örvendetes emelkedése miatt, egyre nagyobb szükség lesz a segítő hivatású szakemberek munkájára mind a kórházi, intézményi, mind az otthoni segítségben. Míg sok hagyományos iparágban egyre csökkennek a munkahelyek, erre a szép és humánus hivatásra egyre nagyobb szüksége lesz Magyarországnak és a többi európai országnak.

A szociális gazdaság különösen fontos szerepet játszik a válságból való kilábalásban.

Először arról írok, hogy miben látom a szociális gazdaság és a szociális vállalkozások szerepét a gazdasági, a foglalkoztatási és a szociálpolitika tágabb összefüggésében - különös tekintettel a gazdasági válságra és arra a modellre, amelynek kifejlesztését az Unió az Európa 2020 stratégiában célul tűzte ki.

Majd azokról az intézkedésekről szeretnék áttekintést nyújtani, amelyekkel az Európai Bizottság a szociális gazdaságot és a szociális vállalatokat támogatja, valamint be szeretném mutatni a Bizottság idevágó politikai keretrendszerét, konkrétan a „szociális vállalkozások” kezdeményezést.

Végül áttekintem a szociális vállalkozások fejlődését Magyarországon.

Szociális vállalkozások és az Európa 2020 Stratégia

Miért olyan fontosak a szociális vállalkozások, és hogyan illeszkednek a tágabb gazdasági és társadalmi összképbe?

A pénzügyi és gazdasági válság, melynek immár negyedik évét éljük, részben a társadalmi egyenlőtlenségek kiéleződésére, részben pedig arra vezethető vissza,

hogy a pénzügyi szféra szerepe túlzottan megnövekedett a gazdasági tevékenységekben. Eltolódtak a hangsúlyok: fontosabb lett a profitszerzés, mint az, hogy az adott befektetés valóban hasznára váljon a gazdaságnak és a társadalomnak. A válság előtti üzleti modell már csak azért sem volt fenntartható, mert nem vette figyelembe kellőképpen a társadalmi haladás szempontjait, és nem is volt kellőképpen intelligens, azaz nem investált eleget az emberi tényezőbe.

Mindebből le kell vonnunk a tanulságokat ahhoz, hogy megfelelő választ tudjunk adni a válságra, és olyan gazdasági modelleket tudjunk kidolgozni, amelyek révén mind mikro-, mind makroszinten megbirkózhatunk az előttünk álló legfontosabb kihívásokkal. Milyen kihívásokról van szó? A foglalkoztatási szint emeléséről, a társadalom idősödéséből fakadó feladatokról, az erőforrás-hatékonyabb termelés és fogyasztás szükségességéről, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség visszaszorításáról.

Az Európai Unió 2010 elején egy differenciált, új modellt dolgozott ki a gazdasági és társadalmi fejlődés érdekében: az Európa 2020 stratégiát, amely az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés céljain nyugszik. Ebben a modellben az innováció, az erőforrás-hatékonyság és a társadalmi fejlődés egymást kiegészítő elemek, amelyek együttesen járulnak hozzá a versenyképességhez és a jóléthez. Mindez az Európai Unióról szóló szerződés 3. cikkében meghatározott magas versenyképességű szociális piacgazdaság koncepcióján alapul.

Ami a mikroszintet illeti, szembeötlő, hogy ez a gazdasági modell pusztán profitorientált vállalatokra és állami intézkedésekre alapozva nem működhet. A civil társadalomnak is fontos szerep jut benne, de a jó megoldások megtalálásához és kidolgozásához üzleti modellre is szükség van. Ezen a ponton kapcsolódnak be a szociális vállalkozások és a szociális gazdaság.

A szociális vállalkozás fogalma több mint 150 évre tekinthet vissza. Azok az erőfeszítések, melyekkel annak idején a munkavállalókat és hozzátartozóikat próbálták megóvni az iparosítás és a gazdasági válságok negatív hatásaitól, végül szövetkezetek és biztosító egyesületek formáját öltő szociális vállalkozások megalapításához vezettek. E vállalkozások az olyan társadalmi értékek, mint a szolidaritás, az autonómia, a részvétel és a felelősség-teremtés gyakorlatba való átültetésével ellátták az emberek alapvető szükségleteit.

Különösen jelentősek voltak a megfizethető lakhatási lehetőség, a közlekedés, az élelmiszerkereskedelem, az egészségügyi szolgáltatások, a közszolgáltatások és pénzügyi szolgáltatások terén, és ezáltal az egész helyi közösség hasznára váltak.

A szociális vállalkozások helyzete az Európai Unióban

Ma a szociális vállalkozások fő jellemzője, hogy elsősorban társadalmi, környezetvédelmi vagy közösségi célokat szolgálnak. Számos jogi formát ölthetnek, de vállalkozói és innovatív erejükkel mindenképpen pozitív hatást gyakorolnak a társadalomra, a gazdaságra és a környezetre. Többletbevételüket főként társadalmi küldetésük megvalósítására fordítják, és irányítási-vállalatvezetési szerkezetükben a munkavál-

lálók, az ügyfelek, az üzletfelek és egyéb érdekeltek egyaránt részt vesznek, és felelősségteljes szerepet vállalnak. A szociális vállalkozók azáltal, hogy megfizethető és elfogadható árú, jó minőségű termékeket és szolgáltatásokat kínálnak, úttörő szerepet töltenek be az új piacok létrehozásában, kivált az alábbi célokkal:

- a szociális és egészségügyi ellátások fejlesztése,
- a társadalmi és munkahelyi integráció elősegítése,
- az oktatás és egész életen át tartó tanulás biztosítása,
- a kultúra és a művészetek felkarolása,
- a digitális társadalomban való részvétel lehetővé tétele,
- közszolgáltatások nyújtása, mint pl. tömegközlekedés,
- kibocsátás- és hulladékcsökkentés, valamint a természetes források hatékonyabb használata,
- a kommunális fejlesztés megszervezése és finanszírozása, illetve
- a tisztességes kereskedelem előmozdítása.

A legtöbb szociális vállalkozás kis- vagy középvállalkozás. A szokásos nehézségek mellett, amelyekkel a kkv-k vállalatindításkor, valamint a fejlődési és a növekedési szakaszban szembetalálkoznak, a szociális vállalkozások más hátrányokba is akadályokba is ütköznek:

A „mainstream” vállalatok helyzetéhez viszonyítva az innovatív, szociális vállalkozások számára alulfejlett a finanszírozási rendszer a vállalkozások teljes életciklusán keresztül (alapítás, fejlődés, növekedés). Leginkább a piac átláthatósága, a pénzügyi infrastruktúra és a hitelezési kockázat-felmérés tekintetében szenvednek hátrányt. A szociális vállalkozók bizonyos esetekben a szokásosnál is nehezebben tudnak vállalatot alapítani, a fejlődési és növekedési szakaszban is különféle akadályokba ütköznek. Ennek számos oka van: a vállalkozói ismeretek oktatásának hiánya, a bevált üzleti modellek nem megfelelő ismerete, a vállalkozásfejlesztési szolgáltatásokat biztosító infrastruktúra és támogatás elégtelen volta, a bevált módszerekkel kapcsolatos tapasztalatcsere alacsony szintje Európában.

Mindez összefügg azzal, hogy a mai üzleti környezetre sajnos egyáltalán nem jellemző, hogy tudatában lenne a szociális vállalkozások által teremtett társadalmi értéknek, vagy elismerné az e téren játszott szerepüket. Azt, hogy megerősítik a civil társadalom fejlődésének meghatározó elemeit: a felelősségteremtést, a társadalmi innovációt, új partnerségi formák kialakítását, a hiteles vállalkozói tevékenységet.

Azt is el kell mondanom, hogy az uniós és tagállami jogszabályok, valamint a közbeszerzéssel, az állami támogatásokkal, az adózással és a pénzügyi piacokkal kapcsolatos közigazgatási eljárások nem mindig teremtenek egyenlő feltételeket a szociális vállalkozások számára, illetve egyelőre nem veszik kellőképpen figyelembe

a szociális vállalkozások sajátosságait. Mindezek miatt könnyen előfordulhat, hogy a szociális vállalkozók csak nehezen találnak befektetőt, nehezebben jutnak hozzá közpénzekhez, illetve arra kényszerülnek, hogy bonyolultabb jogi formában hozzák létre vállalatukat. De szerencsére így is vannak prosperáló szociális vállalkozások.

Spanyolországban magam is meglátogattam a Mondragon Corporationt, amely az ország hetedik legnagyobb cégcsoportja és az európai kontinens egyik legsikeresebb szövetkezeti vállalkozása. A dolgozói szövetkezetek szövetségeként létrejött vállalkozás ma nyolcvanötezer munkást foglalkoztat, éves bevétele sok milliárd euró, képzési központjaiban évente kilencezren tanulnak.

A Mondragon kiemelkedően sikeres példa arra, hogy a szolidaritás szelleme jól megfér az üzleti sikerrel és kezdeményező készséggel.

Szövetkezetek és új kezdeményezések

Azt is érdemes megemlíteni, hogy a szövetkezeti forma különösen kedvező a nőknek. A szövetkezetek nagy többségében a nők nem keresnek kevesebbet, mint a férfiak. Jobban össze tudják hangolni munkájukat és családi életüket. A szövetkezetekben dolgozó nőknek átlagosan több gyerekük van, mint a nőknek általában az adott országban. A szövetkezet jobb lehetőséget kínál számukra a szakmai továbbfejlődésre is.

A szövetkezet a szociális gazdaság jól bevált, hagyományos vállalkozási formája, amely sok helyen ellenállóbb a válság következményeire is, mint a profitorientált vállalkozások. De vannak újabb, szintén ígéretes kezdeményesek is.

Ilyen, amikor a dolgozók kivásárolják a bajba jutott cégeket, és munkahelyük védelme érdekében saját kezükbe veszik a vállalkozás át-strukturálását.

Napjainkban amúgy is kevés az új barnamezős beruházás, az ilyen dolgozói kivásárlás régebbi, válságba jutott cégeknek kínál új esélyt.

Sajátos és rokonszenves kezdeményezés az úgynevezett közösségi valuta. Amikor az emberek nem készpénzben, hanem kölcsönös szívességekben, szolgáltatásokban, munkaidőben vagy éppen „Soproni kékfrankosban” számolnak el egymással.

Ez persze nem „rengeti meg” a pénzügyi birodalmakat, de helyben sikeres kezdeményezés lehet és egy alternatív, szociális gazdaság lehetőségét villantja fel a helyi közösségnek.

Bizottsági kezdeményezés a szociális vállalkozásokról

Az Európai Bizottság 2011 októberében előterjesztette a „szociális vállalkozás” kezdeményezést (Social Business Initiative), benne egy cselekvési tervvel, melynek célja, hogy Európa-szerte elősegítse a szociális vállalkozások létrehozását, fejlődését és növekedését. A cselekvési tervben 11 kiemelt intézkedést javasoltunk, amelyeket célkitűzések szerint három csoportba soroltunk:

- a szociális vállalkozások finanszírozáshoz való hozzáféréseinek javítása;

- a szociális vállalkozások láthatóbbá tétele és elismerése, a tudásmegosztás és a kapacitásépítés elősegítése, a készségfejlesztés előmozdítása; továbbá
- az európai jogi és szabályozási keretrendszerek egyszerűsítése, különösen a közbeszerzés és az állami támogatások terén.

A következőkben az eddig meghozott fő intézkedéseket szeretném röviden bemutatni. Ami a finanszírozáshoz való hozzáférést illeti, az uniós költségvetés legfontosabb forrásának, azaz a strukturális alapoknak a mobilizálását javasoltuk. Az Európai Regionális Fejlesztési Alap és az Európai Szociális Alap 2014 és 2020 közötti időszakban történő felhasználására olyan szabályokat javasoltunk, amelyek célirányos beruházási prioritásokat foglalnak magukban a szociális gazdaság és a szociális vállalkozások támogatására. Ennek segítségével a tagállamok és az egyes régiók az operatív programjaik keretében egyedi támogatási rendszereket fejleszthetnek ki. Az operatív programok előkészítése jellemzően 2012 második felében vette kezdetét.

A nemzeti vagy regionális támogatási tevékenységek főleg az alábbiakat tartalmazzák:

- kapacitásépítés és annak népszerűsítése (pl. a szociális vállalkozói tevékenységek oktatásának finanszírozása, a vállalkozásfejlesztés támogatása, illetve hálózatépítés révén); valamint
- pénzforrások mobilizálása a szociális vállalkozások finanszírozáshoz való hozzáféréseinek megkönnyítése érdekében.

A kohéziós politika egészére javasolt innovációk nagy része szintén megkönnyíti a szociális vállalkozások támogatását. Az alapok felhasználása egyszerűbb lesz, főként annak köszönhetően, hogy az Európai Szociális Alapból finanszírozott, legfeljebb 50 ezer euró értékű projektek esetében az egyösszegű kifizetések lesznek általánosak, ennél nagyobb összegek esetében pedig egyre szélesebb körben úgynevezett standard hozzájárulási kulcsokat alkalmaznak majd.

A Bizottság emellett a pénzügyi eszközök szélesebb körben való használatát szorgalmazza. Különösen érvényes ez a mikrohitel-rendszerekre és a szociális vállalkozási alapokra, amelyek révén a strukturális alapokból származó pénzt nem csak támogatás, hanem ún. „türelmes tőke”, mezzanine tőke vagy kölcsön formájában is igénybe lehet venni.

A finanszírozáshoz való hozzáférés javítása azonban nem csak az uniós költségvetésből származó támogatásokról szól, hanem a belső piac szabályozásáról is. Szélesebb körben elő kell mozdítanunk a magánbefektetéseket, a nagy intézményi befektetőktől kezdve egészen a szociális vállalkozások kifejlesztéséig. Ezért a forrásaik legalább 70%-át szociális vállalkozásokba fektető alapok számára uniós védjegy létrehozását javasoltuk. Az ilyen alapok esetében egyszerűbb lesz a határon átnyúló befektetés, a szociális vállalkozások pedig könnyebben hozzáférnek

majd a belföldi tőkepiacon kívül a finanszírozáshoz. A „szociális vállalkozások” kezdeményezés részét képező cselekvési terv másik fontos elemét azok az intézkedések alkotják, amelyek a szociális vállalkozások láthatóbbá tételére és kapacitásuk növelésére irányulnak. A kapacitásépítés azon közigazgatási szervek esetében is cél, amelyek a vállalkozások támogatását szolgáló forrásokról döntenek.

Mindebből leginkább a tagállami és regionális hatóságok közötti tudásmegosztást és a szociális vállalkozások (különösen a strukturális alapok révén történő) fejlesztésére irányuló kapacitásépítést szeretném kiemelni. Ez azért ilyen fontos, mert a strukturális alapok képezik a szociális vállalkozásokba irányuló befektetés egyik legnagyobb lehetséges forrását, amelyre mind tagállami, mind regionális szinten hatalmas szükség van. Harmadszor: számos javaslatot tettünk, illetve számos olyan javaslat áll még kidolgozás alatt, amely a szociális gazdaság és a szociális vállalkozások szabályozási keretrendszerére irányul, ideértve a közbeszerzésre és az állami támogatásra vonatkozó szabályokat is.

A Bizottság 2012-ben jogalkotási javaslatot terjesztett elő az európai alapítványok alapszabályának bevezetésére. Tanulmányt készítettünk továbbá arról, hogy miként lehetne az európai szövetkezetekre vonatkozó rendeletet egyszerűsíteni, és konzultációt kezdeményeztünk e tárgyban az érdekelt felekkel. Azt a lehetőséget is tanulmányozzuk, hogy a szociális jellegű biztosító egyesületek számára is alapszabályt dolgozzunk ki.

2011 decemberében a Bizottság javaslatokat terjesztett elő a közbeszerzési irányelv megreformálására, illetve egy koncessziókról szóló, új irányelvre. Ezekben a javaslatokban azt a célt tartottuk szem előtt, hogy könnyebb legyen célirányosan a szociális vállalkozásoknak kedvezni.

Azt szeretnénk, ha a javak, szolgáltatások és munkálatok közbeszerzésében jobban érvényesülnének a társadalmi megfontolások, ezért azt javasoljuk, hogy

- lehessen a termelési folyamattal összefüggő odaítélési kritériumokat alkalmazni;
- fogyatékos, illetve hátrányos helyzetű személyeket foglalkoztató szervezetek számára külön közbeszerzési pályázatokat lehessen kiírni.

Arra is javaslatokat nyújtottunk be, hogy

- egyszerűbbek legyenek a szociális szolgáltatásokkal kapcsolatos közbeszerzés szabályai, valamint
- az ilyen szolgáltatásokkal kapcsolatos közbeszerzésben nagyobb hangsúlyt kapjon a minőség.

Ezen túlmenően a Bizottság 2011 decemberében új jogalkotási csomagot fogadott el az általános gazdasági érdekű szolgáltatásokkal kapcsolatos állami támogatással kapcsolatban. Ezek a szabályok meghatározzák, hogy milyen feltételek mellett lehet állami támogatást nyújtani közszolgáltatásért járó kompenzáció formájában,

úgy hogy az kompatibilis legyen a belső piacra vonatkozó szabályokkal. Az, hogy egyszerűbbé tesszük a szociális és helyi érdekű szolgáltatások állami támogatására irányuló szabályok végrehajtását, számos szociális vállalkozásnak fog közvetlenül kedvezni. A jogszabálycsomag e szolgáltatások különleges jellegét fokozattan veszi figyelembe.

A megfelelő arányokat szem előtt tartva olyan, kellőképpen differenciált megközelítést alkalmaztunk, amely figyelembe veszi, hogy a verseny torzulásának kockázata sokkal inkább fennáll a nagyléptékű, egyértelmű uniós dimenzióval rendelkező tevékenységeknél, mint a helyi szinten szerveződő, pl. szociális tevékenységeknél. Pontosítottuk az alapvető fogalmakat és leegyszerűsítettük az eljárásokat. A szociális szolgáltatásokat finanszírozó tagállamoknak csak a 2011-es bizottsági határozatban foglalt, meglehetősen egyszerű feltételeket kell teljesíteniük, a hosszadalmas értesítési eljárást 2012 februárja óta már nem kell lefolytatniuk. Ez mind a közigazgatási szervek, mind a szolgáltatásnyújtók helyzetét megkönnyíti.

Összességében tehát ma már az EU világos eszközöket kínál a szociális vállalkozások alapításának és fejlődésének ösztönzésére. Szeretném, ha ezt a példát követve a nemzeti kormányok és helyi önkormányzatok saját szociális gazdasági kezdeményezéseket dolgoznának ki. A Bizottság segítségükre lesz, ahol csak tud, különösen az Európai Szociális Alapból nyújtott támogatások révén.

Szociális vállalkozások Magyarországon

Ami a szociális vállalkozások magyarországi helyzetét illeti, röviden a következőket tudom elmondani.

A szövetkezeti törvényt idén áprilisban módosították Magyarországon, s ez többek között az alapításukat is megkönnyíti. A szakértők egyetértenek abban, hogy ezeket a szövetkezeteket a közfoglalkoztatásból való „kimeneti útnak”, azaz a valós munkaerőpiacra való kilépés következő lépcsőjének tekintjük.

Jelenleg 293 szociális szövetkezet működik Magyarországon. Jellegzetes tevékenységük többek között a mezőgazdaság, állattartás, gyógynövény és gombagyűjtés, kisipar, hagyományos szakmák újraélesztése, városokban a takarítás és a háztartási segítség. A pályázatok egy része hazai forrásból, 2012. I. félévben 3 Mrd Ft, míg a TÁMOP-2.4.3. D szociális gazdaság fejlesztése konstrukció 15 Mrd Ft-os támogatási keretösszeggel tudja a fenti intézkedést követően a szociális szövetkezetek tevékenységeit is támogatni. Fontos megjegyezni, hogy ez utóbbi közvetlen mezőgazdasági támogatásra nem fordítható. A szociális szövetkezetekről szóló szabályozásnál is figyelembe kell venni a szociális partnerek, a különböző érdekvédelmi szervezetek véleményét! Amennyiben a szociális szövetkezet alapszabályában rögzítve nonprofit módon tevékenykedik, illetve közhasznú szociális szövetkezet, ezen támogatások, piaci versenyt nem torzító állami támogatásként, 100% intenzitással adhatóak.

A szociális vállalkozások jövője

Befejezésül egy korábbi, 2011. november 18-án megrendezett brüsszeli konferencia egyik előadójától szeretnék idézni A Nobel-békedíjas Muhámmád Junusz akkor elhangzott előadásában kifejtette, hogy a mai, világszerte tapasztalható súlyos társadalmi-gazdasági problémák zömükben az önzésen alapuló üzleti modellekből erednek, és legfőbb ideje annak, hogy kifejlesszünk egy új, emberségesebb, önzetlenségen alapuló modellt, amellyel megoldjuk legalább a problémák egy részét, ahelyett hogy súlyosbítanánk őket. Európában nagy hagyománya van a vállalkozó szellemnek és az innovációnak. A meglévő tehetségeinket azonban nem aknázzuk ki kellőképpen, pedig ők is segíthetnének a szegénység, a környezeti károk és a munkanélküliség elleni küzdelemben. Fontos lenne ezért, hogy a közigazgatás és az érdekelt felek jobban együttműködjenek, és az oktatási rendszerünkön keresztül a szociális vállalatok pozitív példái és történetei révén segítenének bevinni a köztudatba, hogy az ilyen jellegű vállalkozói tevékenységek milyen nagy értéket képviselnek. Így több tehetséges ember szánná rá magát arra, hogy a szociális vállalkozói ágazatban dolgozzon.

A szociális piacgazdaságban az üzleti tevékenységek sem működhetnek pusztán profitelven. Többet kell tennünk azért, hogy a minél nagyobb haszonszerzésen alapuló, egyoldalú üzleti modellt kiegészítsük, és korrigáljuk. Ha intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést szeretnénk Európában, akkor több olyan vállalkozásra van szükség, amely társadalmi célokat szolgál.

Mindeközben persze nem egy párhuzamos univerzum megteremtésén van a hangsúly. A szociális gazdaság és a szociális vállalkozások piacának fejlesztése nyomán várhatóan egyre több profitorientált vállalat figyel majd arra, hogy össztársadalmi szempontból hasznos tevékenységet folytasson.

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

Social economy and social work in Europe

Christine Gruber

FH-Campus Wien, Ausztria

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/3

The following article's first part focuses on social work and social economy as well as the relation between the two. Especially, the differences in understanding and the grade of recognition of social economy in the European countries will be addressed. Subsequently, part two contains an analysis of three specifics of social economy - the different functions of social economy organizations, the creation of a quasi-market and quality assessment. Finally, the effects managerialism has on organizations in the social sector as well as future perspectives are illustrated.

The present article is divided into the following parts:

1. Introductory observations
2. Concepts of social work and social economy and the relation between the two
3. Specific characteristics of social economy
4. Effects
5. Summary and outlook

1. Introductory observations

In the German-speaking world, the analysis of social work and social economy and the relation between the two needs to take place before the background of the changes in the welfare-state discussion that have occurred during the past two decades (cf. Gruber 2008, S. 53). The latter is strongly influenced by the increasingly

emphasized empty state finances, the economical use of public resources and the questioning of the state's role with regards to the social sector.

In summary, the following trends are visible in the 21st century:

- Legitimization of organizations in the social sector concerning their financiers with regards to the utilization of financial means is necessary. (What is done, how it is done and how much it costs must be disclosed.)
- Organizations act in accordance with business principles and the public administration in its role as important investor and provider of social services follows the New Public Management Concept.
- Efficiency and effectiveness need to be verified.
- Free-market elements as well as competitive elements have spread throughout the social sector.
- Benchmarks between organizations have become reality.
- Privatization of services as a result of the outsourcing of social services that used to be provided by the state.
- Financing is based on service agreements with non-governmental organizations.
- Alternative procurement of resources through monetary donations and donations in kind as well as volunteering activities become increasingly necessary for running projects

This clearly shows how the parameters of the provision of social work have changed in the past decades and how economic thinking has entered the realm of social work. The changes in policy, society and legal environments have had a decisive effect on the conditions for the organizations in the social sector which will be discussed in further detail later, before that, however, the understanding of social work and social economy as well as the relation between the two shall be analysed.

2. Regarding the concept of social work, social services and social economy and the relation between the two

Social work

Social work is tightly connected with the principle of social security in a welfare state. Based on this public contract, social work becomes active when (individual) problem solving abilities do not suffice and a solution would be to the benefit of socio-political interests. This societal contract also implies that social work is

mostly financed publicly. Social work fulfils an important integrative function for society.

Social workers do their work with many different groups of society, families, children and teenagers amongst others, especially when the child's welfare is in danger. They work with people who are threatened by poverty, unemployment, who might lose or have lost their homes, people who are delinquent or victims of crimes. They also work with sick, disabled and elderly people who do not only require physical aid but psychosocial support as well.

Social workers' interventions can take place in (sometimes overlapping) social environments (districts, regions). Social workers stand for structural changes to resolve social problems. The society's development changes the requirements for social work.

From an economic perspective, social work can be considered a social service and it thus constitutes one of many services provided by social economy.

Social services

Social services are aimed at (disadvantaged) persons or groups in society (target group) and they serve to improve the persons' situation in life (target). They comprise counselling-, treatment-, support- and care-services as well as activation-, occupation- and qualification-services, as socially supportive aspects play a decisive role.

The rendering of social services is characterized by the following particularities:

- Social services are not concrete (intangibility)
- Social services cannot be stored; they are consumed immediately and production and consumption happen simultaneously
- When rendering social services, the cooperation of the recipient is usually necessary.
- The result of social services often constitutes a change in behaviour which means that the result can hardly be measured.

Social services can be rendered by numerous groups of actors; the professional and organized offer is made by social economy.

Social economy

Social economy can be regarded in various aspects and as part of various disciplines. Depending on the discipline, different points of view move into the centre. The present article deals with the term from an economic and primarily business-oriented point of view.

According to the (business-) economic approach, a social economy organization is one that provides professional social services commercially thus making them valuable in money terms. Social economy organizations serve a social and an economic purpose, the purpose of achieving individual and collective welfare. Social economy thus is the entirety of social economy organizations. In order to be able to define social economy, the social purpose of activities and operations that are associated with this area, are decisive. Social economy organizations/enterprises/companies differ in legal forms (association, foundation, non-profit limited liability company) and sizes.

Within the framework of the present analysis the term social economy is limited to social service enterprises, hence self-help groups and/or active citizenship (active civil society) are not taken into account. Due to financial limitations, parts of the services can sometimes only be provided in connection with voluntary work though.

A further reason for said constriction is deducted from the concept of economy. Since goods/resources are scarce, the economic principle ('rational principle') with the 2 alternatives

1. Reaching a goal using minimal resources or
2. Reaching the best possible goal using the available resources (principle of maximum return and minimum effort),

is applied.

Sectorial anchoring of social economy

Organizations' economic activity can basically be divided into three different sectors:

- market sector/profit sector
- public sector/public administration
- non-profit sector

profit-sector private sector	non-profit sector (third sector)	public sector administration
---------------------------------	-------------------------------------	---------------------------------

Depending on how social economy is defined, it is interpreted and located differently.

The German-speaking discussion often summarizes social services provided by all three sectors within the term of social economy, hence the carriers of free welfare work as well as public and commercial providers of social services are comprised under one term.

If social economy was only viewed as a part of the non-profit sector however, public and private-sector offers within the framework of welfare production would not be taken into account. Social economy and the non-profit sector are not seen as equal in this article because the latter also comprises the areas health, culture

and education as well as active citizenship. The non-profit sector is often called third sector (after state and market), too. However, a more detailed discussion of the concept is not part of the present article.

There are parallels and differences between the (social economy) organizations in the three sectors. As opposed to profit-organizations from other economic sectors, questions regarding the measuring of performance and success as well the external relationship with clients and stakeholders in social economy have to be designed differently. In social sector organizations, business efficiency always has to be evaluated taking into account effectiveness. On the one hand, in the area of individual social economic enterprises, the WHAT, i.e. the content of the service, the professional side, has to be taken into account. On the other hand though, it's also about the HOW, i.e. in how far the service can be rendered - from a business point of view - as financially sound as possible.

Since there are more profit-oriented enterprises in the social sector that have entered the competition by now, the arising challenges and - last but not least - also the effects on the transformation of the entire sector and the range of social services must be addressed. Basically - on a macro level - politics have to clarify, what the division of labour between the state and the non-public sector should look like.

Social economy as a concept in a European context

Depending on which concept (e.g. social economy, non-profit, third sector) dominates in the individual European countries, the understanding of social economy in practice, in the administration and in science is very different.

According to the prominence of social economy, European countries can be divided into three groups:

- Countries, where the concept/understanding of social economy is widely accepted. These include France, Spain, Portugal, Italy, Belgium, Ireland and Sweden. In France and Spain social economy is legally anchored.
- Countries with medium acceptance. These include Cyprus, Denmark, Finland, Greece, Luxembourg, Latvia, Malta, Poland and Great Britain.
- Countries with low prominence and acceptance. These include Germany, Austria, Czech Republic, Hungary, Estonia, Lithuania, Slovenia, Slovakia and the Netherlands.

Legal forms and organizational forms in social economy differ within the individual countries, too. Most organizations within the EU constitute themselves as cooperatives, mutual societies, associations or foundations (Chaves/Monzon 2007, p. 5). Also the individual EU-countries have their own rules for the promotion of voluntary work. This diversity makes the design of a common European policy for social economy very difficult.

In 1989 the term social economy - deducted from the French 'economie sociale' - became part of the European Union's official jargon. From the European Commission's viewpoint, social economy has positioned itself as a pole of public utility between the profit-oriented sector and the public sector (Chaves/Monzon 2007, p. 9). In order to emphasize the economic significance, a difference is made between a business-oriented and a non-market oriented part of social economy, while retaining that there is a relation between the two.

For the benefit of understanding social economy in the EU, it's crucial to keep in mind that the borders between the private market model (model of competitiveness) and the public sector have shifted ever since the introduction of the common market. Originally, the public sector was oriented towards national principles when it came to providing the citizens with social and health services. The European Commission has/had the goal to stretch the common market out into as many areas of daily life as possible which is why more and more areas were privatized and organized in a profit-oriented way. Theoretically, the social sector remains/remained part of the national competences but it was grasped by the aforementioned logic anyhow. In summary it can be said that the EU's policy connects diverse goals with social economy. These goals are to create jobs, produce social services and thus welfare and social cohesion. Furthermore, the further expansion of social economy supports the development of democracy as well as communal development (Chaves/Monzon 2007, p. 27ff).

3. Specific characteristics of social economy organizations

3.1. Complex target system

Apart from providing professional services, social economy organizations fulfil other important societal and political functions.

As shown in figure 1, social economy organizations pursue three main goals, goals which make them substantially different from organizations in other sectors:

- Service
Social economy organizations render and offer professional social services in different areas.
- Support of social cohesion
Through the range of professional services, the personal and social integrity of people is supported and thus an important contribution to societal stability, social cohesion and inclusion is made.
- Partial commitment/partiality
Social economy organizations take their clients part when dealing with public and political institutions if their clients are not capable of promoting their own interests in a sufficient way. They frequently recognize the effects of

societal development at an early stage and initiate the necessary political discussion/opinion-making process.

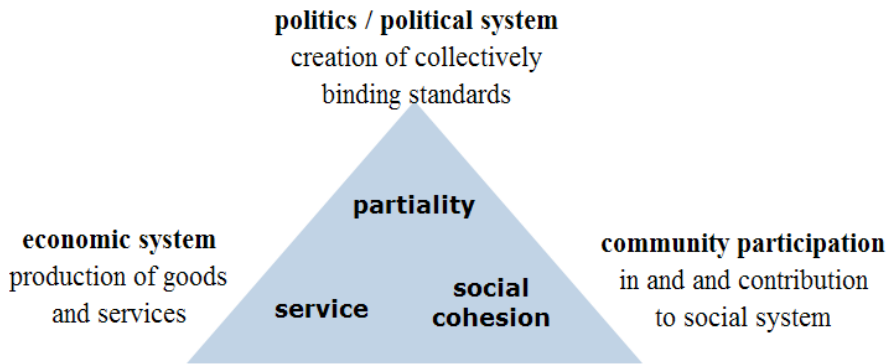

Figure 1. Targets of Social Economy.

Social economy organizations' targets sometimes have to meet more contradictory requirements than those of enterprises from other sectors. Balancing said contradictions can be very difficult. Equilibrating different systems' diverse logics and different stakeholders' expectations means that there are tough requirements the management has to meet. US-American management researcher Peter Drucker's (2001) views on non-profit organizations are that they should bring change to peoples' lives. The same goes for social economy organizations. This means that they have to do more than just sell social services.

3.2. Market orientation ,quasi-market'

The application of (business-based) concepts of rationality to social economy is also visible in its absorption of market orientation. In a system coined by a business approach, the 'free play of market forces' is favoured - albeit limited by governmental framework conditions. The market is where supply and demand meet, the two are equilibrated by the price.

In a social economy such an approach is not possible because we often encounter characteristics that might lead to a failing of the market.

On the demand-related side of social services, there are a few particularities. A person who is in need of a social service, often doesn't voice their demand as a *homo oeconomicus* because persons who require social services often only do so when they're in distress. As shown in figure 2, often it's not the consumers of social services that actually pay for them.

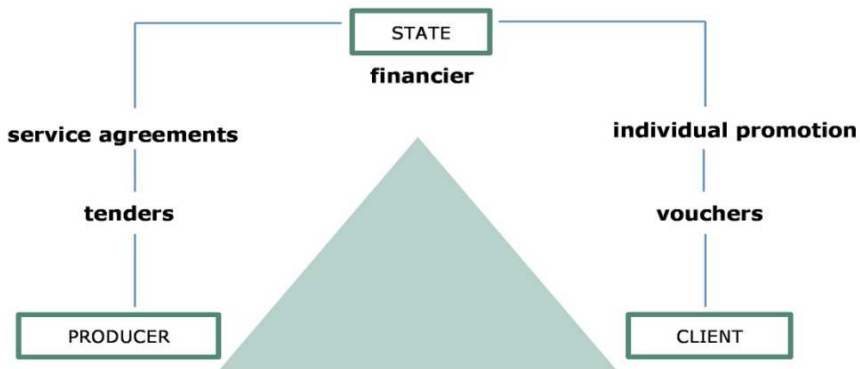

Figure 2. Social Economy and Virtual Markets.

If we talk about market solutions or competition in this context, we refer to the introduction of so-called "quasi - markets". These are politically produced market structures that are mainly publicly funded.

In such a scenario the state often enters into a special role. It functions as a regulating entity, and in this function it can represent the supplier as well as the customer.

Marketization and privatization are supposed to introduce more competition into the social sector. Hence more and more services that were formerly offered by a public entity were outsourced or privatized. In order to make this possible public authorities changed the relations between suppliers and customers of social services - sometimes massively. In cases where the public authorities finance the suppliers, this has recently led to a change in financing possibilities. A change from flat-rate subsidies to detailed accounting of services as well as tendering and award procedures took place (cf. Zauner 2006).

In order to strengthen the customers' position on the market, the government provides them with financial means or vouchers instead of non-cash benefits. The awarding of financial means is supposed to empower the consumers to appear as paying consumers on the market for social services. This is supposed to lead to more competition, lower prices, more customer orientation and higher quality services amongst the supplying organizations. The aims of all these governmental activities are lower prices and higher quality for the services on offer. As far as the effects that market orientation has on the organizations in the social sector are concerned, there has been little research so far. Further research would be needed here.

3.3. Assessment of quality and success

The control of price via quality is hardly possible in the sector of social economy. And, since the quality of social services is hard to assess, another crucial question

that arises in connection with social economy is what quality actually is. When discussing quality, the following aspects need to be taken into consideration: Quality needs to be operationalized, which means that:

- quality needs to be intersubjectively communicable,
- quality needs to be deductible from aims/measures and
- in how far these targets are reached needs to become measurable and verifiable.

In order to be able to define quality (success), the formulation of targets is of the utmost importance. Now the question arises, which specific effects organizations or measures are striving to achieve. Effects can be reached on different levels (individual, organizational, societal). And, with respect to the time it takes for the effects to become visible, a distinction between short-, medium- and long-term effects can be made. The decisive quality feature in an organization/a social measure lies in its assessment, as to whether the intended effect was reached. If this is the case, a certain quality or rate of success can be ascribed to an organization. It's always of great importance, which measures (processes/output) are taken based on which resources (input) in order to reach a certain goal. Now the operative effect can be considered equal to the effectiveness, i.e. in how far a target was reached. Efficiency, however, is intended in economic terms, i.e. reaching the intended targets while using as little resources (economic principle) as possible. Efficiency rates the relation between the resources that are applied (input) and the rendered services (output/outcome). Ideally, effects are the result of the services that are rendered, thus they are their consequence.

The interaction between target effects, target actions and target services

In order to be able to conduct an assessment of a target, target effects have to be formulated clearly enough to make them assessable using performance indicators and figures. Also, target effects need to be clearly set apart from target actions and target services in an organization. 'Target effects are concepts of desirable statuses, abilities and behavioural patterns that should be reached after helping someone. Hence they should always be considered in connection with the consumer. Target effects indicate the directionality of the entire enterprise which means they have an orientating function. Target effects are benchmarks for the negotiation of target actions. Target actions are concepts of conditions, interventions and other arrangements that - at least in theory - increase the probability of target effects being reached. ... Target actions should thus have a plausible relation with target effects.' (Heil et al 2001:69) Target actions form the basis of target effects, they pave the way to reaching an effect. On the level where the service is rendered, target services are considered when contemplating the output of an organization (e.g. increasing the number of counselling appointments). Since the quantitative

form of quality assessment is mostly difficult and time consuming, practitioners increasingly demand an exclusively qualitative presentation of indicators such as satisfaction and wellbeing in order to describe a service. What has to be kept in mind though, is that quality that cannot be measured can hardly be used as a design or control tool either.

By now invitations of tenders during public tendering and award procedures are being used in order to try and define the quality of services. In the course of tendering and award procedures the question arises, whether funding sponsors, suppliers and consumers have the same understanding as far as the services are concerned. The targets are attached to the diverse expectations, needs and wishes of the different stakeholders.

4. Change of social economy organizations - effects of managerialism?

As a result of the introduction of management concepts, social economy organizations have changed. Characteristics of the concept of managerialism are summarized in figure 3 (cf. Mayer 2008).

Now the question arises, what effects managerialism has on social economy organizations. So far there are hardly any studies that address this topic. Hereafter the first results of the quantitative study 'Funktionen von NPO' ('NPOs' functions') (NODE-project, 2008) conducted by the Vienna University of Economics and Business' non-profit institute are presented:

- Managerialism (economization) in the social sector is stronger than it is in other NPO areas (participation in public tenders, managing staff with economic training, offer of business-oriented further education for staff, similar income to profit-oriented sector).
- Managerialism promotes service orientation. There is no connection - neither positive nor negative - to partiality and community building.
- Managerialism promotes innovation, not only when it comes to processes but when it comes to products, too (increasing frequency of innovations, product innovation, process innovation). Managerialism also promotes innovation as a category of thinking and decision making.

The first results permit the following cautious conclusion: managerialism - applied within bounds - is useful for social economy organizations. Simultaneously, professionalism of social work needs to be increased. The function of social cohesion and partiality should not be ignored either. In addition to the sometimes varying and even contradictory expectations stakeholders have, staff commitment and voluntary work must be considered as well as the sponsors.

Figure 3. The concept of managerialism (according to M. Mayer 2008)

	Dimensions	
Professional dimensions	Social dimensions	Time dimensions
Rationality	Who takes decisions ? Who is consulted?	Management as a continuous improvement process
- definition of targets - assessment of alternatives - continuous evaluation - continuous improvement	Roles (Which roles are there?) - managers - staff - clients - counsellors - competitors	How is time frame constructed? When are decisions made, how long does that take?
What's the topic, what will be decided on? Application of management techniques (BSC, ...)	Individual and organizational actors	Time as progress Depreciation of the past, emphasis on the future

In conclusion it can be said that further studies concerning the application of managerialism and the effects it has on different groups of people, parts of organizations etc. are imperative. For social economy's future development, national and comparative European studies are necessary because results and best practice examples need to be exchanged.

5. Summary and outlook

◇ Social economy ensures supply of professional services

Social work is a professional service and social economy provides professional social services with the goal of promoting individual and societal welfare. The range of services offered depends primarily on the welfare state's catalogue of targets and the legal mandate.

◇ Social economy is an important element in a welfare state

Social economy is an expression of a state's welfare culture. It developed from a charitable network to a proper economic sector which is mostly publicly financed but receives increasing contributions (fees) from the persons it protects.

◇ Social economy creates jobs and is a growth sector

Because a further increase in employment levels is to be expected (employment creator), the social economy is increasingly seen as a growth sector and important employer. Already in 2003 more than 11 million people in the EU (25 member states) worked in social economy, i.e. every 16th gainfully employed person which equals nearly 7% of said group. There are differences between the member states though: the old member states have 7% of their work force working in the social economy sector while this figure only comes up to 4.2% in the new member states (Chaves/Monzon 2007, p. 23). At present it's mostly women who work in the sector - many work part time, often under the threshold where social security contributions would become mandatory for the employer - and in future social economy is likely to remain an important source of employment for women.

With more than 2 million enterprises, social economy represents about 10% of all companies in the EU (Maucher 2010, p. 27). Social economy also constitutes an important part of national economy and has to be regarded as a relevant sector of economy which is of yet not taken into account sufficiently in the grand picture of national economy.

◇ Increasing market orientation and new ways of financing

It can be safely assumed that market orientation in the social services sector will increase further in the future. This might eventually lead to a growth of existing organizations or cooperation between (bigger) social economy organizations in order to be able to compete with profit oriented social enterprises. Also the opening of additional financing sources such as sponsoring and fundraising might gain in significance.

◇ Pointing out the effects (professional and economic)

Due to increasing economic pressure, professionalization is going to increase in two respects. The challenge will be to reconcile professional quality standards and business aspects. For social work professionals this will increasingly mean that effects have to be proven or verified and that services are going to need to be continuously evaluated and developed. In order to further refine the profile of social economy and the social service sector, it is going to be imperative to find a balance between the two functions these organizations have to fulfil. A limitation to the function of producing services and/or the simple demand for cost effectiveness would lead to a loss in self-conception of social economy organizations.

◇ Politics' influence

In principle the further development of both social work and social economy is going to be coined by socio-political decisions made in the individual states and the European Union. (E.g. the respective legislative bodies' financing policy - even within the individual states - will have a strong influence on the further development of social economy.)

◇ Strengthening the significance of social economy (publicly and in a scientific context)

On the one hand it is important to emphasize and acknowledge social economy's services on a practical and political level; on the other hand a more intense scientific analysis of social economy is imperative. The (statistical) registration of social economy in the individual countries and in the whole of Europe is not always sufficient which means that reliable statements on the actual (national economic) significance cannot really be made. The lack of clearly defined common terminology makes a comparison between European states harder still.

With this in mind the significance of the European Joint Degree Master Course 'Social economy and social work' which was jointly developed by 7 European universities, must be emphasized at this point. This course of studies has a great part in the scientific analysis as well as the further professionalization of social economy organizations in a European context.

References

- Chaves, R., Monzon, J. L. (2007): Die Sozialwirtschaft in der Europäischen Union, Zusammenfassung des Berichts für den Europäischen Wirtschafts- und Sozialausschuss CIRIEC/IFIG, www.eesc.europa.eu
- Drucker, Peter F. (2001): *Managing the Non-Profit Organisation; Practices and principles*, Oxford
- Gruber, Christine (2008): Sozial Wirtschaften in der Sozialwirtschaft, in Basarak, Herbert / Wöhrle Armin (Hg.) (2008): *Sozialwirtschaft und Sozialmanagement im deutschsprachigen Raum*, Augsburg
- Heil Karolus, Heiner Maja, Feldmann Ursula (Hg.) (2001): *Evaluation sozialer Arbeit. Eine Arbeitshilfe mit Beispielen zur Evaluation und Selbstevaluation*. Frankfurt am Main: Eigenverlag des Deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge.

- Maucher, Matthias (2010): Europa in der Sozialwirtschaft mitdenken ... . Weil die EU verstärkt Politik und Förderinstrumente mitgestaltet, in: Sozial Extra 5/6, S. 27-30.
- Mayer, Michael (2008): Managerialism - der Sieg von Konzepten und Methoden über Personen und Visionen, Vortrag am 6. NPO-Tag, Wien
- Zauner, Alfred (2006): Von der Subvention zum Leistungsvertrag: Neue Koordinations- und Steuerungsformen und ihre Konsequenzen für Nonprofit Organisationen, Eine systemtheoretische Analyse. Bern, Wien.

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

Social and solidar economy in french point of view

Yves Coutand

Institut Régional du Travail Social, Poitiers, France

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/4

Introduction

Let me introduce myself, I am working in the Regional Institute of Social Work Poitou-Charentes in the city of Poitiers in the department of Vienne in France. Saying that, I have identified the four levels of the administrative and politic organization of France which is well known to be rather centralized.

- The national level: France,
- The regional level: Poitou-Charentes,
- The departmental level: La Vienne, our region is composed of four departments,
- And the municipal level: The city of Poitiers.

I'm here invited by your university and Mr Fabian, dean of the Faculty of Sociology and as a member of the SOWOSEC network. This adventure started six years ago between eight European universities to create and implement an European Master in Social Work and Social Economy I should be there with Mrs. Martin Papineau, our partner of the University of Poitiers, director of the Master, because, maybe you do not know, the training courses in social work in France are not included in the University, they are provided by professional associations, private institutes, providing public service missions to prepare students in social work to national degrees. These missions are funded partly by Regions since the second step of decentralization, the rest of the activity is financed by selling own training products to the public or private institutions involved in the field of social work Describing

this situation, I am also pointing our business organisation as an actor in the social economy sector, a little without knowing it, or realizing it was a business not quite like the others, I mean that economic activity had primarily a social purpose. This does not prevent it from going on to deplete its managerial exercise of control of costs of finding new markets in a logical where tenders of new public are creating a new competitive environment that sometimes put at risk the quality of the service provided.

The dilemma or the tension between these two poles of economic and social is the basis of the social economy movement in France or to be more precise we should say that the invention of social, in the the second half of the nineteenth century, tried to solve the tension between the economics and politics opened by the French Revolution. The young republic had set up the sovereignty of the people and, in the night of August 1789, abolished privileges of the dominant orders, aristocracy and clergy, but she had not really succeeded in satisfying concretely the waitings of this sovereign people to gain access to work, social security and justice.

I wanted to make this preamble because we can not, in any case it is not possible in France, when we are looking at this new interest for the social economy in the context of crisis of the dominant economy, to ignore this social imaginary based on undeniable historical foundations As the African proverb say, "If you do not know where you are going, look at where you are coming from".

From the third State to the third sector connected we will see, in a globalized economy, with the third world, the history of social economy is also the story of the ongoing effort of the "voiceless" to make themselves visible and to find answers and practical solutions to everyday problems, economic, cultural and social, that political institutions can not (or will not?) solve . Doing that, through their participation, they bring to democracy the link to reality, a food for thought, an openness to democratic representation system that could not stand on by its own.

So my presentation will follow this plan. Social and solidar economy a concept to be understood, and activities to get more visible.

- Social and solidar economy in an historical perspective.
- Definitions, differences and similarities.
- Fields of activities.
- Social and solidar economy toward a blended and embeded economy.
- Panorama of social economy in France.
- Social economy, opportunities and challenges. A new alternative?

Social and Solidar Economy, concept a little bit fuzzy at the European level

To come and talk about the social and solidar economy here, at the other end of Europe, supposes a quick look at the diversity of practices, statuts and concepts at a european level. Five years of collaboration within the network have already

revealed differences and perhaps oppositions in any case possible areas of misunderstanding that may exist between national concepts of social economy within the EU and that probably not facilitates its recognition within the European institutions I repeat here the remarks of Laura Lepetre member of European think tank "For solidarity".

*"Addressing the social economy sector across the European Union is not a simple matter. Debates and disagreements around a common definition, the differentiation of perception of the concept in member countries do not facilitate an overview of the sector and an unified advocacy. Indeed, various contradictions and visions come to blur the perception of the sector by policy makers and not conducive to social economy credibility."*¹

I will not repeat the work of Mrs.Gruber, our leader within the network who has spoken just before but I wanted to mention the report prepared by the International CIRIEC for the European Economic and Social Council 2005.

By interviewing three groups of stakeholders :public authorities, enterprises in the social economy and members of the academic and scientific, on the degree of knowledge and recognition of the concept of social economy, researchers identified three groups of countries according to the degree of recognition and acceptance of the concept of social economy I tried to represent it within three co-centric circles from more recognized to least recognized.

If we apply the same exercise to the concept of solidar economy we could stay in the first circle, and yet not all members: France, Spain, Portugal, Italy, to a certain extent : Belgium and Luxembourg and, in a sense limited to business projects and people having difficulties to integrate the labor market : Sweden, Finland, Poland.

This concept of solidar economy, invented by two French sociologists Bernard Eme and Jean Louis Laville in the 1980s, has got a good recognition in South America (Brazil, Argentina, Peru ...) and of course has a similar approach to participative democracy like developed for example around the city of Porto Alegre.

At the European level, there are other overlapping concepts as third sector, non-profit organization and the latest ,whose definition also remains controversial, as social business or social entrepreneurship

*"The recent European Commission communication on social entrepreneurship, including social entrepreneurship initiative of 25 October 2011, is a big step forward. The Commission recognizes the importance of the sector and provides tools to foster its development. But do not be mistaken, when these communications must be transformed into a regulatory framework, progress is very slow and extremely difficult for institutions to legislate on the issue .... In addition, actors are confronted with a recovery of the concept by the advocates of "Social business," more liberal view of social enterprise, distorting the foundations of the cooperative and mutualist sector."*²

---

¹L'économie sociale : l'alternative face aux crises. Prospective et recommandations pour un plaidoyer dans les politiques européennes. Laura Lepetre working paper Septembre 2012.

²ibid

It is now time to clear what kind of philosophy the concepts of social economy and solidar economy in France are covering, to clarify their differences and identify their oppositions or their similarities and also, starting from 2000 years, to try to understand the convergences which make that, despite some tensions, it is possible now to speak of social and solidar economy without causing kneejerk reactions on either side.

As you can see we preferred the synthesis to the rejection of any design. Do not throw anything , this may be an early form of sustainable development.

The historical origins of the social economy

It would be of course totally unrealistic to try again here to describe in a few words the richness and diversity of the history ,sometimes tragic, of social movements in nineteenth centuries. It is in this crucible that have been forged the great ideologies, Liberalism and Marxism, that have been presiding over the destiny of the twentieth century, on which I do not intend to dwell either.

However, we must go back to this episode of the story to understand the emergence, between opposite poles mentioned above, of a "third way" in the context of development of industrial capitalism, completely unbridled, and social disorder caused by rapid urbanization around major industrial and commercial centers.

Inherited the spirit of corporations, guilds, that the law "Le Chapelier" had abolished in 1791, workers' associations have grown steadily since the beginning of the nineteenth century, mostly in a clandestine way, in order to fight against the bad living and working conditions that unlimited economic liberalism imposed to them, both in the companies and in the public life, and to call on the democratic state on its lack of intervention.

In the context of development of the industrial revolution and dramatization of the social question, the lesson of St Simon is severe ::"The economic facts void the politics " "Political economy, a science of the wealth of nations which are starving" Considerant Victor (1808-1893).

"Democracy in the political and the almost absolute monarchy in the workshop are two facts that can not coexist longer " Anthime Corbon " The Workshop" 1849.

Neither the declaration of human rights or political democracy are sufficient by themselves, the Issue of poverty and of exploitation of the workers is thus inseparable from a more general question:

"How now reconstruct society on new bases, reinventing forms of solidarity that are neither organic (traditional) or purely individualistic and contractual... Fraternal societies, associations of free workers. From this crucible of popular initiatives will be born ,fast enough, unions and the status of organizations that theorists call the social economy .... 1848 is the first moment of meeting, prepared since 1830, between the working class, the first socialist theorists and the Republic "[Chaniai Laville, 2000].

Different ways of thinking social economy

St. Simon, Fourier, Proudhon, Louis Blanc, these popular initiatives have inspired and been inspired by many thinkers of the time, but they have also inspired politicians, republican leaders, economists (Gide), philanthropists or religious (Bucheze, Raiffeisen), secular, revolutionary, radicals or moderates. (Schulze Delitzsch).

They can be grouped around four major schools of thought (see slide), we should add one fifth with the utopian socialists (Fourier Godin).

"Whatever the diversity of approaches they have two characteristics.

The voluntary, religious or secular, is rooted in a claimed belonging to a community strengthened by the implementation of an economic activity.

The action is part of the construction of a democratic society and is involved in public space.

We shall keep in mind

4 keywords: **Volunteer, autonomy, equality, solidarity.**

Two principles:

- **"Act here and now."**

- **Shared responsibility (for both (the affiliates and disaffiliated).**

3 statuses will emerge gradually

Cooperatives (1867), Mutuels (1898), Associations (1901).

In the history of the labor movement, it is finally the option of marxist collectivism which prevail among the workers, and they will separate the reformist branch, accusing the cooperatives of production of gentrification as it hire not associated employees or refuse new members.

*"The disconnect between the labor movement and the cooperative movement is probably rooted in the law of 1884 (Law Waldeck Rousseau) that recognizes freedom of association, but by restricting trade unions in the defense of workers, prohibiting them to manage directly economic activities (unlike their German counterparts)."*³

To the welfare state: the institutionalization of Social Economy

During the second half of the nineteenth century, extending the associationist movement, the struggles lead to compromises legalizing the existence of organizations with different legal statuses in which a group of agents, other than investors, get the status of beneficiaries. These organisations will gradually be defined as social economy organizations. **Social economy** is therefore seen as a sector including the statutes of cooperatives, mutuels, associations, where **it is not the constraint of non profit that is important but the fact that the material interests of capital providers is subject to limits.**

³ « Histoire de la coopération professionnelle » coop.fr

"The French approach of social economy is distinguished from the English approach of the nonprofit sector by connecting these statutes which are considered part of the same associationist genesis, and to which should be attached also the unions. In the French design, the border is not therefore between organizations with or without profit, but between capitalist societies and social economy organizations that prioritize the settlement of a collective heritage more than the individual return on investment, restrict private ownership results. The approach of the social economy values this recognition, but in doing so, it obscures the entry in an institutional architecture based on the separation between "economy" defined as a market and "social" defined as under the state responsibility. "[Chaniel Laville, 2000]

Moreover, concomitantly, the notion of solidarity knows some inflections. After the trauma of 1848 ,when workers'initiatives are repressed , it is at the end of the nineteenth century that the concept of solidarity is seen, for Republicans, as a way to reconcile individual rights and state responsibility.

"Defended by politicians, lawyers and sociologists who call themselves solidarists (Bouglé Bourgeois, Duguit, Durkheim ...), the notion of solidarity takes on a new meaning. More than common participation to humanity, as in the previous period, the solidarists talk about social debt toward past generations, which men are liable, and toward future generations. That implies a quasi-contract " a legal form of the dual social debt corresponding to the duty of solidarity with our fellows and our descendants" [Dubois, 1985]

"The search for balance between freedom and equality is built by dissociation and complementarity between economic and social and finds its expression in the idea of public service linked to the notion of solidarity" [Laville, 2000]

The State, expression of the general will , becomes custodian of general interest implemented through administrative action. The administration, which gets its legitimacy from the political representation as the company gets its legitimacy from the capital, can not see the user in another way than a subjugated .Benefits are assigned in a top down movement from the State, only representative of the general interest, to the recipient citizen. The legitimacy of state intervention is limited by social solidarity, but it reinforces its "colonial power" and "its central role in shaping society".

Based on law, state intervention is a pragmatic adaptation of the theories of social cohesion trying to avoid the twin dangers of "individualism" and "collectivism".

"In this case, the associationist movement which had been the first reaction of the community against disturbances caused by the diffusion of market gradually gives the way to state intervention. "[Laville, 2000]
The social question leads to the separation of economic, in its acceptance of market economy, and social, legal way to protect the society, developped from the division of labour in the two related registers of labor law and social protection.

In this context social work, that had in associationism common origins, will unfold and gradually professionalize its intervention . Doing so, gradually leaving economic issues outside its activities, it deviates from the social economy project focused on emancipation, and takes the role of reparation when it is not of education of the poors, limiting its action in the register of duties assigned by state, either directly or by delegation of public service, subject to the redistribution of subsidies so called now "social assistance" by differentiation of "social insurance" due to the redistribution of income transfers related to work.

Issue of work or non-work becomes the discriminant criterion and prefigures the emergence of the category of the disaffiliated, the excluded.

As long as the welfare state may, by its regulation of the economy now desembodied from the other rules of the social game, ensure its solidarity with the most vulnerable and the poorest, social workers can focus on these populations (disabled people, children at risk, elderly people) to help them to come back in the great game of consumption and do their job with the illusion of an autonomous social field. But, as soon as the first signs of weakness of the system appear, they will feel helpless in front of the emergence of this new class of poor, excluded from work, waiting again for the train of progress, but this time without knowing neither the platform nor the timetable ...

The welfare state and the thirty glorious years

The post-war years until the first oil shock are marked by strong economic growth and, in this virtuous context, this period, described by Jean Fourastier as the "30 glorious years", is marked by numerous social progress (labor law, social security, family allowances). The couple State / Market regulated through social dialogue with trade unions installs a majority of French people in the society of mass consumption inspired by the Fordist model.

In this context, social economy organizations take their share in a totally integrated way, developing themselves in this regulated market either in the field of production, consumption and finance where cooperatives and mutuals adopt a competitive and classic business development, or in the field of protection and insurance where they complement the action of State. Associations, supported by subsidies from the state when their action is on public service missions, multiply in the field of culture, popular education, social action towards the children and youth protection, poor families, disabled people and later elderly people. They finally relate in one way or another (consumer, finance, insurance, education, social protection) all French citizen without these one have the feeling of having to deal with an "other economy".

Doing that, these organisations, with special status, all focused on improving the satisfaction of needs in a context of widespread consumption way of life are finally blended with the rest of the market system as in the production of their service or their way of management.

The trivialization of the social economy

This phenomenon of invisibility is the result of a process called institutional isomorphism, it has been theorized and defined as follows *"A cumbersome process that forces units in a population to look like other units that face the same set of environmental conditions"* (DiMaggio, 1983 Powell, 1991).

Three factors of convergence - isomorphism - are observed:

- Normative isomorphism : the professionalization of the workforce, through the standardization of educational networks and recruitment criteria;
- Mimetic isomorphism: in a context of uncertainty and bounded rationality, organizations tend to imitate each other (a phenomenon also observed in finance, under the term "herding" or "herd behavior").
- Coercive isomorphism: the pressure exerted by the State, including through public funding, may ultimately impose certain behaviors, thereby taking into account common standards.

Conclusion

If the Thirty Glorious gave the feeling of a phase ideal-typical in terms of solidarity, they have also defined this historical period in which western societies have learned to overcome the tragedy of the second world war by engaging in a rush to consumption, which has not stopped since the beginning .

"Even more than in the past, suddenly everything was located on the needs in the absence of clear boundaries between what was within the scope of actual needs and what does not fall within. The reason is probably due to the fact that the world conflict had created a deep spiritual and material abyss, necessary to fill. But that abyss is, in turn, coupled with an inability to formulate an "ideal of the good life" (Ricoeur, 1990) which can not be reduced to this single question, thereby creating a situation marked by the incessant production of new needs, including that, this economic operation maintained the illusion that they were absolutely necessary and should be filled without delay." [De Nanteuil 2008]

This has been traduced for the organizations of the social economy by a trivializing of their activities in the market system (same middle class customers, same products, same prices, same funding, same management) and a loss of its visibility.

Alternatives Résurgences and neo capitalism

Even before the two oil shocks bring the crisis of the 1980s (rising insecurity and unemployment, industrial restructuration, liberalization, globalization and virtualization of the economy) that we never really left, the french society knows in the early 60s, as in other economically developed western countries, what some have called a silent "cultural"revolution whose point of emergence in France will be the 1968 movement. This is probably, as suggested Montesquieu, when institutions are more strong (more achieved), they begin to waver. Could this be the moment

of entropy described by systems theory ? At the same time (1969) the Club of Rome launch its inaugural alert : "Stop growth" ecological critical analysis of our development model.

Started in the student circles, the sling will spread to the world of workers and, despite media still fairly controlled by the state (ORTF), to the whole of society.

Since the 1960s, changes in lifestyles introduce in discursive aspects of social behavior that were formerly intangible or settled by traditional practices" [Giddens, 1994, p. 120].

For workers, consumers or public services users, the lack of opportunity for involvement has been criticized as well as the standardized approach of the request to supply mass goods and services very stereotyped.

Appears the requirement for a higher "quality" of life. To the quantitative growth is increasingly opposed the demand for qualitative growth," a lifestyle policy has to be substituted to a standard level of life policy " [Roustang, 1987], It is time to take into account the dimensions of participation in different areas of social life, to preserve the environment, to change relationship between genders and ages. This criticism is partly expressed through **new social movements** like feminism and ecology. At the same time, voices are rising to question the ability of government intervention to correct market failures. Users denounce bureaucratic and centralizing logic of institutions: For them, the lack of ability to innovation generates inertia, social control and patronage. Worse, inadequate public response to differentiated situations of life explains the survival of inequalities behind an apparent leveling standardization.

Solidar Economy

In this effervescent context will emerge forms of alternative economy foreshadowing the solidarity economy. Between 1960 and 1982 the number of associations explodes (from 12000 to -40000) We could actually break the period from the year 1968 to the present year in three times. To do this we follow the periodization proposed by Benoit Levesque (2002). Questioning the relationship between social innovation and social enterprise, he recalled in the introduction that :

- *"social economy is by definition innovative because it usually try to meet the needs or expectations not met by the market or the state.*

- *the" new capitalism " call more and more social innovation to face the challenge of increased competition by opening markets and in order to benefit fully from the potential of new technologies." [Boltansky Chapiello 1999]*

A first period, 1968-1975, when, in the wake of the new cultural movement , experimentations and social innovations are designed by a new educated class (which some call the new middle class) who puts forward new values (rejection of mass consumption) and self experiences (denial of monotonous work, authoritarian forms of management). Social innovations are intended to be in opposition to the domi-

nant model of consumption and mass production. They want to work otherwise (labor crisis) and/or even live differently....

It is time to break with the traditional way of fighting, "the order to disperse," the invention of new methods of green living in the countryside (neo rural movement), the exaltation of local "live and work in the native country" and experimenting with self-managed human sized enterprise "small is beautiful".

"If the majority of communities after the May 68 movement was probably too radical alternative to live sustainably, they found their continuation in an alternative economy which refers to the creative utopia and claims the possibility of "another way" development based on self-management, solidarity and autonomy". In the words of Philippe Outrequin Anne Potter and Patrice Savage. "This alternative economy questions all social and economic institutions: the company and its organization, the market, the state." [Levesque 2001]

Federated within the Liaison Agency for the development of an alternative economy, **ALDEA**, this alternative economy has paved the way for solidar savings with investors clubs for hedge funds and local and solidar savings (**Cigales**). Heralding new forms of organization, it unifies the movement of **reciprocal exchange of knowledge (RERS)**, then the movement of **local exchange systems (SEL)**. One of the major current areas of french economic alternative is made by the Network of alternative and solidar practice (REPAS).

In terms of socio-economic innovations, we willingly says that the social economy is often the spur of the state and the market. We can also say that the "alternative economy" is often a spur of the "social economy".

Ethos of this "alternative" economy is not without some influence on the historical structures of the social economy (cooperatives, mutuels, associations) in particular in its third component, associations. Grouped within the CNLAMCA born in 1970 and under the leadership of critical intellectuals and researchers such as Henri Desroche these historical entities are faced with the same effervescence protest of its members and begin to feel the need to reaffirm their fundamental values, the specificity of their collective enterprises. In the 80s, the CNALCMA offers its members a charter in which are intersecting democratic, legal, humanistic and redistribution requirements. The following year (1982) with a decree suggested by the politician Michel Rocard (very impressed by the work of Desroche) is created the Interministerial Delegation for Social Economy DIES (1983), Institute for the development of social economy.

However, according to Daniele Desmoustier conclusions, the CNLAMCA had neither met the self-management movement of the 1970 or directly supported the new social problems engendered by socio-economic changes (2000). All this tends to give credence to the hypothesis that ALDEA is born from a lack of structures of the social economy.

According to Bruno Frere, this gap between solidar economy and social economy is not really ideological. Desroche or alternative claim to the same Proudhonist

associative origins, it is empirical, just a question of size. But the evaluation of Daniele Desmoustier is more severe:

*"The SCOP were powerless to take over bankrupt firms and reintegrate unemployed workers , health and social associations have outsourced the function of youth integration, cooperative banks have left to solidar organizations of financing the responsibility to care and reveal the needs of small-scale projects, agricultural cooperatives have abandoned rural development."*⁴

In the second period, 1975-1985, innovations are less coming under the criticism of dominant model in alternative aspirations than from needs created by the crisis in the coordination and control between state and market , the breakdown of the virtuous circle:(economic development / social development), through state redistribution and support of demand.

Two streams of social innovation are identified by B Levesque:

The first one is less to respond to the labor crisis (refusal of monotonous work) than the employment crisis. Arise then social innovations in the field of job creation and economic development (implementation of sheltered workshops in the mid-1970s, construction of tools for integration through economic activity from 1974).

The second stream then: as much as a denial of bureaucratic functioning than due to the lack of State initiatives for new social demands, social innovations emerge in the field of social development, housing, services to persons. (local social development, neighborhood governed outreach, parental managed creches ....)

Difficult but fruitful in terms of social innovations; these experiences then take the form of pilot experiences and are weakly institutionalized. At the crossroads of these initiatives in a sometimes contentious relationship with the public, the new neighbour public space is built, whose main actors gradually will claim solidar economy.

If we are trying to define in a few words that solidar economy: we shall remind

- 4 concepts: **participative democracy, local public space, social utility and social responsibility, sustainable development.**
- 2 articulated principles: **Think globally, act locally** for a logic of communication and action included in contemporary forms of networks, in partnership with other stakeholders: local authorities, public administrations , private sector, and in a global solidarity.
- Under statutes borrowing from historical models of **cooperatives** and **associations** and progressively integrating **foundations.**

---

⁴In Frere Bruno, Le nouvel esprit solidaire, Desclée de Brouwer,2009.

Social Economy and Solidar Economy

Between a social economy up to date, exhumed from its foundations by Henri Desroches in 1977 and a solidar economy reinvented by its actors and conceptualized by Jean Louis Laville and Bernard Eme in 1980, what links may we find, what similarities, shared values, what differences, potential disagreements? Finally what connexions are tempted between these two components to offer what some call an alternative to the dominant market economy, a new "steam" to the economy controlled by the state?

Firstly it must be admitted that no scientific definition can be proposed, to unify a set of practices with a common history rooted in mutual and associationist practices of the labor movements in the XIXth . These practices were relayed, reinforced and most often diverted from their original use by philanthropic members of the middle class who tried to anchor them in the activities of a third sector repairing the injustices of the capitalist system, and compensating the weak regulation of state In the idea of François Espagne, inspired by the research of Daniele Desmoustier, the term social and solidar economy would be only a syntagm, covering a range of practices, and searching a paradigm of unified significations.

On the one hand a **set of organizations with specific status**: cooperatives, mutuels and associations operating in the field of production, consumption and finance for the cooperatives in the insurance, health and social protection for the mutuels, in the social action, cultural and popular education for the associations.

On the other hand a **set of citizen initiatives to democratize the economy**, reintroducing values of autonomy of fairness and justice in trade both on a local level (neighbourhood democracy, regies de quartier) and international level (fair trade) with a growing concern for environmental protection and sustainable development (eg organic agriculture and AMAP).

If we try to compare term by term these two concepts of economy what do we find?

- **A common history** which both claim to come from, based on the values of empowerment and solidarity. But it is a solidarity that does not take only the cold and mechanical aspect of a system for redistribution of incomes by state, but a hot, organic solidarity (of the community) daily expressed between its members by shared values, common conditions and / or common territory with in addition a solidarity between generations in preserving the common inheritance of the nature.
- **Common statutes**, found in both, the associative form being the most common and in a lesser extent the cooperative.
- **A more controversial concern for the collective interest and/or general interest.** This distinction is often put forward by the actors of the solidar economy, more focused on democracy and general interest, to differentiate themselves from the social economy more directly focused on the collective interests of its members (ingroup versus outgroup).
- **Practices to respond to social needs in an alternative way** to the mar-

ket economy (balance of selfish interests) or state intervention (assistantship). We can find these practices in the origin of the social economy, but its fragmentation into different statuses, its institutionalization in the dominant productivist model made this singularity invisible. The solidar economy has been coming to criticize the drift,reactivate this historical dimension of solidarity, renewing emphasis on an other way to invest the economic field.

- **By pooling the contributions of everyone around a common project discussed democratically.**

- When not using the product of the activity, the profit, to remunerate the capital but by using it to serve the activity, or by limiting the compensation of its members, as partners in cooperatives.

- **By putting the business activity in the service of general interest** (social utility, sustainable development) using, to do this, the internal and external solidarities either for finance (cigales) or work (volunteering).

- **Reinventing solidarity on a territory** (district management, AMAP, local currency) and other forms of non-market exchanges (SEL, knowledge exchange network)

Panorama of SSE

Produced by the national observatory of social economy, the "Panorama of SSE in France and in the regions" now provides regular synthetic light on the specificities and the weight of this socioeconomic set.which represents in 2012 more than 10% of employment in France.

*"The social economy brings structures that are defined as groups of people rather than capital, bearing a community project. They aim to implement innovative projects that combine community service and economic activities. To meet the needs,unmet or poorly met, of populations and territories, contribute to local development, sustainable and inclusive, are goals that take precedence over the search for financial gain."*⁵

With **222 900 employer companies** clustered around statutes of cooperatives, mutual societies, associations and foundations and **2.34 million employees**, the social economy represents nearly **14% of private employment**.

If we consider the impact of their activity on the entire population, 19 million French people join a health insurance, nearly 22 million are members of a cooperative bank, 21.1 million are members of a mutual insurance company, between 11 and 16 million volunteers join associations (NPO). More than 1 out of 4 french citizen is a member of an association.

However, the French citizen who join an organization or company of social economy ignore it sometimes and do not systematically exercise the rights and duties granted to them by their quality membership in their association, cooperative or

---

⁵Panorama de l'économie sociale et solidaire en France et dans le régions,CNCRES 2010 et 2012.

mutual. But it is a central issue for the project of the organization to be aligned with the needs of its members.

In search of the lost paradigm

We have seen from this descriptions before, social and solidar economy involves modes of regulation more complex than those one obeying the simple rules of the market.

It recall ,following Marcel Mauss, Karl Polanyi and Fernand Braudel, that economy based on the exchange is not limited to the single modality of liberal market economy. But beside the market or public economy existes another form of exchange, as old as the human history, the economy of reciprocity, as it is with the gift or the invention of a local currency or exchange of non-monetary services rooted in the domestic or nearby economy.

In a word, the economy of reciprocity, forgotten by all our representations imbued with individualistic philosophy, takes the abstract individual off his selfish acts and puts human at the center of its concerns by including him in the network of social relations.

*"To report imperialist states we have no problem In the idea of most of us, the expansionist principle is rarely a democratic criterion. Why then do we resist so vigorously to denounce the whole individual powerness ? Why do not we consider a democrat is someone who knows precisely limit his omnipotence? "*⁶

Lost paradigm is that : an economy that has always been diverse and of which shapes borrow to the three raised components, one is the market that ,while promoting the rational calculation of competition, stimulates innovation, other is the public economy concerned in regulating principle of equality and justice and third is home economics full of fraternity solidarity and donation.

As Jean Louis Laville remembers, there are now two distinct approaches: social economy and solidar economy, of which complementarity is still largely to build to achieve a social and solidar economy unitarian in its diversity.

But social economy as solidar economy only make sense in relation to a plural economy, that is to say an economy that does not reduce itself to the capital corporation and the market, in which several economic logics can be developed . It is by emphasizing cooperations on concrete projects between social economy and solidar economy, confirming the positive changes in the relations with public authorities , to the research and to social movements, that it is conceivable to achieve a saving strategy for social solidar economy.

"An essential principle, widely shared between the two economies, is the research and claim for consistency between words and deeds ... In any case, it is assumed

---

⁶Cynthia Fleury, "Les pathologies de la démocratie." P124 biblio essa.

that the confrontation of values to practices avoids both to reduce values to artifact, on the one hand, and to be confined in the area of practical technics, on the other hand. This confrontation can raise each other to the status of policy.
 "[Laville in RECMA]

Thus, by the conquest of social rights and duties of everyone with access to membership, ie to the dual economic and political quality, in the company as in SCOP, social economy is an extension of solidar economy. And solidar economy, meeting the general interest wherever the universal rights of the person are in question, is a force of generalization or regeneration of the social economy.

"Without the solidar economy, social economy risks becoming a corporatist economy. Or dealing in the margins, without social economy, solidar economy may be just a economy of poors repairing the damages of the capitalist economy. In both cases, they may reach one and the other the opposite of the empowerment they both aim."⁷

Social and Solidar Economy and Territory: towards a plural economy

Between the micro level of the firm or of domestic economy and the macro level of a global economy, between the small local initiatives taken by associations in solidar economy and the powerfull firms of social economy, what is the relevant space to cooperate and implement their values, to promote development of this new paradigm of plural economy?

Again, without seeing historical determinism, looking back should allow us to clarify this question. From the year 1970 we could say that we are witnessing, at the national level, a kind of crisis of centrality: under the influence of various processes. *"The French model of centralized intervention from the state through sectorial policies gave signs of freezing"* as it has been analyzed by sociologists of organizations such as Crozier and E. Friedberg⁸. What we could quickly call the sectoriality crisis of the welfare state, directly hit by the new economic situation , is then going with a dual centrifugal movement of decision centers and executive frames.⁹

- Towards the supranational: economic globalization and European integration.
- Towards sub-national: in a more local level, as an attempt to re-appropriation by the politics of a physical and social space increasingly subject only to the logic of economic flows, making the territory without any "quality" or identity.

This attempt to re-appropriation, supposed to reduce the tension between economic logic and citizenship logic, is primarily reflected in France by the decentrali-

⁷Draperie Jean François, Au bénéfice de la crise Pour un projet d'économie sociale et solidaire RECMA No. 330.

⁸M. Crozier : "Le phénomène bureaucratique", Seuil, 1963.

⁹P. Muller : "Les politiques publiques", PUF, 2000.

zation law of 1982-1983 in which social action policy was one of the field the most ostensibly achieved.

This redeployment of social intervention field , this territorial come back is also added to *"new methods of intervention , more transverse, inter-institutional, with partnership, in response to the complexity of the issues raised by the rise of social insecurity. The corollary of this process is of course the emergence in the field of intervention of new powers, new devices, new actors whose entanglement of missions and modes of intervention questioned, shaken occasionally, knowledges and classic competences of social workers."* (Coutand 2004)

*"How can we understand the system of tensions which, we have seen, cross all the aspects of the territorialisation of policies? Saying it is a clash between a market logic and a logic of citizenship or more broadly between control of the territory by economic rationality or political reasons."*¹⁰

So is born a complex paradox between globalization of the economy, in this case the territorialisation can be seen as a set of reshaping of the contradiction between capital and labor in a logic of internationalization, and localization of the policies.as an attempt by politics to reappropriate the organization of the territory became without any quality.

Subjected to the logic of flows, the territory is fragmented. On the one hand, the economic territory: made of flux, mobility, flexibility, exchange, circulation, short time profit, speed, instrumental treatment of space and on the other hand the political territory made of fixity, tradition, history, identity, long time, symbolic treatment of space.

For thirty years, social and territorial inequalities have widened, one reinforcing the other.The disturbances, affecting a number of rural and urban areas, has redefined the bases of identity and solidarity. Traditional forms of solidarity as professional solidarity (among farmers, workers, between teachers ...) are threatened.

Territorial solidarities emerge and show the way to new complementarities, build new forms of social and economic development through the mobilization of human, financial, cognitive ressources ... and the definition of transversal projects territories. *"The role of social economy on the development of territories then goes in three directions: the participation to local development instead of traditional state planning the restructuring of organizations to face this new functions of the territories, particularly in urban areas, the construction of new partnership."*¹¹

In conclusion the social economy emerging on territories under the impulse of necessity, is a plural economy insofar as it is able to mobilize resources from the market from the redistribution by state,and from the reciprocity or the gift from individuals or groups within civil society (market, non-market, currency and non-currency).

¹⁰Autès M., Le sens du territoire, Recherches et Prévisions, No. 39, 1995.

¹¹Artis Amélie, Demoustier Daniele et Puissant Emmanuelle, Le rôle de l'économie sociale et solidaire dans les territoires;, six études de cas comparées, RECMA No. 314

From local to global toward an alternative

If the 1980s can be characterized as the end of an era, the 1990's are the beginning of a third period, not of crisis but a period of change where we are witnessing the beginning of a **reconfiguration of the state**, the emergence of new forms of regulation, new forms of coordination and **new modes of governance**.

"In this context of change, social innovations are no longer at the margin as in alternative culture of the years 1968-1975. Social innovations are now stakeholding in the emergence of a **new configuration of capitalism** of which contours remain moving according to the different levels of analysis "[Levesque]

- At the level of social actors, new actors appear, including civil society, NGOs, indigenous peoples, women's groups, etc.;
- At the level of the political system emerges reconfiguration of power between nation-states, global and continental bodies, local and regional authorities;
- At the level of organizations are invented new forms of coordination and governance (stakeholders and civil society), not only redefining the relationship between social and economic but also the meaning of social and economy.

In the 70s, the weakening of top down processes in public policies has fueled bottom up claims of local democracy and endogenous development, which led to a revival of territorialized mobilizations through a double process: the emergence of very small organizations inserted into their neighborhood, and the decentralization of big organizations seeking to reach out to their members.

It is also at the regional level that will gradually assert new forms of coordination in the social economy (regional chambers of social economy with cooperatives, mutuels and associations). But instances of coordination also arise at a more local level, such as local committees of the social economy, solidarity economy homes. Then it is up to create representative bodies to discuss with public authorities, for delegation of public services, including ESF measures, but also to coordinate partnership actions between organizations.

"The social economy is indeed trying to build an economy based on human values by the reintroduction of solidarity in the economic functioning : So we rediscover that the field of economic can collectively be thought and built (which means that the economics is subject to a collective decision, so as the politics). Solidarity implemented in the context of the social and solidar economy is in a framework of reciprocity , so it is empowering, as opposed to any charitable approach, in essence stigmatizing. " [Levesque]

Organisations in the social economy have the particularity to participate and be deeply rooted in the territories in which they operate. Indeed, almost all the companies in the social economy located in a region or country are headquartered in the same region. They are therefore difficult to relocate and so provide stable emp-

loyment in a region.

"The observation of the process of local development in the member countries of the OECD confirms that local development initiatives that have the best results in terms of economic growth, social progress and good governance are those which combine, often through local partnerships, all resources on the territory. Observation also shows that initiatives to promote employability, social inclusion, improving the quality of life and community development are often made by social enterprises through projects involving economic and social dimensions" (OECD, 2007)

Indeed, in a first time, social enterprises have an advantage compared to conventional companies in terms of sustainability and environmental responsibility. Most of them work in the environmental sector. Social economy has developed numerous sustainable activities. The social and solidar economy enterprises for example, work in the sector of, recycling, green and renewable energy, local services, and ecological productions. In addition, some social enterprises are at the forefront: of green building, waste treatment, mobility, production and supply of alternative energy, sustainable food (SAW-B, 2007)

...

Social and solidar economy also offer advantages in the social field, because they have a role and a social purpose, and because it brings together all the enterprises and organizations which have ,in the social economy, the aim to (re) enter the labor market and in society in general, people who are excluded (long-term unemployed, low-skilled, ex-prisoners or drug addicts ...).

But the sector of social economy is still too weak to influence and promote other modes of production, consumption and savings. For Michel Rocard, the means for social economy to strengthen is *"to get out of its incredible shyness and show to everybody its many added values for citizens, governments, local authorities, but also companies, private or public. Its discretion is not called for in Europe, it holds most of the market share in key industrial sectors: agriculture, financial services and healthcare. At the same time, South America or Africa (for example), governments are turning to the solutions that it brings."*

The question arising is: how can it play a more prominent role and change the scale to put people at the heart of what its projects focus philosophically and statutorily ?

For an economy making sense, in an interconnected world

We have seen, social and solidar economy is holding a non-violent project to transform the society, it is a practical utopia. Since the beginning these organizations show their dual capacity:

- Instrumental enterprise in the socio-economic field providing immediate responses

(hic and nunc) to the difficulties caused by capitalism today.

- Institutions holding an alternative political project of emancipation (shared competence) and production of a social bond more respectful and more just as enshrined in its Charter.

Started in the XIXth Century to the micro enterprise level of the cooperative, this process of empowerment could not reach the macro level of the Republic of cooperative federations claimed by André Gide. Even if contemporary media are used to oppose worldwide solidarity to globalization of liberal economic paradigm, the intermixing of patterns of resistance, this world is too vast to be conquered by its values in a single bound.

So it is perhaps in the meso level of the territory, the region or the seat where you work and you live that the project of economic democracy has found the most appropriate space to spread.

As recalled by Michel Autes *"there are **three territory designs**, and politics aim is to blend them together: **the natural territory**, ground and space to occupy, **the political territory**, result of struggles and conflicts that produce its borders and **the symbolic territory**, made of social objects expressing the relation of men to the previous two. We step from the first territory to the second by *métonymisation* and from the second to the third by *metaphorization*."*¹²

This image of three levels constituting the territory, we may also, as Eric Dacheux did: use it to define the **three pillars of a society**

- **The economic**, as the way men are used to value their natural resources for their livelihood and exchange with neighboring territories (invention of money) or expropriation by conquest.

- **The politic**, as result of powership relations at a territorial level and in the relationship to other territories, holding of power and legitimate violence and expression of general interest in the democratic sense.

- **The symbolic**, as construction of legitimacy and meaning of two other levels (territorial conquests or great discoveries have always been accompanied by missions of evangelization, in the same way, Max Weber has demonstrated the link between the Protestant ethic and the Spirit of Capitalism) The history of economically developed western societies is the history of an unbalanced exchange supported at different times on the exploitation of the wealth of one part of society by another, then a part of the world by other.

What brought us the ecology is that these resources for which we are fighting for centuries are in limited quantities, as recalled Albert Jacquard: "Time is coming of a finite world."

What tries to make us understand social and solidar economy is that the logic is for the hygiene of mind like the ethics is for the hygiene of soul. The logic of our human behavior can not be limited only to the simplistic rationality of economic

---

¹²Autes M., op cit

calculation (how to find rationality in the stock market booms or blatant waste of our consumers society, injustices or irreversible environmental damages?). If this utilitarian logic is not regulated, by an ethic of responsibility for the common good, can only lead to the ruin of a common humanity.

In a word, and without wishing to erect it as an exclusive alternative, a new messianism, social and solidar economy is undoubtedly an invitation to rebuild in our practices a sensible and therefore shared way to remake society/community. According to Jean François Drapery *"The political and institutional maturity which finally reaches the SSE, as showing it today the creation of a Ministry for the SSE, provides to representative movements a new responsibility which they have already entered. 2012 is undoubtedly an important date in the history of SSE, for the first time, actors of this economy can expect the development of a real policy of social and solidar economy."*¹³ But as the author points out it in another article, if the solidar economy came spur social economy on its purposes, criticize its organization and its inclusion in the mainstream economy, the social economy is necessary to recall that the bases on its legal status is necessary to define its scope.

"Though insufficient, statutes cooperative mutualist and associatist have the first advantage of allowing the creation of groups with an economic activity in another way than bringing only equipment or capital. The fundamental point is that they actually permit the grouping, association, of persons. There is a close connection between the object of emancipation and the status group of persons, as there is a correspondence between the aim to remunerate capital and the status of capital societies. Even if these laws are imperfect, the worst that could happen would be their disappearing, which is not a fiction, looking to the evolution of the standards adopted by the European Community and by the main international bodies. Maintaining European statutes constituting the SSE is a major issue for the future." Drapery JF]

The renewal of values of social economy is evidenced by the gradual recognition both at the national level (creation of a ministry and a bill project in 2013) than the European level (recent European Commission communication on social entrepreneurship, including initiative for social entrepreneurship in October 25, 2011)

"Social enterprise can certainly be an excellent program for change. for best results for the common good, to show that it is possible to act more responsible and fair, while remaining efficient on the markets and to become a real engine of growth in the EU. Europe must not only be part of these changes, it must also lead the way." José Manuel Barroso President of the European Commission.

"Initiative for Social Entrepreneurship engages national and regional governments and their partners to develop an enabling environment for social enterprises to intensify efforts at national and regional level, and do the best use of the Structural

---

¹³J F Draperie op cité

Funds and other sources of funding available "Laslo Andor, EU Commissioner for Employment, Social Affairs and Inclusion.

At the same time some companies integrate social and environmental concerns into their strategies and management methods (Social Responsibility). In a world every day more complex and uncertain, social and environmental seem access to the status of aim more than status of mean.

But this renewal, still only perceptible by an informed public, is not without raising some issues and debates upon its place and role in a difficult economic context marked in Europe by a structural crisis of regulated models of the previous century, a mutation of capitalism ,and more generally big questions about our development model.

If we may, of course, enjoy this réintrication of economic social and politics in innovative ways at the territorial level, however, we should not give in too quickly to a naive hope of alternative way and "throw the baby out with the bath water" by burying the social gains from the virtuous period of welfare states as we are reminded by Philippe Frémeaux.¹⁴ Hybridization can also sometimes be the open door to the confusion.

Little known about a dozen years ago, the concepts of "social entrepreneurship" and of "social enterprise" are the subject of a spectacular increase both in the United States and Europe. These two concepts are however, considerably different on both sides of the Atlantic ocean. EMES, a european network of researchers,has been set up to study and conceptualize this phenomenon then already has affected much of Europe.

To speak quickly, we can say that sometimes (in the Anglo Saxon conception) it refers to a trend of designing social entrepreneurship as the act of a single individual, "social entrepreneur", which develops commercial activities with a social nature, and sometimes it clearly reflects the collective nature that defines the dynamics of social enterprises and is materialized in their statutes (cooperatives, associations, mutual societies and foundations) as in the concept of "social enterprise" in Europe where that term was born.

But the Anglo Saxon is gaining If this Anglo-Saxon influence is now much scope, it is probably because, in Europe, the field was ready. As already mentioned, the emergence of the concept of social enterprise since the early 2000s reflects new dynamics observed within the third sector. We see the emergence of organizations with new features (new legal forms, professionalization of factors of production, new types of activities, etc.).. Such changes concern in particular the relationship to the market.

Increasingly, governments "outsource" and develop quasi-markets for some services they provided before." (in France so called new public management)

---

¹⁴Frémeaux Philippe, La nouvelle alternative, Les petits matins, Alternative économique, 2011

"To be efficient and adapted to the application, the system of bidding is more preferred. Thus, existing organizations are in a competition sometimes with profit enterprises for obtaining public funding or getting markets. They are therefore forced to develop management practices borrowed from the profit sector, and to face a greater economic risk. Their profitability is dependent on their ability to capture the market. This competitive regulation by the government has thus for result to accentuate the entrepreneurial aspect of associations and companies and to bring their management close to 'classic'.enterprises The emergence of new private solvent applications or their development (eg services for the elderly) also contribute to this entrepreneurial emphasis." ¹⁵

The social economy is turning increasingly, driven by the political and economic context, to an entrepreneurial logic. The social economy is therefore involved itself in the emergence of a new conception of the third sector, more market- oriented, and provides a fertile ground for the spread of Anglo Saxon social entrepreneurship.

Must we worry about this movement? What are the issues?

This process often called "marchandization" does not escape to awareness of the actors and raises legitimate resistance and criticism of any management particularly in the area of social action. However what to do? The concept of social entrepreneurship in its various forms has undoubtedly helped to raise beyond his own area a wider audience for activities of social economy enterprises, expression of solidarity. Nevertheless is it only a fashion ? Social responsibility for some companies would it consist in repairing with the left hand the damage they produce with the right hand.

The EMES group's work has widely shown that what characterizes social enterprises in their underlying purpose is very different from a company that would do, parallel to its activity, some social action or from a company doing profit business with social needs.

Henri Desroche also demonstrated: Hope, in its messianism way, never reaches what it is waiting , and in the life of new ideas time of success can also be time of corruption.

But, within the actors in the social economy themselves , the risk may come from the doctrinal criticism (to hell the enterprise!) the outdated resistance (lost golden age of the welfare state!) and corporatist withdrawal, opposite of the values of solidarity and finally generating the exclusion supposed to be struggled.

*"If social entrepreneurship can play the role of mirror for the sector, it remains no less clearly that **recognize, enforce and promote specificities of social economy seems now more than ever, a key issue.** It is necessary not only to preserve but also to **continue to disseminate the principles that consti-***

¹⁵Dewandre Ariane , Entrepreneuriat social et économie sociale, SAW-B, Nov 2009.

tute its spirit (collective action, democracy management, limited distribution of profits) and which are much wealth for a real economic alternative."¹⁶

"There is no other world but different ways to live in this one." Latour 2002.

Bibliographie

- Autes M., Le sens du territoire, Recherches et Prévisions, No. 39, 1995.
- Artis Amélie, Demoustier Daniele et Puissant Emmanuelle, Le rôle de l'économie sociale et solidaire dans les territoires:, six études de cas comparées, RECMA No. 314.
- Braconnier, Patrice, Caire Gilles, Complexité, tension et richesse de la gouvernance des entreprises d'économie sociale.
- Bregeon Philippe "A quoi servent les professionnels de l'insertion?", l'Harmattan, 2008.
- Chanial Philippe et Laville Jean Louis , Economie sociale et solidaire : le modele français.
- Coutand Yves, Enfance des territoires et territoires de l'enfance, Géographies de l'école rurale, (ss la dir) de Yves Jean, Ophrys éditions, 2007.
- Dacheux Eric, Goujon Daniel, Principe d'économie solidaire, ellipses, 2011.
- Defourny Jacques, Nyssens Marthe, Approches européennes et américaines de l'entreprise sociale, une perspective comparative, colloque ADDES, nov 2010.
- De Nanteuil Mathieu, Economie plurielle et "réencastrement" :solution ou probleme face la marchandisation?, colloque EMES Barcelone 2008.
- Desroche Henri, Sociologie de l'espérance, Calman Levy, 1973.
- Dewandre Ariane , Entrepreneuriat social et économie sociale, SAW-B, Nov 2009.
- Draperie Jean François, Au bénéfice de la crise Pour un projet d'économie sociale et solidaire RECMA No. 330.
- Eme Bernard, Gouvernance territoriale et mouvements d'économie sociale, RECMA No. 296.
- Eme Bernard, Généalogie des régies de quartier, Ecologie et politique.

---

¹⁶Dewandre Ariane, op cité

- Fleury:Cynthia "Les pathologies de la démocratie" Fayard biblio essais, 2005.
- Espagne François, Sur l'économie sociale et solidaire, RECMA No. 286.
- Frere Bruno, Le nouvel esprit solidaire, Desclée de Brouwer,2009.
- Frémeaux Philippe, La nouvelle alternative, Les petits matins, Alternative économique, 2011.
- Jantet Thierry: "L'économie sociale, une alternative au capitalisme", Economica,2008.
- Laville Jean Louis (ss la dir de), l'économie solidaire, Desclée de Brouwer, 1994.
- Laville Jean Louis, Agir a gauche, l'économie sociale et solidaire,Desclée de Brouwer, 2011.
- Laville Jean Louis, vers une économie sociale et solidaire, RECMA No. 281.
- Laville Jean-Louis, "Pour un dialogue Maussien", Revue du MAUSS, 2006/1 No. 27, p. 365-383.
- Lepretre Laura, L'économie sociale: l'alternative face a la crise, wp, Pour la solidarité, 2012.
- Levesque Benoît "les entreprises d'économie sociale plus porteuses d'innovation sociale que les autres", communication colloque ACFAS Mai 2001.
- Muller Pierre, "Les politiques publiques", PUF, 2000.
- Polanyi Karl : " la Grande Transformation ", Gallimard, 1983.
- La modernité de l'économie sociale, la revue de l'Economie sociale, Mars 1987.
- Panorama de l'économie sociale et solidaire en France et dans le régions, CNCRES 2010 et 2012.

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

Szociális munkások szerepe a szociális gazdaság szervezeteiben

Patyán László

Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/5

Előszó

A szociális munka hazánkban ma egy saját értékrendjét, módszereit, beavatkozási területeit kereső szakma. Állításom azonban nem egy állapotra, s végképp nem problémára, hanem a szociális szakma egyik alapvető jellegzetességére utal. A professzió keretei folyton változnak a társadalmi folyamatok, értékek, ideológiák változásával. A szakma általános értékei azonosak, de az egyes országok eltérő történelmi hagyatéka és társadalmi viszonyai alakítják azokat. Jelen tanulmányban a szociális munka professzió hazai fejlődésére, és néhány fontosabb jellegzetességére hívom fel a figyelmet, óvatos kísérletet téve arra, hogy megvilágítsam a szakma azon szervezetekhez fűződő viszonyát, melyeket valamely megközelítés alapján a szociális gazdaság részeként definiálhatunk.

Feltevésém szerint e tanulmány inkább arról fog szólni, miért okoz nehézséget a szociális szakembereknek a szociális gazdaság szervezeteiben való tevékenykedés, és mégis miért van nagy jelentősége a szakma ez irányú nyitásának.

A szociális munka értékrendje, alakváltozása

A szociális munkás képzés és valahol a szakma rendszerváltással összekötött újragondolása hátterében az állt, hogy olyan szakemberek jelenjenek meg az ellátórendszerben, akik magas szintű általános ismereteiket gyorsan tudják az alkalmazott területekre specializálni s így képesek reagálni a nehezen kiszámítható társadalmi problémákra. A szociális munkásokkal szemben nem titkolt elvárásként fogalmazódott meg a társadalmi elosztási viszonyok kritikus vizsgálata, befolyásolása, a

társadalmi igazságosságra való törekvés, vagyis a társadalompolitika gyakorlati alakításának igénye is (Budai, 2010).

A gazdasági, társadalmi, politikai rendszerváltozást némileg követte tehát a szociális szakma "rendszerváltozása" is. A szociális munka új szellemisége sok tekintetben szakított a szakma hazai történelmi gyökereivel, a képzésbe bevitt angolszász gyakorlatból kölcsönzött szakmai módszerek a hazai szakemberek számára nehézkesen voltak adaptálhatók a gyakorlatra. A hazai szolgáltató rendszerek rohamléptekben fejlődtek s egy olyan professziókép kezdett kirajzolódni hazánkban, mely az idő és a világ fordulását nem tudta teljes mértékben követni. Kétségtelen tény, hogy a hazai szociális munka szakma alapjaiban, módszereiben és értékeiben lényegében változatlan maradt, de prioritásai az elmúlt több mint húsz év során változtak.

„Jóléti szociális munka”, szolgáltatói modellek, gondozás-orientált segítő munka

A szakma nagy nekibuzdulását a szolgáltató rendszerek gyors fejlődése kísérte, s ebben a helyzetben nem sikerült a szociális munkának saját hazai elméletét, identitását és szakmai különállóságát megerősíteni.¹ A szakmai tevékenységek rendszerében kialakuló egyik módszertani irányban - melyeket én e tanulmányban önkényesen „jóléti szociális munkaként” definiálok - a szakembernek fő feladata az állami szociális juttatások biztosítása az arra jogosultak számára. Az ellátórendszerben dolgozó, azt „belülről érzékelő” szociális szakemberek figyelme így sokkal inkább a szolgáltatások, eljárások alkalmazására², mint a rendszerek kritikai vizsgálatára, vagy átalakítására irányult. Ezt a sajátos képet erősítette a szociális munka erős állami felhatalmazottsága is a társadalmi jóváhagyást pótolandó³, amely erősítette a szociális szakemberek egyik alapvető etikai dilemmáját, az értékválasztást a hátrányos helyzetűek, a szociális munka különböző célcsoportjai és az állam (társadalom) elvárásai között (Solas, 2009).

Módszerek tekintetében jellemzően a segítő folyamatot övező adminisztratív technikák, eljárások erősödtek meg, melyeket sokan tévesen az esetmunka dominanciájaként értelmeztek, mivel minden egyes ügy mögött egy klienst lehetett találni. A

¹A professzió fejlődés lassúsága látszólagos és több okra is visszavezethető, melynek elemzése nem képezi e tanulmány tárgyát. Lásd részletesebben: Budai István(2010): Húsz év után - önkritikusan Esély 4. sz.

²E rendszer erősödésének történelmi okai is vannak. A személyes szociális szolgáltatások rendszerében dolgozók jelentős része gondozói munkakörben dolgozott, alacsonyabb képzettséggel. (Csoba, 2006)

³Állami felhatalmazás alatt a képzési és ellátórendszerek kialakításának támogatását érthetjük. A társadalmi felhatalmazottság a tevékenység általános elfogadása, respektálása, támogatása, önkéntes mozgalmak formájában ölthet testet, melyre a kellelénél kevesebb példát találunk a szakma újkori hazai gyakorlatában. A társadalmi felelősség polgári gyökereinek hiánya érthető, ezért írom, hogy igény van a szakmai tevékenységre, de a szakmát az állampolgárok csekély aktivitása övezte.

tévedés lényegében abban állt, hogy az esetmunkával ellentétben ezekben a munkafolyamatokban nem a kliens a szakmai tevékenység kiindulópontja, hanem az eljárás, vagyis a munka nem kliens centrikus, hanem szolgáltatás (rendszer) centrikus. A kliens tehát legfőlegb a tárgya a szakmai beavatkozásnak. A kliens centrikus munka alapvetően feltételez bizonyos mértékű rendszer független gondolkodásmódot a segítő részéről.⁴

A szakmai munka környezetének ilyen alakulása számos mellékhatással járt, melyeket a szakma a mai napig megél, s melyek jobban átláthatóvá teszik fenti állításaimat.

Közösségi munka módszerek háttérbe kerülése

Az egyik ilyen hátrányos hatás a közösségi munka módszerek kényszerű háttérbe szorulása, amely azért is meglepő, mert a kilencvenes évek elejétől a hazai közösségfejlesztő mozgalom igen termékeny volt, gyakorlati és módszertani alapjait maga teremtette meg és fejlesztette. Ha a szociális munkások eszköztárában gyakrabban alkalmazott módszer lett volna a közösségekkel való együttműködés, a közösségek erősítése, akkor kevésbé erősödött volna fel az a szemlélet, mi szerint a szociális munkások csak szegényekkel, szegénységben élőkkel foglalkoznak. Az angolszász szociális munkában ugyan fontos szerep jutott a közösségi szociális munka módszereknek (Gosztonyi, 1994), de az állampolgári és szociális jogok védelme, az elnyomottak képviselete, és képessé tétele testidegen volt a legtöbb hazai szakember számára, mivel ezek alapvetően feltételezik a polgári, állampolgári jogok gyakorlásának kultúráját. A szociális munka társadalmi részvételt segítő funkciójának hiányát a terület képviselői is kritikusan látják. *„A szociális munka felől azonban a szakértők gyakran inkább a személyes segítségbe „bújnak” s eleve is kétséges, hogy az általuk kliensi viszonyba kényszerítettekkel lehetséges - e egyenrangú partnerséget alakítani. A közösségi részvétel segítése e szakterület munkatársaitól olyan fejlesztői tevékenységet igényelne, amely már az általuk segítettek, támogatottak, gondozottak állampolgári viszonyainak megváltoztatását is célozná, azonban ilyen generális feladat- illetve szerepvállalás ma még idegen a szociális intézményrendszer derékhadától”*(Nizák - Péterfi, 2007).

Gondozás-orientált munka

A kliensek ápolásán - gondozásán alapuló szakmai tevékenységek komoly részét képezik a segítő munkának, s talán éppen ezért szociális munka és a szociális gondozás fogalmainak összemosásával is gyakran lehet találkozni. A szociális munkások szolgáltatás nyújtó szerepét tovább erősítette a segítő tevékenységek az intézmény - nyújtotta szolgáltatások keretei közé szorítása, és maga a szakma sajnos nagyon keveset tett e kritikák lebontása érdekében.

---

⁴Lásd pl. az esetmenedzseri munkát a nemzetközi gyakorlatban, vagy az esetmunka amerikai hagyományait.

Professzionális - laikus viszonyok a szociális munkában

A szakma újjászületése érthető módon magában hordozott egyfajta önidentifikációs kényszert is, melyet a szakmában meglévő akkori körülmények (képzettek alacsony aránya, gondozásra, krízisellátásra orientált beavatkozási módok) rendkívül megnehezítettek. A szakemberek számára a szociális munkás identitás keresése számos konfliktust rejtett, melyek egy részét nemcsak a helyi társadalomban, de a munkahelyen belül kellett megvívni.

Míg az angolszász szociális munka a saját elméleti rendszereinek megalkotásával igyekezett önálló professzióképét erősíteni, addig ez hazánkban elmaradt, illetve csak nyomokban volt tetten érhető.

A szakmai identitás keresésének egyik fontos eleme a laikus és a szakember szerepek és kompetenciák különválasztása volt. A segítők igyekeztek tevékenységüket elhatárolni a laikus, voluntáris és filantróp értékektől, szereplőktől ezzel igazolva a szakmai tevékenységük színvonalát, létjogosultságát. Az állami jóléti szektor működési és finanszírozási mechanizmusai csak tovább erősítették e folyamatot. Csak egy példával élve: a személyes szociális szolgáltatásokban a mai napig igen neurálgikus az önkéntesség szabályozása és elismerése, a kliensek segítői szerepben való megjelenése pedig sokáig egyenesen elképzelhetetlen volt. Ezzel szemben az alkalmazási szabályok paradox módon nem követték a születő szakma professzionalizációs igényeit, mivel megteremtették a jogi feltételeit annak, hogy a szakmai munkakörökbe szakképzettként számos végzettséget elfogadtak.⁵

A szociális munka így értékes erőforrásoktól határolhatja el magát. Nehezen tud mit kezdeni az önkéntes segítőkkel, nem találja helyüket és feladatukat a szervezetben. Sztereotipizálja a kliens szerepét, mely egyértelműen hátrányosan hat a klienst képessé tevő módszerek alkalmazására - ezt később részletesebben tárgyaljuk.

Klienskép

A segítő és a kliens képeinek kettőssége és e fogalmak átjárhatóságának aggályai a szociális munka terapiszáló megközelítéséből is fakadtak. A szociális esetmunka modellképében a kliens nem tud segítség nélkül megbirkózni a problémájával, s ezért kell a segítőnek beavatkoznia. Az angolszász szociális munka teóriák egyik alapvető erőforrásként tartják számon a kliensek, gyógyultak önszervező, önszervező csoportjainak tevékenységét, ennek támogató hatását, ennek ellenére a szociális munka hazai adaptációjában ezekre a tevékenységekre a szükségesnél kevesebb hangsúlyt fektettek. A kliensképet illetve a kliens -segítő viszony egyoldalúvá válását tovább erősítette a segítők cselekvési kompetenciájának szűkülése, melyet én többek közt a

---

⁵Lásd részletesebben a Magyarországi Szociális Szakemberek Képzéséért Egyesület (ISKOLA-SZÖVETSÉG) állásfoglalásait, ahol e feltételek kristályosítására tettek javaslatot több - kevesebb - inkább kevesebb sikerrel.

fenntartói, szolgáltatói funkció prioritásaira vezetnek vissza. A szervezetben dolgozó segítő elsődlegesen a szervezet szolgáltatásait használja erőforrásként, másodsorban azokat a segítő kompetenciákat, amelyek az adott szervezeti keretek között elfogadottak, engedélyezettek, így a szakmai kompetenciákat alapjában behatárolhatják a jogi, szakmai eljárások, szervezeti prioritások. A hálózati együttműködés, az esetmenedzsment, valamint a team munka nem jelenik meg szakmai prioritásként, ha nem definiálódott szervezeti értéként.⁶

Társadalompolitikai folyamatok változtatása - szegénység percepció

A szociális szakemberek egyik fontos felelőssége, „*hogy felhívják a döntéshozók, valamint a közvélemény figyelmét mindarra, amiben a nélkülözés és a szenvedés kialakulásáért a döntéshozók, a társadalom vagy egyes intézmények felelősek, illetve amivel akadályozzák ezek enyhítését.*”⁷ A társadalmi egyenlőtlenségek erősödését követte a szociális munka újjászületése, így a szakemberek fontos feladatává vált a társadalompolitika aktív alakítása, formálása, azonban ennek nem alakult ki hatékony módszertana, sem kultúrája. A segítőik jelentős részének saját fenntartójával (önkormányzat) vagy finanszírozójával (állam) szemben kellene fellépnie a kliensei képviseletében, s ez, ahogy említettem "belülről" igencsak nehéz feladatnak tűnt. A segítőik az állami jóléti rendszerekbe "beszorultak" eszközrendszerük szűkülte, ami azért okozott nehézségeket, mert sok esetben komplex társadalmi programokat igénylő problémákat kellett individuális segítő munka módszerekkel kezelni. Az 1990-es évek végétől bizonyos területeken megerősödtek a szakma adminisztratív, hatósági szerepvállalását erősítő ideológiák, melyek új eszközöket adtak a gyermek családdal, szegénységben élőkkel, vagy álláskeresőkkel foglalkozó szakembereknek. A hatósági és kontrolláló szerepeket a segítő szakma gyakran nehezen tudta összeegyeztetni a segítő szereppel (Pataki, 2006), mégis úgy látszott, hogy a segítőik egy része a szakma módszer- és eszközhiányos időszakában nyílt, egyszerű és legitím eszközként fogadta e módszereket (Budai, 2010).

Idegen szavak

A fenti viszonyok mellett viszonylag kevés olyan szakmai módszer jelent meg és terjedt el a szociális munkában, mely a kliensekre „más szemmel néz”, azok partneri, cselekvő szerepét hangsúlyozza, miközben a szociális munka nemzetközi gyakorlata egyre inkább ezekre a megközelítésekre hívta fel a figyelmet. A Szociális Munkások Nemzetközi Szervezete 2001 évi fogalma a szociális munkát a következőképpen határozza meg: „*A professzionális szociális munka elősegíti a társadalmi változást, a problémamegoldást az emberi viszonyokban, a hatalomtól megfosztottak hatalomhoz jutását (empowerment), valamint az emberek felszabadítását a nagyobb jólét*

⁶Példaként említhető az esetkonferencia a gyermekvédelemben, vagy a jelzőrendszeri értekezlet, melyeket maga a gyermekvédelmi törvény tette kötelezővé a rendszerben dolgozók számára és még így is számos kihívást jelent ezek hatékony működtetése.

⁷Szociális Munka Etikai Kódexe 10. pont. Szociális Szakmai Szövetség 2011.

*elérése érdekében ...”.*⁸

A nemzetközi fogalom a polgári jóléti rend keretei között kivított szociális jogok csorbulásának megelőzésére, a kliensek jogainak megvédésére hívja fel a szakemberek figyelmét. A mai segítő - kliens viszonyok között sok esetben a fogalom magyarra fordítása is nehézkesnek tűnik s az ez irányba tett szakmai lépések legfeljebb csak projekt szinten jelentek meg.

Hasonlóan óvatos és visszatetsző a megítélése a radikális szociális munka módszereknek hazánkban. Az elmúlt években a szegényeket és hajléktalanokat ért állami büntető jellegű intézkedések váltottak ki radikálisnak mondható kezdeményezéseket nem formális szakmai csoportok és aktivisták részéről, melyek a szakmában vegyes fogadtatásra leltek.⁹ A szakma jellemzően óvatos távoltageással kezelte a programokat.

Új irányvonalak szükségessége

A szakma megújulását a megváltozott társadalmi viszonyok között a szakemberek és a képzők is sürgetik. Nagyon jó példa erre a 2010 és 2012 között lezajlott pályázati program¹⁰ iránti nyitottság. Több program a közösségi részvételen alapuló munka elemeit igyekezett erősíteni a szakemberképzésben, mások az oktatási módszereket fejlesztették, míg mások új módszereket, megközelítéseket igyekeztek bemutatni a szakma számára (Hegyesi, 2012)(Baráth, 2012).

Összességében tehát egy olyan szakmakép tárul elénk, melynek fő jellemzője a megkésett és lassú szakmai fejlődés volt, mely először nem tudott lépést tartani a szolgáltató rendszer gyors fejlődésével, később pedig nem tudta szakmai kereteit, pozícióit stabilizálni, s ennek eredményeképpen sokkal kiszolgáltatottabbá vált a szociális kérdések alak és értékváltozása kapcsán. E folyamat eredményeként inkább intézményi, szolgáltatási, adminisztratív, eljárási kompetenciák jellemzik a segítő munkát és háttérbe szorult a kliensekkel való együttműködés, partneri, kooperatív eszközrendszere.

Mi a szociális gazdaság és mi nem az? A szociális gazdaság értelmezési keretei

A szociális gazdaság fogalomrendszere illetve annak összetevői nemzetenként, koronként és társadalmi ideológiánként változhatnak, az egyes megközelítések a szektorhoz illeszthető, vagy arra jellemző funkciók és területek szerint határozzák meg mely szerveződések tekintenek oda tartozónak. Jelen tanulmányban kísérletet teszünk a fogalomrendszer elemeinek hazai viszonyok közé helyezésére.

---

⁸IFSW 2001.

⁹Lásd: A Város Mindenkié Mozgalom (<http://avarosmindenkie.blog.hu/>) és az Új Szemlélet mozgalom (<http://ujszemlelet.blog.hu/>) akcióit.

¹⁰TÁMOP 5.4.4 Szociális képzések megújulása.

Harmadik szektor elmélete

A szociális gazdaságot hagyományosan az ún. harmadik szektorként szokták meghatározni. Egy olyan szektorként mely a piaci/magán és az állami szektorok között jellemzően közösségi gyökerek és motivációk útján fejlődik ki és elsődlegesen ilyen szükségleteket elégít ki.

Alapvető fogalmi rendszere szerint a szociális gazdaság köztes helyet foglal el az állam és a piac között, gazdasági funkciója és társadalmi küldetése is van, közérdeket szolgál és a gazdasági tevékenysége során szerzett profitot nem osztja fel (Frey, 2007). Csoba ezzel szemben a szociális gazdaság szervezeteinek társadalmi beágyazottságát tekinti az értelmezési rendszer kiindulópontjának (Csoba, 2007:16). E megközelítésben a szektor működése, szerveződése alapvetően társadalmi jóváhagyással jönnek létre, és közösségi funkciókat elégítenek ki. A gazdasági (gazdálkodási) tevékenység, mely a szociális gazdaság jellemzője így a társadalmi funkciók alá rendelten jelenik meg.

A szociális gazdaság számos országban közösségi, illetve szolidarisztikus alapon nyugszik (pl. dél amerikai országok, Franciaország, Spanyolország) szervezetei lehetnek formálisak, vagy nem formálisak és javarészt közösségi jóváhagyással és részvétellel működnek. Ezzel szemben például Ausztriában szociális gazdaság alatt a szociális szolgáltatásokat, feladatokat ellátó szerveződéseket és ezek együttműködését értik a közfeladatok ellátása során. Míg a francia szolidarisztikus gazdaság erősebb függetlenséget mutat az államtól, addig az osztrák rendszerben működő szervezeteknél nem tekinthető a meghatározás kritériumának az államtól való függetlenség, sőt bizonyos feltételek mellett piaci szervezetek is a rendszer részét képezhetik. Az osztrák értelmezési rendszer alapvetően a történetileg kialakult plurális jóléti szolgáltató rendszer szociális szerepvállalásán és az állam közszolgáltatási reformján (new public management) (Pollit - Bouckaert, 2011) alapszik, melynek többek között a szolgáltatások magasabb színvonalú és költséghatékonyabb biztosítása a célja.

Más megközelítések nem a szociális gazdaság funkciója, hanem az oda sorolható szerveződések rendszerezése szerint próbálják körülhatárolni a szociális gazdaságot. John Pearce meghatározása szerint a szociális gazdaság szervezeteire jellemző, hogy:

- társadalmi küldetése, funkciója van, azaz erőforrásokat biztosít a társadalomnak,
- gazdálkodási tevékenységet végez, mely nem áthatja alá a társadalmi küldetést,
- non-profit jellegű - azaz a gazdálkodás célja a közösségi haszon nem az egyéni profit,
- hozzájárul a közösség és a későbbi generációk erőforrásainak fenntartásához, vagy megőrzéséhez
- átlátható és demokratikus működési rend szerint működik,
- független a külső kontrolltól, az államtól és a piactól (Pearce, 2005).

A szerző egy másik művében (Pearce, 2003) a szociális gazdaság (szociális vállalkozás) szektorának egyfajta rendszerszerű összefoglalását adja. E szerint a szociális vállalkozások területéhez sorolhatók a szociális és közösségi vállalkozások, közösségi biztosítók és pénztárak, a fair trade vállalkozások és cégek (szociális vállalkozások) valamint az önkéntességen alapuló, vagy karitatív szerveződések, amelyek gazdasági tevékenységet is végeznek.

A hazai megközelítés sem elég tiszta még, igazából nem lehet egységes hazai definíciót alkotni. Az első, e témában megjelent publikációk a nonprofit szektor társadalmi tevékenységét, valamint foglalkoztatást elősegítő hatását helyezték a középpontba (Csoba, Frey), míg később a foglalkoztatást és gazdasági teljesítő-képességet elősegítő szerep és funkció a nonprofit szervezetek szerepvállalásáról a szociális szervezetek irányába tolódott el némiképp. A szociális szervezetek jogi szabályozását¹¹ követték az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány szervezetek létrehozását segítő pályázatai, lendületet adva a szektor fejlesztésének. Az első tapasztalatok azonban nem mutattak jó eredményeket. A pályázatból létrejött szervezetek közül csak néhány tudott túlélni a finanszírozást követő időszakban (Németh, 2011). A területet vizsgálók szerint a szociális szervezetek nem határoztak meg pontos gazdasági célkitűzéseket, „mindenre lőttek”, vagyis egy időben többféle irányban szerettek volna tevékenykedni. Ezt tipikusan a szociális gazdaság területén tevékenykedő szervezetek jellemzőjeként határozták meg (Petheő, 2009), melynek fő oka a működési terület be nem láthatósága, a tapasztalatok hiánya és a vállalkozási kényszer lehet. A szociális szervezetek illékony működésével kapcsolatos tanulmányban pedig arra a következtetésre jutottak, hogy szociális küldetésük jobbára egy világos célt foglal magába, a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának elősegítését (Petheő és mtsai, 2010), melyet állami intervenciók nélkül csak tiszavirág-mód tudtak elérni. A szerzők tehát az állam beavatkozását, részvételét sürgették a szociális szervezetek életébe, működésébe.

Az állam szerepe a szociális gazdaság támogatásában

A szociális gazdaság szervezeteinek térnyerését és működését alapvetően meghatározza a nemzetállam szektorhoz való viszonya. A terület valamilyen szintű elismerése, elfogadása, illetve támogatása nélkül ugyanis nem képzelhető el a szociális gazdaság működése, fejlődése. Tekintettel a nemzetközi szervezetek (ILO, Worldbank, EU testületek) szociális gazdaság iránti elkötelezettségére, e testületek szerint a szociális gazdaság szervezeteinek létezése az EU tagállamokban és még azon túl is legalizált, bár a fogalom alatti értelmezések nem azonosak.

A nemzetállamok hozzáállása azonban eltérő lehet:

---

¹¹A szociális szervezetekről szóló 2006 évi X. tv, valamint a 141/2006 (VI.29.) Korm. rendelet.

- A közösségi, illetve alulról szerveződő mozgalmak működési mechanizmusainak elfogadása, vagy eltérése, illetve legitimálása a közösség ereje által.
- Jogi kedvezmények biztosítása, pl. bejegyzésnél, adókedvezmények biztosítása a szervezetnek, vagy a szervezettől megrendelőnek.
- Piacszabályozó mechanizmusok, pl. közfeladatok ellátása, vagy ehhez kapcsolódó szolgáltatások biztosítása esetén elővásárlási jog biztosítása a helyi szociális kezdeményezéseknek, állami megrendelések.
- Célzott támogatások a szociális gazdaság élénkítésére, pl. anyagi támogatások a szervezetek létrehozására, beindulásuk támogatása, vagy szakmai támogatások, pl. szaktanácsadás, szakszolgáltatás (pályázatírás), stb.

Kétségtelen azonban, hogy a szociális gazdaság szektora annyira lesz képes fejlődni és az állami és/vagy a társadalmi elvárásoknak megfelelni, amennyire e területektől lehetőséget kap a működésére. Hazánkat az elemző munkák - számos kelet - európai országhoz hasonlóan - a szociális gazdaság társadalmi beágyazottságát tekintve a kevésbé fejlett országok közé sorolták, így az állami támogatás, szerepvállalás kérdése egyre inkább felerősödött.

Szociális gazdaság alternatívái az államosítás idején

A szociális gazdaság nem piaci és nem állami feladatainak ellátására egyértelmű választ a rendszerváltozást követő években gombamód szaporodó civil szervezetek adhattak. A civil szektorban foglalkoztatottak növekvő száma, valamint a szabadidős, kulturális, és szociális szerepvállalásuk erősödése azonban idővel megtorpant, ennek ellenére a klasszikus civil szervezetek száma több mint 55 volt tízezer lakosra vetítve 2010-ben.¹² A szervezetek megoszlása jellegzetesen egyenetlen, kétharmaduk a közép magyarországi régióban tevékenykedik. A szektor tevékenységében 2010-ben 420.000 önkéntes vett részt. A szervezetek összetétele az elmúlt években változott, az új nonprofit gazdálkodási társaságok általában jelentősebb költségvetéssel gazdálkodhatnak a korábbi ún. klasszikus civilekhez képest. A szervezetek bevételeinek mintegy felét állami források alkotják, ez a ráta a szociális feladatokat ellátó szervezetek esetében még meghatározóbb. Az elmúlt években az állami bevételektől való függés erősödése jellemezte a szociális területen tevékenykedő nonprofit szervezeteket, mely főként az állami feladatok átvállalásából (kiszereződés) adódott (Nárai, 2005).

A közfeladatok megszervezése során tapasztalható tendencia, mely során az állam igyekszik egyre több területet a saját szervezése és ellenőrzése alá vonni, hátrányosan érintheti a közfeladatot vállaló nonprofit szerveződések is, hiszen ellátási, működési területeik állami szerveződések hatáskörébe kerülnek, s így egyre kevesebb forrás jut működésükre is. Példaként az oktatás és a szociális és gyermekvédelmi feladatok állami visszaszervezését érdemes megemlíteni, hisz 2010-ben e területen

¹²KSH: Nonprofit szektor szerepe a régiókban 2012. augusztus.

működött a nonprofit szervezetek majd' negyede. A feladatok visszaszervezése persze leginkább az önkormányzati szektort érintette, amely körül így "megritkult a levegő", teret adva új, vagy korábban civilek által koordinált feladatok felvállalására is. A szövetkezeti törvény módosítása is sajátos átszerveződési folyamatokat eredményezett. A törvény 2012 és 2013 évi módosítása¹³ eredményeként a települési önkormányzat illetve a nemzetiségi önkormányzat is tagja lehet a szociális, illetve foglalkoztatási célú szövetkezeteknek. A Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége (SZOSZÖV) élesen bírálta az önkormányzati intervenció lehetőségét, mivel ez sértheti a klasszikus szövetkezeti elvek megvalósulását.

Mindenesetre az önkormányzatokkal kapcsolatos növekvő elvárások helyi gazdaság élénkítésében és foglalkoztatásban megkövetelik a szociális gazdaság területébe való komolyabb intervenciót, szerepvállalást is, s ennek következményeit még nem lehet világosan látni.

Milyen kompetenciákra van szükség a szociális gazdaságban?

Visszatérve elemzésünk alapkérdésére - a szociális munkások feladat és szerepvállalására - joggal vetődik fel a kérdés: ha a szociális munkások jellemzően állami, illetve állam alá visszaszerveződő intézményi szektorban dolgoznak, akkor hogyan tudnak részt venni a szociális gazdaság élénkítésében, szervezeteinek támogatásában?

Néhány éve Ausztriában egy Inigo nevű szervezet éttermében jártam, ahol a munkát szabadságvesztés büntetésből szabadult és a társadalomba visszailleszkeszteni szándékozó emberek végezték. A dolgozók között a séf egy szociális munkás volt, aki a közös tevékenység segítségével igyekezett segíteni a szervezet működését, valamint a szabadultak egyéni boldogulását.

Ez a fajta szociális munka a segítő folyamatot a közös tevékenységbe ágyazottan, partneri viszonyban, a segítő magatartásával és példaadásával képzelem el a korábbi intézményi szervezeti keretek nélkülözése mellett. A segítő viselkedése felidéz egy régi modellt, a settlementet, mely a közösségbe ágyazottan a korabeli szegénypolitikai ideológiákkal eltérően kezdte meg működését az 1800-as évek végén. A settlement elvei közül érdemes néhányat megemlíteni:

- tanulni és tanítani: vagyis a segítő is tanul a közös együttműködésben és tanítja a settlementbe betérőket;
- átszűrődés elve: a settlement fontos célja a kultúra, az értékek nem-direktív átadása, melynek egyik fontos módszere a példaadás;
- közös tevékenység, melynek alapja a közösségi kezdeményezések tisztelete és támogatása.

---

¹³2012.évi XXXVII tv., 2013. évi XLI. tv.

Remélem nem tekinthető ördöginek az analógia, de szociális gazdaság területein a közös gazdálkodási tevékenységbe ágyazottan, közös cselekvéssel, példaadással, és tanácsadással, a szervezet támogató és közösségi erőforrásainak felhasználásával, valamint a munkavállalás és gazdálkodás kompetenciáinak és felelősségének erősítésével lehetne a szakembereknek elősegíteni az önrendelkezés és felelősség (empowerment) képességek erősödését a hátrányos helyzetű csoportok körében.

A szociális munka módszerek közül talán a közösségi munka, közösségfejlesztés részvételen alapuló módszerei segíthetik leginkább a szociális gazdaság szervezeteinek fejlődését, munkáját. A szociális munkásoknak fontos szerep juthat e területen, de kérdéses, hogy a képzések és a gyakorlat mennyire készíti fel a szakembereket erre a feladatra?

A területen dolgozó szociális munkások kulcskompetencia vizsgálata (Patyán és mtsai, 2012) szerint a szakemberek által meghatározott legfontosabb tudás a „*kliensekkel való bánásmód*” képessége. A leggyengébb kompetenciák közé kerültek az *érdekképviselet, a partnerség, az együttműködés a kliensekkel, valamint az empowerment kompetenciák fejlesztése.*

A szociális képzéseknek tehát alapvető értékrendbeli változásokat kell kezdeményezniük. A terapeuta, szolgáltató profil mellett meg kell jelennie a kooperatív értékeknek, és ehhez kell a szakmai gyakorlatokat is igazítani. Gyakorló helyszín lehet a szociális szövetkezet, a helyi gazdaságot segítő önkormányzati program, a helyi kezdeményezés, s ezáltal csökkenthető a leendő szakemberek e területek iránti bizalmatlansága, információ hiánya. A közösségi munka módszerek, az önkéntesség, a helyi kezdeményezések segítése, valamint a szövetkezetek részvételen alapuló támogatása a szociális munka egy régi - új értékrendjét és területét erősítheti így meg.

Felhasznált irodalom

- Baráth Árpád(2012): Spiritualitás és szociális munka Esély 1.sz.
- Budai István(2010): Húsz év után - önkritikusan Esély 4. sz.
- Hegyesi Gábor(2012): Új eszközök, módszerek és megközelítések a segítő szakmában Esély 3.sz.
- Christopher Pollitt - Geert Bouckaert(2011): Public Management Reform: A Comparative Analysis - New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State SAGE International Institute of Administrative Sciences
- Csoba Judit: A szociális gazdaságot életre hívó folyamatok in. Frey Mária(szerk): Szociális gazdaság kézikönyv OFA Budapest 2007.

- Frey Mária: A szociális gazdaság fogalma in. Frey Mária(szerk): Szociális gazdaság kézikönyv OFA Budapest 2007.
- Nárai Márta(2005): Civil szervezetek szerepvállalása a szociális ellátás, szolgáltatás területén Esély 1.sz.
- Németh László: Tényszerű adatok a szociális szövetkezetek működéséről 2011. június www.szoszov.hu
- Nizák Péter - Péterfi Ferenc: A közösségi részvétel - társadalmi és hatalmi beágyazottság. Nonprofit Szektor Analízis. In: Ismerd, értsd, hogy cselekedhess. Tanulmányok a részvételi demokrácia gyakorlatáról. (szerk: Márkus Eszter) NOSZA Egyesület Budapest 2005.
- Patyán László - Kovács János - Kiss János (2012): Szociális munkások segítő kompetenciáinak vizsgálata in: Social Work and Specialists Training within the Bologna Process demands / ed. I. B. Kozubovszka. - p. 63-66.
- Pearce, John(2003): Social Enterprise in Anytown. London: Calouste Gulbenkian Foundation.
- Pearce, John(2005): The Future of Social Enterprise in the UK. www.wiselink.ie
- Petheő Attila(2009): A vállalati társadalmi felelősségen túl - a szociális vállalkozás PhD értekezés Budapest, 2009.
- Petheő István - Győri Zsuzsanna - Németh Bernadett - Fekete Nikolett - Simon Ferenc(2010): A szociális szövetkezetek működési modelljének kidolgozása a foglalkoztatás elősegítése érdekében Budapesti Vállalkozásfejlesztési Kutató Intézet Nonprofit Kft. Budapest.
- Solas, John(2009): Milyen társadalmi igazságosságra törekszik a szociális munka? Esély 5.sz.
- Számadó Róza(szerk): Módszertani kézikönyv a szociális szövetkezetek megalkulásától a fenntartható működésig OFA Budapest, 2011.

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

Ökéntesség, társadalmi felelősség Ukrajnában

A TOUCH project tapasztalata

Báthori-Tárczy Zita - Katsora Olexander

Ungvári Nemzeti Egyetem, Ukrajna

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/6

Az önként választott társadalmi tevékenység fogalmának pontos meghatározása nehéz feladat. Más-más országban ezt a fogalmat mind a köztudatban, mind tudományos berkekben annyira másként értelmezik, hogy e témakörben a diskurzus párhuzamos síkokon folyik. Sok esetben a fogalmak keveredésének vagyunk tanúi és azt tapasztaljuk, hogy a gyakorlatban nem tesznek különbséget az önkéntes és társadalmi munka között. Nem világos sokak számára az sem, hogy ez a tevékenység választott, semmilyen körülmény között sem lehet kötelező és nem jár érte ellenszolgáltatás.

Néhány dolog viszont teljesen világos: az önkéntesség napjainkban a felelőségteljes társadalmi szerepvállaláson túl közösségi szolgálat, mások segítése és önmegvalósítás is, pontosabban önként választott társadalmilag hasznos tevékenység. Mindez a 90-es évekig Ukrajnában másként szerveződött. A szovjet érában, amikor az állampolgárok önszerveződő aktivitása nem kívánatos, az oktatási rendszert az erős ideológiai színezetű közösségi nevelés-szervezés jellemzi, az önkéntesség a társadalmi munkával egyenlő és kötelező. A hatalom, amellet hogy elvhű pártolói mélyről fakadó lelkesedésére vagy egyszerűen csak a polgárok kötelességtudatára támaszkodva aktívan szervezi az önkéntes mozgalmat, kényszerrel és erős politikai nyomással is él. Mivel a kényszer alkalmazása akkoriban a közösségi élet minden színterén elfogadott, szankciók széles palettája ismert, az aktivitás nagy, így az önkéntes szektor komoly eredményeket tud felmutatni. Ez a tevékenység azért

különösen fontos, mert kiváltotta a társadalmilag hasznos tevékenységek finanszírozását és jelentősen csökkenti a költségeket, a dologi és személyes kiadásokat.

Fontos megjegyeznünk, hogy a szovjet rendszer állami szerepvállalása, igaz, a maga módján, a szociális ellátás terén a történelemben precedens nélküli. Mindez már a múlté, azonban a kényszerű önkéntesség szovjet modellje még ma is megtalálható az ukrán társadalmi élet sok szférájában, ami érthető, mivel összhangban van a széles körben elterjedt autoriter gondolkodásmóddal. Találkozunk önkéntes szülőkkel az óvodákban, általános és középiskolákban; inkább anyagi juttatásért, mint politikai meggyőződésből tevékenykedő önkéntesekkel a politikai választások színterén. Kevesebb önkéntest találunk a szakiskolákban, felsőoktatási intézményekben, még kevesebbet az állami vállalatoknál, viszont éled az önkéntesség a magánszektorban, a kultúra, valamint a felvilágosítás terén.

Az önkéntesség napjainkban Ukrajnában egyre inkább önként választott társadalmilag hasznos tevékenységet jelent. A rendszerváltás óta a társadalmi élet szinte minden szférája a színterévé vált: az állam, a piac, a harmadik szektor, a politikai pártok, az egyház, az informális szektor és az egyén egyaránt jelen van.

A változást, az egyéni és társadalmi felelősségvállalás élenkülését a globális és lokális problémák hívták életre. Az állami szerepvállalás a jóléti ellátások biztosításában és más, környezeti, emberjogi, esélyegyenlőségi problémák megoldásában leépült. A marginális rétegek kollektív érdekképviseletének és védelmének szükségessége égető. Ebben a helyzetben különösen aktuálissá vált a szubszidiaritás elve, mely az aktív társadalmi szerepvállalást és a felelős részvételt szorgalmazza.

Az önkéntesség, az egyéni és a társadalmi felelősségvállalás a társadalom sikerességében jelentős szerepet játszhat. Mindez új szemlélet kialakítását, hatékony módszerek, technikák kidolgozását és terjesztését szorgalmazza. Az egyén szerepe meghatározóvá vált, viszont a politikai, jogi és gazdasági környezet lassan változik.

A jelenlegi ukrán társadalmi morál sokakat aggaszt. Vegyes kép alakult ki a kulturális normák terén is. A felelősségvállalás, szolidaritás, a bizalom, a civil kurázsiz nem tartozik a társadalmi alapértékek közé. Viszont az utóbbi tíz évben egyre több a pozitív példa, a kiváló gyakorlat és modell, a normák időről időre változnak, és ami elképzelhetetlen volt 20 évvel ezelőtt, az ma kezd gyakorlattá válni.

Ismeretes, hogy az önkéntes tevékenység felelősséggel csak akkor végezhető, ha biztosított az önkéntesek, valamint a szolgáltatásaikat igénybevevő közönség testi épsége, erkölcsi védelme, ha biztosított a veszélyekre való felkészítés, a felügyelet és a segítség. Mindez tudományos alapokra helyezett, oktatási intézményben történő felkészítést, etikai szabályozást, jogi kereteket igényel. Ehhez komoly társadalmi és pszichológiai ismeretek, képességek és készségek fejlesztését célzó, korszerű módszerek szükségesek.

A mai Ukrajnában az önkéntesség mozgató rugója az egyén. Jelentős erőt képviselnek viszont a mindig is jelenlévő tradicionális és az utóbbi 20 év alatt színre lépő új egyházak, külföldről finanszírozott programok, az informális, valamint az intenzíven fejlődő harmadik szektor. A piac és az állami intézmények bevonása aktívan folyik, de a velük való együttműködés a konkrét jogi szabályozás hiánya és

a kedvezőtlen adópolitika miatt nehézkes.

A rendszerváltás adta lehetőségek sok változást hoztak. Így, Ungvár és Corvallis (Oregon, USA) között 1989-90-ben testvérvárosi kapcsolatfelvételt került sor. A városok közötti együttműködésnek a célja a kölcsönös megértés és a barátság erősítése, az egyének és szakemberek széleskörű tapasztalatcseréjének szervezése, a lakossági kezdeményezések aktivizálása és támogatása, a non-profit szervezetek, vállalatok és az ungvári városi önkormányzat működésének segítése, valamint a lakosság szociális és gazdasági helyzetének javítása. 1990-től városaink között rendszeressé váltak a városdiplomáciai látogatások, diákcserek, a szakemberek tapasztalatcseréi. Orvosok és egészségügyi szakemberek, mezőgazdasági, vízügyi, élelmiszeripari dolgozók, a turizmus, kultúra és művészetek képviselői látogattak el egymáshoz. Zonta, Altrusa, Rotary klub alakult Ungváron, sokféle, többek között egy önkéntességet népszerűsítő program is elindult. Négy jelentős, főleg orvosi be rendezéseket tartalmazó humanitárius szállítmány érkezett Ungvárra.

A TOUCH Project-et a humanizmus és jótékonyág jegyében 2001-ben a corvallis Alice Rampton, Sabra Killen hívta életre. Azóta minden évben, saját költségen, nagyszámú delegáció érkezik az USA-ból Ungvárra, hogy a közel 300 szponzor adományát saját kezűleg juttathassa el a project által támogatott öt szervezethez tartozó 350 gyerekhez. A fent említett öt szervezet: egy speciális enyhe és közepesen súlyos fogyatékkal élő gyerekeket befogadó bentlakásos iskola; egy ezen típusú iskolák végzőseit segítő kiléptető otthon; egy, főleg roma gyerekeket befogadó, általános iskola; egy árvagyerekeket tömörítő alapítvány; valamint egy szellemi és fizikai fogyatékkal élő gyerekeket ellátó rehabilitációs gyógyközpont.

A **TOUCH** rövidítés (Take one Ukrainian child's hand) jelentése: "fogj kézen egy ukrán gyermeket". A TOUCH Project célja a hátrányos helyzetű gyerekek és fiatalok életminőségének a javítása, gazdasági és kulturális lehetőségeinek bővítése; az állampolgárok széles rétegeinek bevonása a hátrányos helyzetű fiatalok érdekévé; az egyének, különböző csoportok, egyesületek, állami, civil szervezetek önkéntes és jótékonyági tevékenységének támogatása.

A TOUCH Project Alapítvány hivatalosan bejegyzett Ungvár városi szervezetként 2003-ban szintén amerikai kezdeményezésre jött létre. Tevékenységével az önzetlen kölcsönös segítségadás elvének megszilárdítását igyekszik szolgálni. Az egy amerikai szponzor által évente 75 USA dollár összegű adomány a projektet szinte mindenki által elérhetővé teszi. Az összegyűjtött pénzt minden év szeptemberében a TOUCH delegáció hozza magával. A delegáció tagjai az összeg kétharmadát közvetlenül a gyermekek szükségleteinek kielégítésére fordítják, élelmiszert, ruhamejt, lábbelit ... stb. vásárolnak belőle. Munkájukat ilyenkor sok önkéntes segíti. Az összeg egyharmadát általában a támogatott szervezetek kapják. Ezt az összeget a szervezetek a működésükhöz szükséges eszközök, tanszerek, könyvek beszerzésére fordítják.

A TOUCH Project keretében minden évben egy-egy nagyobb program is megvalósul. Önkéntesek bevonásával már hét éve nyári táborokat szervezünk. A szponzori segítségnek köszönhetően:

- Újraépült a bentlakásos iskola szennyvíz- és vízvezeték rendszere; a hálótermekbe új ágynemű, ágyak matracok, takarók, párnák kerültek; az iskola összes tanterme felújult és új bútorokat kapott; korszerű mosoda, játszótér és sportpálya épült.
- Felújításra került az általános iskola épülete, az étkeзде és a tetőszerkezet jelentős része; járólappal került az iskola udvarára, köré kerítés épült; a tanulók reggelije már hat éve biztosított.
- Az Alapítvány mikrobuszt kapott; fellépő ruhák készültek, a helységük az átalakításoknak köszönhetően megszépült.
- A Rehabilitációs Központ 2003-tól a működéséhez szerény, ám rendszeres segítséget kap, az idén a Rotary clubbal való összefogás révén speciálisan felszerelt autóbuszhoz jutott.
- A Kiléptető Otthon állatokat, palántákat, korszerű mezőgazdasági gépeket és berendezéseket kapott.

A TOUCH Project programjainak célja az, hogy kielégítse a gyerekek szükségleteit, segítse a társadalmi beilleszkedésüket és az egészséges életmódra való nevelésüket. Szervezetünknel mindent megteszünk annak érdekében, hogy az önkéntesség személyes indíttatás, szabad, egyéni választás révén, bizalmi elven működjön. Jelenleg 7 állandó és, a szervezet programjától függően, 30-50 ideiglenes önkéntessel rendelkezünk. Az önkénteseink körét legjobban a klasszikus szociálpszichológiai modellek alapján tudnánk jellemezni [1, 2]. Van közöttük olyan, aki azért jön, mert csökkenteni akarja a rossz érzését, amit a másik ember szenvedése okoz neki. Van olyan, akit az empatikus aggodalom, a másik ember szenvedéseinek enyhítése célzó szándék hozott hozzánk, de vannak olyanok is, akiket magasabb célok vezérelnek. Ezek az önkéntesek azért választják az önkéntes tevékenységet, mert a demokratikus változások hívei, hozzá akarnak járulni az állampolgári együttműködés fejlődéséhez, a szociális kompetenciáikat erősítik, mert szolidárisak a nehéz sorban lévőkkel és készek a társadalmi részvételre.

A Debreceni Egyetem idei „Új utakon - szociális gazdaság” nemzetközi konferenciája témakörébe az általunk támogatott szervezetek közül leginkább az egyházi működtetésű Pallói Kiléptető Otthon példája való. Az Otthon 2003. december 5-én alakult, a TOUCH Project vezetőinek kezdeményezésére és annak a komoly gondnak az orvoslására, hogy a gyerekek a bentlakásos iskolákból egyenesen az utcára kerültek. Habár az szakiskoláknak a könnyített tanterv kidolgozása, valamint a speciális csoport indítása mellett jogilag van lehetőségük fogadni a speciális bentlakásos iskolák végzőseit, mégis elálltak ettől a gyakorlattól. A fiúk szakmai felkészítésével két szakiskola is megpróbálkozott, de a viselkedési és előmeneteli nehézségek miatt ezzel mára mindkettő felhagyott. A végzős leányok tanítása el se indult. Egyrészt azért, mert ez plusz feladatot rótt volna a szakiskolákra, és ez nem áll érdekükben, másrészt meg azért, mert úgy tartják, hogy a speciális intézményből jövőek rombolnák az szakiskola presztízsét.

A Kiléptető Otthon viszont kilenc éve sikeresen működik. Az egyház önkéntesei, nagyon csekély szakmai felkészítés mellett, mindössze humánus indíttatásból, keményen dolgoznak azon, hogy otthont teremtsenek a speciális bentlakásos iskolát végzett lányoknak. Az Otthon két kétszintes épületből áll, amelyben 6 lakószoba van, de van konyha, tágas étkező, TV-szoba, közösségi és sportterem, valamint vendéglakás is. A további hét lakószoba pénz hiányában lassan, de épül, készül. A szervezet hat hektáron gazdálkodik, a termőföldet, valamint a kaszálót magán-személyektől bérlő, számos mezőgazdasági géppel és korszerű berendezéssel rendelkezik. Az Otthonnak jelenleg 6 munkatársa van, két vezető és négy nevelő. A jelenleg ott lakó tizenhat fiatal közül tizenketten a városban dolgoznak. Az Otthon eddig több mint 40 főnek adott esélyt a felzárkózásra. Segítségükkel eddig 22 fiatal tudott elindulni önállóan az életbe és tudott sikeresen beilleszkedni. Ezek közül a fiatalok közül öt már saját családdal rendelkezik, négy családban már gyermek is született.

A Kiléptető Otthon javarészt önellátó. A fiatalok az otthon munkatársaival közösen zöldség- gyümölcsstermesztéssel, állattartással, tejtermékek előállításával foglalkoznak. Céljuk nem kimondottan az anyagi haszonszerzés, hanem sokkal inkább a saját szükségleteik kielégítése. Emellett azért, ha van termékfölösleg, azt a helyi piacon értékesítik. A jövőt illető terveik, az országban kialakult nehéz gazdasági helyzet ellenére, merészek. Közöttük szerepel egy minipékség létrehozása, egy tejet és pékárut árusító kereskedelmi egység kialakítása, szövőszék vásárlása, valamint apró kerámiatárgyak készítése.

A helyi viszonyok között a Kiléptető Otthon példája innovatívnak minősül. Az Otthon munkatársai eltökéltek és elhivatottak, vezetői kiváló vállalkozói érzékkel és a jövőre nézve nagyon határozott elképzelésekkel rendelkeznek. Viszonylag rövid idő alatt bebizonyították, többek között a szociális szférában dolgozó szakembereknek is, hogy megfelelő hozzáállással és kitartó munkával, szeretettel, megfelelő erkölcsi magatartással komoly segítséget tudnak nyújtani az intézetben felnevelkedett, korábban szellemi fogyatékosnak tartott lányoknak. Szelíden, de határozottan ellentmondanak azoknak, akik kitartanak a sokszor szociális és pedagógiai elhanyagoltságból fakadó diagnózisok mellett, továbbra sem fogadják el az intézeti tanításban-nevelésben honos szokásokat, azok megváltoztatására törekszenek. Magatartásukkal és tevékenységükkel szemben állnak a hivatalosan elfogadott gyakorlattal és ezzel változást idéznek elő. Az, amit tesznek, lehet, hogy nem látványos és nem is országos horderejű, de az érintett szűk réteg szempontjából életbevágó.

A fent említett Kiléptető Otthon példája a szociális gazdaság témaköréhez szorosan kapcsolódik. Habár a szociális gazdaságról, szociális vállalkozásokról Ukrajnában, külföldi donorszervezetek kezdeményezéseinek köszönhetően, a 90-es évek közepén jelentek meg először írások, az ilyen típusú vállalkozások az országban nagy számban nem, de azért megtalálhatóak. Ezek közül a legjelentősebbek:

- A „Zdorovja”, Donyecki Orvosi Gyógyító Központ, amely a megváltozott képességű emberek számára működtet munkaközvetítő központot.

- Az „Oselya” nevű lemergi egyesület, amely hontalanokat foglalkoztató bútorjavító és kárpitozó műhelyt, valamint munkaközvetítő központot hozott létre.
- A „Dijalne Miloserdja”, fiatalok reszocializációját biztosító nyomdaipari vállalkozást működtető donyecki ifjúsági szervezet.
- A „Perlina Bukovini” vállalkozás, amely részben a hegyvidéken élő lakosság önellátását segíti, részben pedig a mozgássérült gyermekek rehabilitációs központjának felújítását finanszírozza, gyümölcs szedésével és szárításával foglalkozik.
- Az „Irgalmas Szamaritánus” nevű „Stichting Hulp Oost-Europa” holland segítség-szervezet által létrehozott keresztény gyermekotthon a kárpátaljai Nagydobronyban, amely gazdasági tevékenysége folytán önellátó, és zöldség- gyümölcsstermesztéssel, állattartással, méhészkedéssel, pékség működtetésével foglalkozik.

A szociális gazdaság kérdéseivel Ukrajna Polgári Törvénykönyvének 86-os cikkelye, valamint Ukrajna Gazdasági Kódexének 44-45-ös cikkelye foglalkozik. A Polgári Törvénykönyv kimondja, hogy „... a nem gazdasági tevékenységet folytató szervezetek fő tevékenységük mellett folytathatnak gazdasági tevékenységet ...”. A Gazdasági Kódex szerint pedig „... szociális vállalkozónak lehet tekinteni azon jogi személyeket, akik tevékenységének célja nem kizárólag a haszonszerzés”.

A szociális gazdaság további jogi kategóriák tisztázását, megfelelő adópolitikát sürget. A szociális vállalkozás Ukrajnában még nem jött divatba. Indokoltan óvatosság az alapítványok és a non-profit szervezetek. Ennek a szférának a fejlődését a témában felmerülő problémák legfelső szinten történő tárgyalása, a kedvező politikai, jogi és gazdasági környezet, valamint a társadalom morális állapotának a pozitív irányba történő elmozdulása serkentheti. Mindez azonban egyelőre még várat magára.

Felhasznált irodalom

- Schaller. M, Cialdini. R. B. és Fultz. J. (1988): Empathy, sadness and distress: Three related but distinct vicarious affective responses to another's suffering. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14. 312- 315.
- Batson, C.D., Bolen, M.H., Cross, J.H. és Neuringer-Benefiel, H.E. (1986.): Where is the altruism in the altruistic personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50. 212- 220.

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYIREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

The Distinctive Role of Collaborative Networks in the Social Economy Towards a More Operational Definition of Social Entrepreneurship

Andras Kelen

Department for Social Studies, Budapest College of Management

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/7

Abstract. When outlining the difference in approach between "Third sector research" and "Social Economy", we see in the US both scientific approaches prevailing simultaneously. In Europe however, the paradigm of the social economy is emerging and seems to engulf the conventional notion of civil society and nonprofit sector. This study delineates concepts trying to contribute to a clearer-cut definition.

The social economy's concise definition is predicated on a sustainable *business model* paired with a *social aim*. This somewhat reductionist approach conveys that the nonprofit constraint does not apply here. By social aim it is the employment incubating function that is most frequently understood but green, welfarist, integrative and other societal purposes are also often meant. Bowing to expectations to show due citizenship, every corporation boasts of pursuing social aims, of revealing a degree of social responsibility.

Unfortunately, when it comes then to count the social economy, degrees are not really measurable: our existing theory - based on the concise "social aim" criterion - starts stuttering. In order to help overcome this difficulty in empirical research, this study recommends applying a proxy variable as a substitute for the problematic "social aim" quality. A substitute, which can well discriminate the collaborative social economy from (1) business, from (2) state-owned companies and (3) nonpro-

fits alike. To lay foundations for constructing a proper proxy, this study puts the emphasis on the self-governing nature of social enterprises. The study also provides background to and definition of the notion of bottom-up networks and describes where and how they fit into the social enterprise. The existing literature on the social economy has amply treated networks as supporting structures. I recommend taking them rather as constitutive factors that give rise to this distinctive sort of entrepreneurship instead of merely supporting it.

This functional change - amounting to a paradigm shift - modifies the concise definition to claiming a sustainable business model paired with anything but a business-like structure of collaborative network in management. Although there is a thirst for information on how social enterprises might be better managed, there has been little written to enable empirical research to do their work in measuring the social economy as distinguished from civil society and the nonprofit sector.

Keywords: civil society, the nonprofit sector, solidaristic and social economy, bottom-up networks, co-operatives, ceded income, entrepreneurship.

JEL Classification code: A13, P13

In the beginnings, when looking at the edge between market and the state, economic sociology has delineated the independent voluntary sector including associations, foundations, civic groups and a few other forms of organisations. Later on, in the nineties the concepts of the social economy and social enterprises have evolved depicting value driven entrepreneurial activity. This term comprises all economic organisations irrespective of their ownership where the structure is self-governing and the profit maximalisation yields to other functions such as the case with co-operatives¹ and mutuals². Although heuristically this subsequent set of private organisations is clear-cut, their discerning concept - the teleological factor inherent in the "social aim" - is not operationalizable.

Most succinctly, social entrepreneurs are defined as a working business model coupled with a social mission. This latter criterion of finality - vague as authors themselves always admit - is always included in one form or another whatever definition approach we take from the existing literature on the social economy.³

---

¹A co-operative is a company where owners' rights are redistributed equally, independent of equity stake. In addition to this fundamental criterion, coops usually also provide something for members' welfare.

²A mutual is a non-profit organisation without a public service function. Instead of serving public benefit they build civil society by providing something for their members' welfare.

³Under the venerable category of the informal economy there have always been scattered examples of social enterprise. The same applies to online businesses which often match all criteria of the social economy. The first accounts of businesses with an explicit community interest date back to research in CIRIEC and the writings of the UK Small Business Service. Until nowadays, an inbred social economy has emerged spontaneously and has developed into a sui generis sphere of the economy.

Take the pioneering five economic and social characteristics of the duly recognized EMES-definition: "An explicit objective of benefits to the community: one of the main objectives of social enterprises is to serve the community or a specific group of people. In this sense, one of the characteristics of social enterprises is the desire to promote a sense of social responsibility at the local level." Or, there is what I am inclined to dub the Spreckley-Southcombe definition⁴ putting the social mission into the very centre as a distinctive feature of social enterprises in the social economy. Jacques Defourny then, in his significant dictionary entry defines as a combination of a special mode of production (private or collective) with the lack of an eminent profit motivation.⁵ There is then the minimalistic definition also frequently seen in texts all over the higher education and research: "the main aim of a social entrepreneurship as well as social enterprises is to further social and environmental goals ... Social enterprises are for more-than-profit". (Figure 1.)

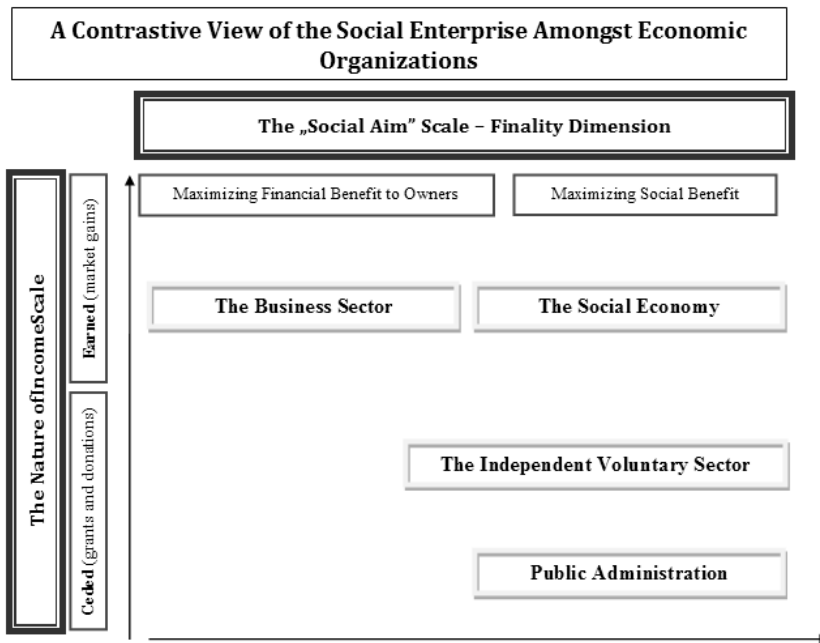

Figure 1: A Contrastive View of the Social Enterprise Amongst Economic Organizations.

These approaches- although not capable to resist scrutiny in all aspect - are app-

⁴This is the Wikipedia article on social enterprises

⁵J. Defourny, *Économie sociale*, in J-L Laville, A.D. Cattani (2005), *Dictionnaire de l'autre économie*, Brouwer, p.233.

ropriate in drawing into focus many more trading bodies beyond the conventional voluntary sector criteria (a third sector between business and state with the non-distribution constraint based on *ceded income* as the principal source of operation). These approaches all have an underlying dichotomy as a constitutive element predicated that there were financial returns on investment (ROI - an index of financial profitability that measures the net result of operations as a percentage of funds invested; an indicator of business success) and social returns on investment (SROI - the non-financial outcomes created by a social enterprise, measured in terms of mission and impact, e.g. people served or jobs created, average salaries paid, foregone dole, amount of local authority transfer payments eliminated, etc).

We all know that when it comes to entrepreneurs, then competition, efficiency and the so-called Schumpeterian "creative destruction" comes necessarily to mind. But what is then the core meaning of being "social"? In my interpretation a social enterprise will be social not because (1) this issue was social policy related. Not (2) that these entrepreneurs or project managers are all aiming at recipients of some social policy scheme. Not even that (3) the project belongs to a social responsibility framework of a company whereby business leaders exert their corporate citizenship. Nor (4) that they embody features like transparent reporting, environmental awareness, community service, contribution of profits to the common good. Having excluded all these factors, let us see what remains sticking under the adjective "social".

Social aims are all too often but captured public interest. Because of this and also because finality is always difficult to operationalize, I am looking for a methodological bypass: a bypass that omits all teleological setting as a criterion. While I have no basic problem (only contributing notes) with the vertical axis⁶, I am convinced that while this approach may be conducive at a state servant or journalistic level, it is certainly not yet applicable for empirical research, let alone comparative studies. So my critic aims at the deployment of the finality scale at levels deeper than information dissemination. I recommend substituting it with a mode of operation dimension.

There is a way to operationalize the "social aim" criterion: in some European countries public servants apply a community interest test or public service test before registering applicants as social enterprises or granting nonprofits a tax sheltered status. These tests are usually rudimentary and substantive at the same time

---

⁶For Boulding (1973), the grants economy (the welfarist ecosystem of one-way money transfers) as a whole belongs to the ceded part of income: contributed and not earned. But grants can partly also be interpreted as earned income! This is the case with grants when exchanged against some pre-determined performance such as the outcomes of a project. This type of grantmaking - by far not one-way anymore - is the modern tool of planning where articulated social aims precede economics. Otherwise a bank credit would make do. The many grantmakers in modern market economies exercise the same function what the Central Planning Bureau tried to do alone in the command economies (relegated to economic history): to channel resources along values. If such grants are then appropriated in a competitive tender this source is then a full-fledged earned income (*quid pro quo*) for the winner.

- as opposed to being universally formal and restricting themselves to examining the incidence of community roots. The measure of public service is also all too often a laxative list instead of a minimalistic formal criterion gauging public support.⁷ Last but not least, a test like these is necessarily country-specific without a feasible option to harmonize them at an all-European level.

I recommend retaining the "trading for a social purpose" approach but espousing another (related but underlying) concept. This complementing concept is expected to go beyond the mentioned pre-existing dichotomy of public service. This notion of ours is intended to enable students of the social economy to arrive at a measurable proxy variable other than the primacy of mission, responsibility or finality whatsoever.

I set out to interpret self-helping networks - instead of a social aim - as *sine qua non* of the social economy, as their second constitutive factor. As an outcome, the underlying definition - omitting the rather nebulous criterion of social responsibility, social mission - ought to convey that social enterprises, in addition to producing or servicing, necessarily also contribute to a community's welfare production in a self-reliance manner. If not more, they at least offer useful activity and part of a livelihood for their members to the tune of their being a collectivity. Thus there is little sense in prescribing them to be value-driven or to carry additional communitarian objective, let alone bearing some explicit philanthropic purpose.

The Role of Reconnecting Networks in the Social Economy

Due to their more vulnerable character, all social enterprises are predicated on the existence of a sustaining collective. If the entrepreneur here could carve out a living from anonymous market transactions alone, if he could make do without the enabling hand of others, without being embedded in a closely knit helping set of connections then they wouldn't go for being linked-in a social enterprise, they would definitely opt for an unplugged sole tradership (who can contribute by sweat equity alone) or a limited company.⁸ This inexorably connected status has consequences on at least two counts.

Initially, the market value of a social enterprise is difficult to gauge because the network behind it cannot be operated by anybody else other than the entrepreneur. Initiatives and maintenance all require their leadership. It cannot be outsourced, delegated or sold. Networks do not have an exchange value as they are linked to the person around whom they develop. Nobody else could operate

---

⁷When ascertaining the strength of public support a project with one single big donor ought to be attributed a lower status in public service whereas as another project boasting of several although smaller donors should be deemed more as public service. Still, these criteria are nowhere applied.

⁸As an antipode for a community-curated social enterprise with an enabling network behind, I could evoke the example of a rural hamlet as a family-run farm with its nearly accomplished self-reliance - salt and petroleum as only imports are usually swapped against home-brewed spirit.

another person's network if it is not standardized (and called human resources) as in business. It is not only exchange value that does not apply in social enterprises: maximization of profits and labour law are not applicable either - twenty years ago something like this was called a counter-culture. Thus there is no exchange value of the enterprise either!⁹ A social enterprise is a business that can hardly be sold later as a business. At this early stage, there is no calculable market value of it, only its goodwill and other intangibles, at least - quite beyond of accounting, as yet. Its value added is hidden in its network it helps animate. The links are founded on direct and indirect reciprocity, informal liabilities and a delicate balance of requited favours nobody else. No purchaser can animate that - say proprietary - network. Social capital is not transferable.

Ironically enough, the proven availability of a usable personal network usually qualifies one for a bank credit to the tune of micro financing. Because social entrepreneurs operate within a social context rather than the weak-bonds interwoven business world, they have limited access to other means of raising capital. Social capital is therefore - to this limited extent - convertible to capital without strings.

As community building and social capital accumulation is the collateral outcome of social entrepreneurship, the more diversity social enterprises can have the more cohesive a neighbourhood's civil society will be. While being businesspeople, social entrepreneurs at the same time carry many traits of a community organizer. They foster community bonds and without embeddedness no community endeavour can survive.¹⁰ Their social capital is thus indispensable for them. Some of the entrepreneurs may take-off and leave behind their network for the ever-changing clientele of the open market. Others will remain rooted in their network for life.

Social enterprises are mostly collectively owned and -entrepreneurial as they might occasionally be - are characterised by inclusive management and participative governance. It is based on their acquaintance or membership network alone that they can muster human resources. As a rule, social economy organisations follow the one-member one-vote pattern of governance. Nonprofits at the same time usually apply curatorial governance or sheer businesslike patterns. Thus the self-governing feature of network-animated business transactions satisfactorily dist-

---

⁹An asset lock as a public guarantee against the improper use of taxpayers' money or against the expropriation of resources by some self-appointed owner is therefore not unconditionally necessary here. One man's social capital is valueless for another man: social capital has no exchange value. My network and your social capital are not interoperable with someone else's. On a different platform (say in another city) my old network is quite useless. Therefore, there is no exchange value of a liaison network. Databases (that is the description of a network) and especially personal data might have their exchange value on the market - but not the live network itself. For instance, the Association of Mouth and Foot Painting Artists, a global association functioning like a social cooperative keeps on paying out its income to members without endangering their common - pool property.

¹⁰Recommendations, adoptions, endorsements and references are the usual measures of being embedded. In the emerging mathematical science of scale-free networks equivalents are the density of links and consequent pageranking in search algorithms. As a spillover the so-called links economy has also emerged. Further consequences of being linked-in are popularity and reputation - giving rise to what is called the "attention economy".

inguishes collective ownership from individual companies or business clusters of privately owned companies.¹¹ This dimension of inclusive governance based on the absence or prevalence of an own social capital is an easily operational feature that can be recommended to be applied instead of the vague "socialism" criterion.¹²

Two Mini Case Studies Underscoring the Role of Networks

In the social economy, when exploring the role of being linked-in, I would like to point out, as it is well-known, how much connecting were a suitable tool for revitalizing the inactive, the long-term unemployed and the underemployed. This is an active tool in the implementation of employment policy. This means the tapping of the unemployed' reservoir potential (as opposed to conventional welfare structures such as social assistance or the dole). Networking alone is not yet a social enterprise but the lobby of it. I understand a time bank, for instance, as an unexploited, minimal level network, that can be operated without a pre-existing set of competences as an entrance hall for an entrepreneurship where the core competences are revealed to the extent of forging an appropriate business model for sustainable operation. In order to substantiate this claim I come up with two mini case studies.

There are renewing initiatives by established **banking institutions** (not only non-profit ethical ones but commercial banks, too) to start lending for the poor. Having perhaps learnt and drawn the consequences from the current crisis of decades of lenient lending to "unemployed alcoholics" (the current equivalent of the "Polish plumber" - they still consider offering credit for the poor *provided they form a co-operative*). A mutual organisation, that is a network of long-term unemployed people with impaired work ethics could in fact elevate them to a level (of robustness) where stable performance can realistically be expected from them (and defaults due to one member's laziness or tardiness becomes less likely). In a co-op for, say, cleaning founded by the long-term unemployed, it is a serious add-on for these people with their usually impaired work ethics that in case of tardiness and delays they have to reckon with each other instead of a boss. This is what I regard an enabling network.¹³ The mounting of an incubating time bank in form of a social cooperative or community interest company seems especially appropriate to foster skills in a live network for people who might find their marketable compe-

¹¹As a further example, I refer to the historic pattern of self-governing companies in the former Titoist Yugoslavia. As to their assets, they were neither state-run nor privately owned. Nevertheless, there is no way of interpreting them as part of the historic social economy, as their workforce and leadership alike were recruited on the open labour market and their governance was in fact anything but inclusive.

¹²When it comes to a questionnaire of a survey I could imagine asking respondents for either the pattern of governance or the ownership proportions.

¹³This does not mean that these ties were necessarily all too strong or were clustering high in these peer-to-peer networks. In Marc Granovetter's (Granovetter 1973) meaning they belong to the weak ties of social bonds.

tences in this organisation only later on.

As to the incubating role, social entrepreneurs are especially capable to deal with the long-term unemployed, those with vulnerable work ethics. The organisations of the social economy are mostly considered as a bunch of people moving to and fro between creating or having a temporary and precarious employment or being for a short time self-employed on the one hand and remissions of being a vulnerable subject of social policy on the other hand. This approach of social mission business ventures goes back as early as 1975 when Gappert and Rose first published their volume on the social economy in America. In case of such transit organisations never leaving behind project phases, the entrepreneurial task is that of a catalyst who lets those vulnerable employees get together (build community in order to find their core competences) and then work together as a collective. This helping network is needed because individually and alone they are hardly capable of fulfilling what a working environment requires from workers.

Family-managed tourism is an important pattern in social entrepreneurship. Tourism is always highlighted for being a sector with potential for expansion on a global scale. For its growth potential and for being a product that can only be consumed in loco, tourism has the prominence role of being a strategy for local development. In this context the search for competitiveness is one of the key concerns of companies around the world. Recently it was discovered that associative cooperation is a competent tool in enhancing local hosts' performance in regional development. In Tourism Destination Management (TDM) the best practice nowadays is to let hosts form a mutual organisation, mostly an association or co-operative. Their bottom-up networks have a decentralized and less-businesslike governance; the network coordinator is mostly selected by a member of the cluster acting as a kind of service provider such as exerting quality control and development tasks in order to achieve a sort of brand-status for all the touristic products of their destination (a village or touristic region).¹⁴ Situated mostly in arch-conservative social environment, such as Bavaria, Tirol or West-Hungary, village tourism houses - as elementary cells of a cluster doing many management functions collectively - foster a few important "alternative" values. Labour law, for instance yields to paternalism. Otherwise expressed, *employee satisfaction* is said to be prevailing motivation in labour relations reduced to the realm of an extended family. In a typical family firm, where values of self-employment prevail, the norm of maximising profits does not apply, either. Last but not least technological development mostly aims at job-creation alone as the sole virtue of entrepreneurship. This formation can certainly be called a value-driven organisation, if not a grassroots organisation bypassing all bureaucratic encroachment or state supporting schemes.

...

---

¹⁴As to clusters enhancing the competitiveness of a regional industry c.f.: Porter 2000; Rocha 2004.

The Participative Social Economy

Let me come up first with a mini case study on home restaurants.

They usually begin as a pirate restaurant or unlicensed private supper club in a basement apartment then start going public and losing cachet; they grow as a dinnerparty network for lovers of fine cooking, cool art and new friends. In a mature form they can take shape as a "wandering supperclub" producing community dining events. Having found their core competence and market niche, such a "dinnerparty network" is for hospitable and adventurous gourmets to connect, gather and share. At their best, they can attract diners looking to sample high-concept cuisine with an exclusive group of insiders without the usual overhead costs of a fancy restaurant as a reaction against the commercialism of celebrity chefs.

Having found their new competences as a cult site, alternative restaurants have the option to start a new commercialisation (giving up their "password-enabled" entry) or remain within the voluntary constraints as they have evolved. Let me call attention to the rich opportunities the prevalence or absence of a password offers in sociologically determining the "social" character of an endeavour.

In one sense, the social economy is also a third sector just like the voluntary organisations - but relevant is then a Private/Public divide instead of the Business/State dichotomy which latter usually delineates the independent voluntary sector. Casting a glance on a Private/Public continuum, we discern for-profit and voluntary organisations alike as all constituted under private law, then statutory organisations enacted by some state decree belonging to public law. The third option in this ownership scale of the Private/Public continuum is placed in the intersection space occupied by the Commons. (Figure 2)

Following the original idea of Van Til (2000) who argues that the voluntary sector's assets should be interpreted as belonging to the Commons because these organisations serve the public good, I argue that the asset-locked organisations of the social economy do in fact constitute and enrich the scanty examples of non-traditional, non-environmental, but newly emerging Commons.¹⁵ Instead of predicating a social aim to organisations here, I imply that the rich historic notion of the Commons should be regarded as the all-encompassing space for the social economy. That is why I speak of *participative social economy* where entrepreneurship means community development, where capital and labour as *traditional factors of production* are complemented by knitting an enabling network.

---

¹⁵The newly emerging Commons such as radiofrequencies or patents is a very special under-set. It should suffice here stating that common-pool resources - other than natural monopolies - are a social construction. One has to sensitize people otherwise they won't attribute them value. They only emerge as they turn important: just as distinctive items of a bequest may seem for the preying eye worth of handling like a heritage.

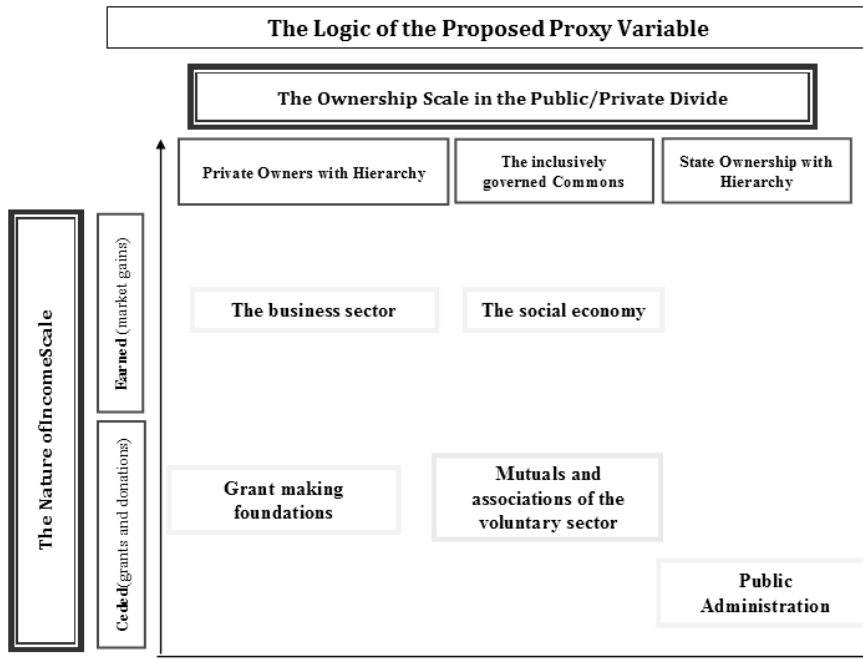

Figure 2: The Logic of the Proposed Proxy Variable.

The Commons, as we know it, embrace:

- Self-governance (referring to collectively owned companies) and inclusive management (referring to the manner in which peer production projects are managed).
- Common property (referring to natural monopolies and common-pool resources) and collective property (referring to the new type of licenses which recognize individual authorship but not exclusive property rights; historic and revived forms of land tenure, etc);
- Patterns of spontaneously grown common utilisation patterns (referring to collective land and forest exploitations) and peer distribution (referring to the manner in which products, particularly peer-produced products, are distributed).¹⁶
- The so-called sharing economy recognizing that in addition to authors and artists who want to sell their work, there is amazing creativity by scientists,

¹⁶Civilian journalism and the evolving ecosystem of shared news also belong here. These new phenomena are enabled by the changing consumption patterns of news.

teachers, authors, artists and the rest who simply want to share our creativity. Community sites and social media provide this economy of giving an infrastructure to operate. On these enabling platforms millions of creative works have been offered to share and, occasionally, also to profit from the creativity that they share. An artist, for example, can release her work or enable those who want commercial rights to link to a site that can provide those other rights. This is an evolving hybrid economy of creativity.

As a transition between the legacy notion of the Commons and its upcoming rich new applications, and also to denote collaborative projects in general, let us consider the term of commons-based peer production (Benkler 2006). Commons-based peer production is to describe a new model of economic production in which the creative energy of large numbers of people is coordinated into large, meaningful projects mostly without traditional hierarchical management (and often, but not always, without or with decentralized financial compensation). Often used interchangeably with the term social production, commons-based peer production is to be contrasted to firm production (where a centralized decision process decides what has to be done and by whom) and market-based production. The notion of commons-based peer production is recently also being applied on tracing patterns of news consumption on social media (Benkler 2009) with a result that prepares a cautious thesis that many facets of social media activity - news distribution and arts production in the digital variations of the mainstream media - might also belong to the social economy.

For a socially inclusive economy one of the principal patterns is poverty reduction and employment generation. In Central-Eastern Europe this is the salient function for social entrepreneurship. Its prevalent form is the social co-operative¹⁷ with an aim to train into employment persons crippled by total absence of private sector jobs and exclusion from the labour market.¹⁸ These work integrating social enterprises have as a major objective to form and develop a collective that can absorb into work and reconnect into society by some productive activity. As stated before, collectivity alone can reconnect the non-qualified, long-term unemployed people with their vulnerable work ethics, who run the risk of permanent exclusion from the labour market. This helping network is needed because individually and left alone the long-term unemployed are usually not capable any more of fulfilling

---

¹⁷Social co-operatives have an indivisible mutual fund that represents and symbolizes the joint network.

¹⁸In Central-Eastern Europe the inactive strata are so numerous that they really constitute a sort of counter-sphere. For the sake of a parallel, let me cite the example of the American Indians in their reserves where off-shore rules frequently apply to gambling and the proceeds are distributed among members as in a co-operative. In order to usher the Hungarian long-term unemployed from their vestiges of informal work to formal employment many schemes have been experimented with from part-ownership through shares up to social land programs. Social co-operatives are the last form in this long row. Still, among those between 50-64, some 10 percent less are employed than in the EU-average. The same ratio for the Roma population is only around 20 percent, although in the time of state-socialism employment had reached 70%.

what a working environment requires from them. Without being embedded they would keep on moving to and fro between being self-employed and being systemically superfluous as a subject of social policy.

The principal cleavage in traditional societies is that between being socially up or down. In modern societies the main cleavage is set rather between being in or out, between being drawn in and having some social capital or being socially excluded. When gauging the pivotal role of networking in launching and operating a social enterprise I point out that collectivities are accruing social capital to members. This is because of their transient, ephemeral character¹⁹ that brings them occasionally close to a sort of niche in mainstream business. Last but not least, before anybody would think that networking builds only sympathetic organisations, let me state in unequivocal terms that local networks in society and parochialism in general are often associated with narrow access, uneven or inequitable services, cultural homogeneity, gender inequality and exclusions. Well, the very essence of networking is that other people do not belong here ...

Social economy enterprises are said to encourage the participation of stakeholders in the management and delivery of production or services, In fact, private for-profit companies might at the best manage collaboration between multiple stakeholders but they are never open for sharing in strategy formation or operations. Contrastively, in the social economy, the nonprofit sector notwithstanding, we witness the occurrence of some sort of a network that empowers the fringes and facilitates participation. This presupposes a network or rather the creation of a larger organisation that is not of a hierarchical, chain of command type but rather of a peer-to-peer type without a centre. Authority and prestige originate here from collaborative work (including often the so-called sweat equity that is: toil) and from the collective utilization of their asset-locked common-pool resources. Typical qualifying networks are those of membership organisations and mutuals, self-governed organisations, collectively owned organisations, community interest organisations. Also: as to target groups, to work "for them" is not sufficient: to work "with them" is a necessary condition.

Entrepreneurship Online

Online entrepreneurship with its user-generated content can be compared sensibly with social entrepreneurship. User-uploaded content - civilian journalism - adds to value in comparison to conventional news or some homepage content. Also, the way value is being added to this online content in a *community-curated manner* resembles to self-governing or autonomous social enterprises. The social web often

---

¹⁹Family-run boarding houses offering day-care for children are often entitled to receive a statutory and normative allowance in countries with a low fertility rate. Still, their life span is short. Short-lived as they might be, while in business they provide a considerable help to working parents to find a viable balance between raising children and going to work.

act as an incubator for young talent dabbling in one genre or another of art or literature. A friendly audience that gives feed-back - this is the essence of community portals - is invaluable in the unfolding of their creative potential. In order to prevail in the fields of creative human endeavour, it is traditionally the coincidence of gift and good fortune that can help talents unfold. This latter component of luck is leveraged in the non-scholarised domains of social media since attention alone is what counts. Ivan Illich, the intellectual foe of formal schooling would just rejoice seeing this practice. One can draw eyeballs without any effort as to material resources. Creative content will be noticed due to search, indexing, tagging, etc. Capital is only needed to leave incubating behind and take off.

Social enterprises are typically an entrepreneurship with an idea or a business model. They can be *disruptive* ones that have the potential to extend in an explosive manner. Their extension starts when a reflecting network arises around them - the sprouts of a fledgling clientele. This feedback can help them survive and get confirmed as to the feasibility of their endeavour. Being embedded in a network has therefore the same incubating function as subsidies in case of SMEs. As community roots always serve as a precondition for grants, online groups can easily substantiate their claims to respond to a larger audience. This feature points out to the fact that a network-rooted organisation can operate without a feasible, let alone sustainable business model. This is often the case with online communities where the size of committed followers alone is sufficient to draw attention and keep the ste going. I could cite innumerable cases²⁰ where young talent finds an audience or constituency with the help of the social media alone. The mode monetization- if any - is usually still to be invented later and can come afterward without compromising the existence and functioning of a co-operative work-together. Community sites and popular applications can operate month after month without the direct prospect of commodification. I argue that the sustainable maintenance of a collectivity or a traffic-attracting network amounts to and compensates for a working business model - as long as they develop their core competence. This online state of affairs is relevant for social entrepreneurs because it is often advisable to develop a co-operative with means of community work without a direct prospect of market

---

²⁰"My problem is not piracy, it's obscurity, and having put the electronic free version of my novel on a community space, has turned my books into dandelion seeds, able to blow in the wind and find every crack in every sidewalk, sprouting up in unexpected places. Each seed is a possibility, an opportunity for someone out there to buy a physical copy of the book, to commission work from me, to bring me in for a speech. I once sold a reprint of an article of mine to an editor who saw it in a spam message - the spammer had pasted it into the "word salad" at the bottom of his boner-pill pitch to get past the filters. The editor read the piece, liked it, googled me, and sent me a check. This dissemination allowed my work to spread far and wide, into corners of the world I never could have reached. I hear from sailors on battleships, volunteers working in the developing world, kids in underfunded school-districts, and people who "don't usually read this sort of thing" but found my work because a friend was able to introduce them to it. My readers have made innumerable technical remixes, fan-fic installments, fan-art drawings, songs, translations and other fun and inspiring creative works from mine, each time humbling and inspiring me (and enriching me!)."

opportunity. They will come later in quite unexpected forms.²¹

Incubation for an entrepreneurship means simulating what amateurs do sport, how *connoisseurs* deal in paintings, the way *laics* dabble in their hobbies and volunteers act in their civic engagement.

The reflexion and feed-back alone can help a young creator to explore ways of collaborating with readers, bloggers, and other generators of ideas, words, news, analysis, pictures, and data - slowly developing towards professionalism. I equalize this network of interested or engaged people around a creative mind with the mentioned enabling network that is the *differentia specifica* of social entrepreneurship. What is feed-back by an audience in online entrepreneurship, it is *reciprocity and trust* being incubated, developed and practiced in the social economy - reciprocal relations and an ever higher level of mutual trust are the salient factors of competitive advantage in this very special business segment. The experience of online communities casts doubt on the merits of demanding a full-fledged business model from social enterprises instead of satisfying us with mere operability and financial viability.

There is then the well-known lesson of *open-source software*: When a company churns out an online product, they most likely will give away the source code in order to solicit the collaborative effort of independent software developers to add applications and add value thereby. In a similar vein, I regard co-operatives as platforms of internalized voluntary discipline adherence, mutual knowledge sharing and burgeoning competences where others can join with their skills or labour. The cohesion alone within an unfolding network has an inherent value. Networks are thus an, as yet unrecognised, factor of production such as land, labour or capital.

In order to accentuate my claim that collaborative networks constitute a factor of production in the social economy, I risk a lengthy citation from a recent research. "Young people who are not working or in school, generally characterized as disconnected, these youth may also lack strong social networks that provide assistance in the form of employment connections and other supports such as housing and financial assistance. Without attachment to work or school, disconnected youth may be vulnerable to experiencing negative outcomes as they transition to adulthood. Since the late 1990s, social science research has introduced different definitions of

---

²¹As to unexpected forms of market opportunity, let me refer to what happened to the homeless people in Budapest: a creative talent of the advertising industry, an artist in his leisure time, has come to the idea that the homeless might perhaps start distributing the copies of his artistic work to cars stopped by traffic lights. This turned out to be a genuine success: the artist achieved attention and accumulated considerable fame comparable to a vernissage of an exposition, the amateur salesmen received their alms or tips as usual. This case substantiates that (1) a live community is a value in itself that can be converted in work opportunities and (2) the availability of a sustainable business model need not be taken as a constitutive criterium for an organisation to belong to the social economy.

the term disconnected. Across multiple studies of disconnected youth, the ages of the youth and the length of time they are out of school or work for purposes of being considered disconnected differ. In addition, a smaller number of studies has also incorporated incarcerated youth into estimates of the population. Due to these methodological differences, the number of youth who are considered disconnected varies ... The factors that are associated with disconnection are not entirely clear, though some studies have shown that parental education and receipt of public assistance are influential. Compared to their peers in the general population, disconnected youth tend to have fewer years of education, and are more likely to live apart from their parents and to have children. Disconnected youth are also twice as likely to be poor than their connected peers ... The parents of disconnected youth are more likely than their counterparts to be unemployed and to have lower educational attainment".²²

In the network economy it is the sheer number of interconnections and links that yield added value. The availability of members keeps the network alive. This rule applies more and more as the bigger the network grows.²³ The networks are usually organic grown, such as an ethnic purveyor hinterland for a, say, Chinese restaurateur.

Further on, community is traditionally created by linking to each other under some cause (families alone are no communities under this qualifying constraint). Weak bonds or stronger bonds, but by bonds that have to be cared for and used in order to keep them alive. The density of that sort of network leads to popularity (e.g.: accumulated social capital). Sacrificing the integrity of our *privacy*, *publicness* alone also brings us comparable collective benefits and helps create a community, too. Community is therefore also being woven by other civic duties such as when members in a social space share their personal information, when they share their offering of skills, when (1) they tag themselves in a qualifying manner as this or that, when (2) they are rating and reviewing something online or when (3) they contribute or share a story or picture under an existing metatag. (What personal information people nowadays proffer on social spaces amounts to an environmental study hitherto executed by police alone on suspects). This *tagging*- the online equivalent of comingtogether and building community - renders them searchable, visibleand retrievable under that description. This voluntarily revealed publicness of their traits renders people to becomeuser-curated objects in a wider dimension - sort of an emerging new Commons - called social intelligence. It is important to point out that social intelligence is yet unregulated by state authorities. Being not regulated does not mean that there is no management of these sometimes private,

---

²²A. L. Fernandes and Th. Gabe, *Disconnected Youth: A Lookat 16- to24-Year Olds Who Are Not Working or In School*, Congressional Research Service, Washington D.C., 2008.

²³The development of a network is described - amongothers - by the Metcalfe-law: the utility of a of a (telecommunications) network is proportional to the square of the number of connected users of the system.

sometimes common-pool resources.

Sharing of personal information that merges into a wider set of such a collective wisdom (the latest equivalent of a data base) is in itself a generative social act because it forms the basis of ensuing personal connections, let alone business transactions. The density of this sort of virtually knitted network leads to enhanced opportunities for members. (Enhanced opportunity is the latest recurrence of value added in economics). In the beginning there is some sort of content alone. That is enough for generating an attentive audience. That is also enough for this no-cost little online endeavour to operate. For creating an attention-maintained community (virtual at the onset, with the potential of turning into real business) the digital age requires some sort of hands-on reporting or vivid discussing that embrace virtual collaboration, viral dissemination, and feedback loops that inform and deepen original content. Once the community is at hand, an appropriate business model will sooner or later emerge for them.

That is why I speak of networks - online networks and social capital generating collectivities alike - as factor of production. A live network is in itself a value driver: an intangible nonphysical claim to future benefits for members. As an antipode, I have evoked the historic case of insulated hermits as people lacking a helping network whatsoever. Most businesses are situated in a continuum between these two antipodes: social enterprises are businesses that cannot make do without a network. For profit businesses at the same time may have a network of their own or not but their network does not belong to the core of their business. (In the language of management science: not belonging to the *technostructure* but merely to the supporting staff).

The difference between clusters, public utilities' grid and personal networks is that business relationships rarely add on to a personal network. Personal links accumulate into intangible assets, intellectual or social capital whereas business relationships accrue to capital without strings.

By the term collectivities I understand not only a working environment. Although by no means part of the social economy, men's magazines, business and trade magazines, and entertainment magazines - they also have the unique *value off focus* that their publishers can sell to advertisers. What is more, magazines as communities are perfectly positioned for the community-based internet, too. to the extent of a parallel I can state that these periodicals are also collections of people who are interested in the same well circumscribed stuff. Complementing their paper edition, editors can figure out ways to enable their readers to utilize this plus: to share with each other, to become a platform for that community. Becoming a community platform, to turn into a place of exchange (say of criticism about all forms and tastes in entertainment), can still sustain quite a few high-value titles worldwide -

even well after the looming demise of offline journalism.²⁴

There is an emerging principle for these organisations reflecting new architecture of (small) business models in our post-industrial age: do what you do best (your core competences) and - as leverage - link outward to the rest.²⁵ Linking-in with partners presupposes expertise otherwise your partner would reject you! Your clients might appreciate and use these secondary competences of yours - that is why embedding is definitely leveraging social economy organisations. Links are value. Online content without links is valueless because it is unseen and cannot be monetized. Content with links gains value both because it has an audience that can be monetized and because it gains credence in the page ranking algorithms, which equates links with value. That is the basic precept of the link economy which also applies offline to small companies and burgeoning collectivities that try to identify their core competences.

Groups of village hosts or other self-employed, members of cooperatives - perhaps on their online site at that - might try to use *the power of the link to build their reputation* by putting together a sharing network of their consumers, benefactors and stakeholders cutting across departmental and institutional and economic boundaries. What is the social economy equivalent of an outward link (as reflecting non-core competences)? It connects their thrust in building partnerships to local authorities and other more established companies.

Final Remarks

The social economy is made up of enterprises whose primary objective is to provide services to their members or to a wider community. This leads to a so-called hybrid organisation, imbued with conflicts in the system of values and business goals. Social economy enterprises, accounting for nearly 8% of private sector jobs in Europe, are often able to survive and provide quality services in circumstances that 'investor-driven' firms would find less lucrative. However, their specific management structures, stakeholder groups and capital structures necessitate adapted skills amongst managers and board officials.²⁶ Multiplying effects can be taken for granted here. At the same time, there are no trickling-down effects at all, because growth in the social economy is by definition tantamount to the parallel and

---

²⁴In the minute their paper edition goes out of business, what remains to be left of these magazines - the online community - will quite necessarily merge into the contemporary socialeconomy.

²⁵As the rule of preferential attachment teaches, nodes (memberworkers) will wish to link themselves to hubs with the most connections (workers with informal prestige, sayforemen). As nodes arrive and demand on the system increases, the total capacity of the system also increases, whereas in a chain command structure forfeit of flatness contributes to bureaucracy. At the same time, an unemployed Roma brick layer will perhaps not join a socialco-operative according to the logic of a citation network, his choice still follows the very rule of "following" a person (inesteem).

²⁶Green Paper on Entrepreneurship Europe, EU Commission, 2003.

proportional income growth of their actors and participants. Social economy organisations are also tantamount to setting up a GATT-conform trade barrier in order to localise and to tap underutilised local skills. This is the "social democracy" of anticapitalism as opposed to the militancy of hard-core antiglobalists, anarchists and environmentalists.

According to my hypothesis networks are a good proxy for finality. Looking for signs of networking is operational and statistically also discriminating enough. What is more, instead of presumed altruism (maximizing social aims) it sets upon gratification (that is constant positive feedback) within a self-governing peernetwork. That is network with a topology excluding any centre or chain of command. In sum: it is less the social aim but rather their social fabric that distinguishes best and yields the *differentiaspecifica* of the social economy as contrasted to other subsets of the non-state and non-business third sector. These features delineate a clear focus at the lowest level of rank-ordered organisations-well below the SME sector with an emphasis on one special subset of the transit organisations with their incubating function.

Social economy organisations can all be understood as motivated by collective self-employment.²⁷ The all-encompassing definition without taking recourse to finality and without presuming a sustainable business model,could sound something like this: the social economy is made up of project-level,transitional or already institutionalisedinitiatives where either their means of production are collective or their management is founded on values of self-governance. This latter results in an autonomous management where hierarchy builds on informal prestige alone and decision making is based on principles of participation and empowerment. Such state of affairs is necessarily conducive to the primacy of personal engagement over capital.

Bibliography

- A Barabási, Albert-László (2003).Linked: How Everything Is Connected to Everything Else, Perseus Pub.
- Benkler, Y (2006). The Wealth of Networks. How Social Production Transforms Markets and Freedom, Yale Univ Press.
- Borzaga, C. & Defourny, J. (eds) (2001)."The Emergence of Social Enterprise", Routledge.

---

²⁷Here is the definition given by the International Labour Organisation (ILO), according to which self-employed workers include: individual entrepreneurs; members of limited partnerships, regardless of their having employees or not; independent agricultural workers and their family members; students of vocational training employed by the previously mentioned entities; members of producers' cooperatives and casual workers.

-
- Rachel Botsman, *What Is Mine Is Yours: the Rise of Collaborative Consumption*, Harper Collins, 2011.
  - Boulding, K.E.(1972).*Grants Economics: A Simple Introduction*, "American Economist",vol. 16, no.1., pp.19-28.
  - Bromberger, A.R., *A New Type of Hybrid*, Stanford Social Innovation Review Spring 2011.
  - Defourny, J. (2005).*Entreprisesociale*, in J-L Lavilleet A.D. CattaniDictionnaire de l'AutreEconomie, DeBrouwer.
  - CIRIEC (2000) *Les entreprisesetorganisations du troisiemesysteme. Un enjeustratégique pour l'emploi*, Belgique.
  - Frey, M, (2007). "A szociálisgazdaságfogalmáról" (On the Notion of the Social Economy), *Államreform Bizottság anyagai*, ed. by Kulinyi M, Budapest.
  - Gappert G., Rose H. (1975) "The Social Economy of Cities" Sage Publications, Beverly Hills.
  - Giegold, S. Embshoff D.(eds) (2008) "Solidarische Ökonomie im globalisierten Kapitalismus", VSA Verlag Hamburg.
  - Granovetter, M.S.(1973) "The Strength of Weak Ties", *American Journal of Sociology*, Vol. 78, Issue 6.
  - Laville, J. L. and Nyssens, M. (2001), "Towards a theoretical socio-economic approach", in Borzaga, C. and Defourny, J. (eds), *The Emergence of Social Enterprise*, Routledge, London.
  - Miranda, V. (2011), "Cooking, Caring and Volunteering: UnpaidWorkAroundthe World", *OECD Social,Employment and MigrationWorkingPapers*, No. 116, OECD Publishing.
  - Noya, A and Clarence E, eds*The Social Economy: Building Inclusive Economies*, OECD 2009.
  - Nyssens, M. (2006) *Social Enterprise at the Crossroads of Market, Public and Civil Society*, London, Routledge.
  - OECD (2011),*Together for Better Public Services: Partnering with Citizens and Civil Society*, *OECD Public Governance Reviews*, OECD Publishing.
  - OECD (2011), *How's Life?: Measuring well-being*, OECD Publishing.doi: 10.1787/9789264121164-en.
  - Pearce , J. (1996) *Measuring Social Wealth: a study of social audit practice for community and co-operative enterprises*, New Economics Foundation, London.

- Porter, M. (2000). "Location, Competition and economic Development: local Clusters in a Global Economy", *Economic Development Quarterly*, Vol.14, No1.
- Rocha, H. (2004). "Entrepreneurship and Development: the Role of Clusters", *Small Business Economics*, No23.
- Van Til, J. (1992): *The Commons*, Jossey Bass.
- Vidal I. (1998) "Espagne. Une nouvelle économiessociale encore mal connue et reconnue" en J. Defourny, L. Favreau & J.L. Laville (dir.) *Insertion et nouvelle économiessociale*, Desclée de Brouwer, Paris.
- Vidal, I. (2004) *Social enterprise and social inclusion: social enterprise in the sphere of work integration*, Paper on the ISTR Sixth International Conference, Toronto, July 2004.

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

Közösségi gazdaságfejlesztés a gyakorlatban

Mészáros Zsuzsa

Közösségfejlesztők Egyesülete

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/8

*„Tedd azt, amiben hiszel,
és higgy abban, amit teszel!
Minden más csak erő- és időpocsékolás”.
Maharaj Nisargadatta*

A helyi, közösségi gazdaságfejlesztés lehetőségén egyre többen kezdenek el gondolkodni: társadalomtudósok, közgazdászok, polgármesterek, civilek, helyi lakosok. A megváltozott gazdasági és társadalmi környezet negatív hatásai begyűrűztek a mindennapokba. A tarthatatlan helyzetre elsősorban nem a statisztikák figyelemzvetnek, hanem a környezetünkben élő emberek a látató gondjaikkal, az egyre terjedő bizalmatlanság, a jövőbe vetett hit hiánya.

A valódi, elkötelezett, alulról építkező kezdeményezésekre egyre többen figyelnek fel és próbálkoznak hasonló megoldásokkal. Az együttélés sokszínűségében rejlő erő felismerése egyre több településnek, közösségnek nyújt új perspektívát.

Lemásolni pontosan, úgy ahogy egy helyen már megtörtént - nem lehet. A helyi adottságokat, az ott élő emberek közötti viszonyokat nem lehet figyelmen kívül hagyni. A közösségi gazdaságfejlesztés másképp nem működik, mint azok részvételével, akiket érint.

„Csak a széleskörű és különféle kérdésekben történő részvétel biztosítása esetén lehetséges olyan közjó elérése, amely híven tükrözi nagyszámú önrdekek -maximalizáló egyén sokféle érdekeit.”¹

¹Sabine U. O'Hara: A társadalmi sokféleség tisztelete. Megjelent: Valuing Socio-diversity, International Journal of Social Economics, Vol. 22. No. 5, 1995. 31-49. Bumberák Mária fordítása

Számos szakirodalom (tanulmányok, cikkek, könyvek) áll rendelkezésre ahhoz, hogy aki új/alternatív gazdasági megközelítésekről gondolkodik, az kellőképpen tájékozódni tudjon. A jó példák gyarapodnak, és meg is jelennek 1-1 kiadványban, konferencián és a témában szervezett work shopokon. A kutatások fókuszába egyre inkább a működés kerül. Mitől működik, milyen feltételek szükségesek ahhoz, hogy működjön a helyi gazdaságfejlesztés egyes helyeken, míg másokon nem, vagy alig?

A gazdasági válság elhúzódása, a szegénység egyre nagyobb elterjedése a központi kormányzatot arra ösztönzi, hogy olyan törvényeket, intézkedéseket hozzon, amely áttérli a felelősséget az emberekre, az önfenntartás, öngondoskodás hangsúlyozásával. A feltételek (törvényi, rendeleti, szociálpolitikai) eszközeinek előállításában azonban nem bizonyul elégségesnek, sőt időnként gátjává is válik a szabadon áramló gondolatoknak és kezdeményezéseknek.

A kutatók, és maguk a helyi gazdaság fellendítésén dolgozók az alapelvekben megegyeznek. Fő fogalmaik: lokalitás, belső erőforrások feltárására, használata, képessé tétel, a hagyományok, a belső forgalom (termelés-fogyasztás) és a helyi társadalom felkészültsége. Ezek azonban nem mindenhol állnak rendelkezésre.

Fontos kérdés, hogy ki rendelkezik a tulajdonjogokkal, ki rendelkezik az erőforrások feletti döntés jogával.

Lehet, hogy az adott helyen felismert erőforrások vannak (legyen az az emberekben, a természetben, a földrajzi elhelyezkedésben, az infrastruktúrában) azonban a helyi közösség fölött nem rendelkezik. Mások és máshol hozzák meg a döntéseket. Például a település körül magántulajdonban lévő földek vannak, amely fölött, azaz felhasználásáról, a helyi közösség nem tud dönteni.

A másik probléma abból adódhat, hogy rendelkezésre áll ugyan az erőforrás, munkaerőben, infrastruktúrában, környezetben, de annyira leamortizálódott, hogy jelen állapotában nem tud a helyi gazdasági fejlődés alapja és különösen nem, motorja lenni. A fizetőképesség romlik az elszegényedés miatt. Ördögi kör.

A megújulás képességének fontossága

Azokat a térségeket, amelyeket erőforrás hiányos térségekként jellemeznek és ezt a fizikai környezet állapotában mérik (távolság a centrumtól, leromlott infrastruktúra), ott a számokkal nem egykönnyen mérhető megújulási képesség hiányát nem veszik kellő mértékben figyelembe. Pedig a kulcs itt keresendő. Mitől tudna egy hely (térség, település) megújulni, vagy bátorságot venni a megújulásra? Nincs birtokában annak a jövőbe vetett hitnek, a saját képességeinek és erőforrásainak, amely elengedhetetlenül szükséges a helyi gazdaság fejlődéséhez.

A szakemberek és a kutatók hangsúlyozzák a belső (endogén) fejlesztés szükségességét, a helyben, az érintettek által megszületett döntések szükségességét. Dönteni a fölött lehet, ami a birtokunkban van. Ezek között vannak olyan dolgok, amelyek egyszerűen felismerhetők. A földről, erdőről, épületekről, eszközökről van egy hivatalos dokumentum, amely bemutatja, ki a tulajdonos. Ez lehet egyén, lehet közösség, önkormányzat, állam. A legegyszerűbb az egyén, akinek egyszemélyes

elhatározásán múlik, hogy mit tesz a tulajdonával. A közösségi tulajdon (pl: erdőbirtokosság) feletti döntés már nehezebb, de a közvetlen részvétel lehetőségét biztosítja. Az önkormányzati és még inkább az állami tulajdon feletti rendelkezés közvetett, képviselők útján történik. Minél nagyobb egységről beszélünk, annál inkább egyenes arányban nő a távolság az egyén kompetencia állapota (magáról elhitt kompetencia szintje) és a döntést valójában meghozók kompetencia állapota között. Itt a hangsúly azon van, hogy az emberek, akik a környezetük előnyeit és súlyát is magukon hordozzák, nem hiszik el, hogy a rájuk vonatkozó döntésekbe beleszólási joguk van és, hogy erre képesek is lennének, ha kellő információval, a véleménycsere fórumaival rendelkeznének. A maguk sorsáról szabadon döntő közösségeik vágya és a mai realitás között óriási a távolság.

A helyi társadalom állapota nem mutatható be könnyen, mérőszámai elvontak, magyarázatot igényelnek. A társadalmi tőke megfoghatatlan fogalom, szemben a pénzzel, a vagyontárgyakkal, az ingatlanokkal, a státuszszimbólumokkal, amelyek látványosak.

Az egymás közötti bizalomról beszélni abban a környezetben, amelyben döntéshozók egyértelműen nem bíznak meg a helyiek kompetenciájában - elméleti fejtegetésnek minősül.

A közösség gazdaságfejlesztési törekvések feltételei

Azok a kezdeményezések, amelyek kellő nyilvánosságot kapnak és így megismerhetőek, azt sejtetik, hogy lennie kell valaminek, vagy valakinek ahhoz, hogy az adott település sikeres legyen befelé és kifelé is. Akiknél nem működik, azok könnyen mondják, hogy nekik (a sikereseknek) könnyebb, mert nekik ez és az rendelkezésre áll, ilyen és olyan jó pozíciójuk van, nekünk pedig ez sincs és az sincs.

Mi kell ahhoz, hogy egy település felismerje azt, hogy mi van neki és ezzel mit kell tennie? Hogyan érhető el, hogy képes legyen a megújulásra?

A jó gyakorlatok nagyon széles skálán mozognak. Vannak egész térségre kiterjedő kezdeményezések és vannak egy-egy szervezet által megvalósított tevékenységek. Van olyan, amelyik a lakosság minden rétegét megmozdítja, és van olyan, amelynek a kiterjedtsége korlátozott. Van amelyet egy család indított el (Szeles Attila, Hét, Bioéléskamra), és olyan is, amelyet országos szakmai szervezet irányít (Autonómia Alapítvány, Edelényi és Encsi kistérség, Bridge projekt) és olyan is, amelynek a gazdája az önkormányzat (Túristvándi, Rozsály).

Keressük meg a feltételeket a jó példákban.

Kezdeményező:

Kezdeményező egyén, közösség vagy intézmény, amelyik felismeri, hogy a helyzet

tarthatatlan, a problémák sokasodnak, ha így folytatódik tovább, akkor a hanyatlás megállíthatatlan, tenni kell valamit, mert helyettük más nem teszi meg. Befolyással bír a többi emberre, tudása, kapcsolati rendszere, funkciója, korábbi elismert tevékenysége vagy családi kötődése miatt. Megbízhatnak benne az emberek. Ő maga hisz abban, hogy képes a változást elindítani.

Erőforrások:

A kezdeményező(k) vagy maga rendelkezik saját erőforrásokkal, vagy felismeri a környezetében fellelhető erőforrásokat és tudja, hogy ezek mobilizálhatók.

Hatalom:

A kezdeményező(k) kezében, birtokában van, vagy rendelkeznek olyan képességekkel (mások meggyőzése, mások képessé tétele), amelyekkel meg tudják szerezni a hatalmat. Ez a hatalom a döntések meghozatalára vonatkozik.

Úgy tűnik, hogy a kulcs a kezdeményező kezében van. Feltételezzük, hogy kellő előrelátással és önmaga rázásásával indítja el a folyamatot és birtokában van mindannak a képességnek, amely szükséges ahhoz, hogy valódi megújulás kezdődjön el és az fenntartható módon működjön.

A legfontosabb egy olyan kiinduló szint elérése a közösségben (lokálisban), amely lehetővé teszi a továbblépést. Ez a megújulás képességének megszerzése. Nem elég tehát, ha egy emberben megvan ez, a közösségnek magának kell rendelkezni vele.

Mit jelent a megújulási képesség?

A közösség le tudja győzni a berögzött szokásait, ki tud lépni a korábbi keretekből, alkalmazkodni tud az új helyzetekhez, önmagán képes változtatni, rugalmas, szervezett, autonómiával rendelkezik a döntések meghozatalában, a máshol működő jó dolgokat ismeri, és azokat adaptálni tudja, sokrétű kapcsolati rendszere van, mozgékony, a technológiát, technikát tovább tudja fejleszteni, arányosságra és, egyensúlyra törekszik. A változásért képes erőfeszítést tenni, kitartó és következetes. Elébe megy a külső körülmények okozta változásoknak. Kezelen tudja a kockázatokat. Stratégiai szemléletű, hiteles, jellemes.

Mindegyiket egyenként gyakorolni kell. A megújulás képességének birtoklása a cselekvésben mutatkozik meg és hozzávezető út is a cselekvésen keresztül történik.

Itt tehát a hogyanra a válasz. Cselekvés, amely közben további képességek fejleszthetők, úgymint az együttműködés, a mások szempontjának figyelembevétele, a körületekintés. Gyakorolható az egyenrangúság, a mindenki számára elfogadható megegyezés, a döntéshozatal. Mindezen képességek fejlődése nem egyszeri ügyek megoldására teszik alkalmassá a közösséget, hanem olyan folyamatok irányítására és végigvitelére, amelyeket összefoglalva helyi gazdaságfejlesztésnek nevezünk.

A helyi, közösségi gazdaságfejlesztés fogalma

A fogalom meghatározását sokan megtették már, így csak a fentiek összefoglalására vállalkozhatok.

A helyi gazdaságfejlesztés, amegújulásra képes helyi közösségből vagy által kezdeményezett, a helyi erőforrásokon, azok feletti rendelkezésen nyugvó, azok kiáramlását (a szivárgást) arányosan tartó, a külső erőforrásokat a belsők erősítésére bevonzó, a különböző társadalmi csoportok egyenrangú részvételén alapuló, a közösség jólétének elősegítésére irányuló, az érintett közösség által vezérelt folyamat. A folyamat nem hoz látványos eredményeket, de a tevékenységek sokasodásával, így a munka - nélküliség csökkenésével, a jövedelem megtartásával és növelésével, az elvándorlás csökkenésével, a közösségiség, a szolidaritás és az identitástudat erősödésével jár.

Megoldások

Hogyan működik ez a valóságban? A példák mindig kiragadottak, az adott kontextusban érthető, máshol ugyanígy meg nem ismételhető, de hitet adhatnak abban, hogy működik, működhet.

Az országosan is ismert jó gyakorlatok bemutatására nem vállalkozhatok, mivel személyesen azokat a folyamatokat nem ismerem. Az általános elveket mindenhol alkalmazzák, hiszen nem is kerülhettek volna anélkül a különböző helyi gazdaságfejlesztéssel foglalkozó tanulmányok elemzési körébe.

Az alábbi rövid esettanulmányok egy kistérségben 15 éve folyó közösségfejlesztői munka során létrejött közösségi gazdasági kezdeményezéseket mutatják be.

A 15 évvel ezelőtt történtek nem veszítették el aktualitásukat. Ma sokkal nehezebb, terheltebb gazdasági és társadalmi környezetben hasonló kísérletek zajlanak le. Nem volt bennük semmi különleges. Az történt, amire ott és akkor a közösség vállalkozni tudott, hogy változtasson az életén. Ma már óriási értéknek számít, ha egy közösség képes erre.

Mindegyik a helyi szükségletekre reagált közösségi módon, a maga nemében komplex megközelítéssel, de mégsem terjedt ki a probléma minden szegmensére. Mindegyik az önkormányzattól és az államtól független, állampolgári kezdeményezés, de mindegyik mögött civil fejlesztői támogatás állt és áll. A hely és a tevékenységben érintettek erőforrásaira épül mindhárom. Megjelent bennük a szociális-szolidáris elem, a környezet (beleértve a társadalmat) iránti figyelem és a vállalkozási hajlandóság. Nem tekintem ezeket a kezdeményezéseket a szociális gazdaság témakörébe sorolandónak, bár azokat a kritériumokat is részben teljesítik (munkaerőpiacon hátrányos helyzetűek képessé tétele, foglalkoztatás, non profit működés, az állam által el nem látott szolgáltatások biztosítás, némi támogatással). Inkább úgy fejezném ki, hogy határesetek a szociális gazdaság és a helyi gazdaság között. A még működő két eset közül a korábbiiban (2007) megjelent az állami támogatás a foglalkoztatás

területén, a később kezdődött folyamat esetén pedig még megjelenhet.

Ezt az elkülönítést nem is tartom fontosnak jelen esetben, hiszen 1998 és 2013 között nagyon nagy változások történtek gazdasági és társadalmi szinten is. Közösségi szempontból hasonlóak a nehézségek, amelyek tovább terhelődtek az elidegenedés mélyülésével, a bizalomvesztéssel. Gazdasági és társadalmi szempontból pedig kritikussá vált a helyzet. Az esettanulmányokban igyekszem azt is bemutatni, hogy ezek a változások mennyiben kívántak meg más megoldásokat.

Az első két esetben az időbeli távolság és a külső fejlesztőként való részvétel ad lehetőséget a tárgyyszerűbb bemutatásra, a harmadik, napjainkban zajló és személyes érintettséget sem nélkülöző folyamat azonban sok szubjektív elemet tartalmaz még.

A helyszín bemutatása

A Felső-Kiskunság az Alföld északi-nyugati részén, részben a Kiskunsági Nemzeti Park területén fekszik, Budapesttől 60 km-re. Mezőgazdasági terület. A szántóföldi növénytermesztés mellett a dohány és fűszerpaprika termesztés is jellemző. A 9000 fős Kunszentmiklós körül kisebb települések és tanyabokrok találhatók. A tanyák száma, így a családi gazdaságok száma is drasztikusan lecsökkent a '70-es években. A munkanélküliség a rendszerváltást követően az országos átlag fölé emelkedett. A nagyobb munkáltatók megszűntek.

A Civil Kollégium Alapítvány a közösségfejlesztés képzési szervezete, Kunbányában, a Kunszentmiklóshoz tartozó tanyabokorban vásárolta meg a volt tanyasi iskolát, majd felújítva megnyitotta a közösségek cselekedni és tanulni vágyó tagjai számára 1997-ben. A térségbe ismeretlenül érkezett, ám azzal a szándékkal, hogy a közösségfejlesztés hazai központjaként a térség hasznára fordítsa tudását.

Fejlesztési folyamat: feltárás, kapcsolatépítés, információ, képzés.

Partnerség.

A változásokhoz kedvező légkör kialakítása.

1. Feltárás - kapcsolatépítés 1997.

Célunk első körben a Kunszentmiklós statisztikai körzetbe tartozó 10 település megismerése volt, de hamarosan beláttuk, hogy Kunszentmiklós vonzáskörzetébe csak 4 kistelepülés tartozik, amely jobban átlátható számunkra is, mint a teljes kistérség.

Önkormányzatokkal és azok szövetségével, hivatalokkal, agrár - és vállalkozói támogató szakemberekkel és szervezetekkel, intézményekkel, iskolákkal, művelődési házzal, civil szervezetekkel (amelyből nagyon kevés volt), nyugdíjas klubokkal és főként helyi polgárokkal vettük fel a kapcsolatot.

A feltárás - kapcsolatépítés során megismerkedtünk jónéhány térségi programmal, elnyert pénzeszközök ellenére, azok sikertelenségeivel.

Mi magunk több pályázatot is írtunk a helyi munkára a kunszentmiklósi önkormányzat számára is, legtöbbször sikerrel - de hozzá kell tenni, hogy kicsiny mértékű támogatásokról volt szó.

Megismertük és megtapasztaltuk a térség problémáit. Közösség hiány, önszerződés, állampolgári kezdeményezés hiánya. Az önkormányzatok egy részében a saját érdekek előbbre helyezése a köz érdekénél. Küszködés a nagyon alacsony aranykorona értékű, kis méretű földeken. Munkanélküliség, képzetlenség, tőke nélküliség, szegénység, cigány lakossággal szembeni előítélet. Nagyon rossz minőségű úthálózat, személtelhelyezési problémák, csatornázás, ivóvíz hiánya. Viszont minden településen telefon, jónéhányon vezetékes gáz. Tanyavilág.

Közvetlenül nem a helyi gazdaságfejlesztést célozta a fejlesztői beavatkozás, de minden, a közösséget megmozdító tevékenységre szükség volt ahhoz, hogy magukra találjanak az emberek. Ezek járultak hozzá ahhoz, hogy egyre kedvezőbb légkör jöjjön létre a közösségi változások befogadásához.

Kunbábonyban, Kunpeszéren egyesület alakult, helyi újság, aktív közéleti szerepvállalás (önkormányzati választásokon), közösségi rendezvények sokasága, civil és vállalkozói képzések indultak el a fejlesztési folyamat első két évében. Láthatóan örömmel találtak egymásra az emberek a közös tevékenységekben, amelyek szükséges képességek teljes birtokában voltak a helyiek, de arra a kis "moccantás" -ra volt szükség, amelyet a közösségfejlesztők hoztak a településekre.

Egyre inkább megérett a kunbábonyi közösség arra, hogy a szórakoztató közösségi együttlétek mellett a település nehezebb sorsú tagjaival és a szorító megélhetési problémákkal is foglalkozzon. Ezzel ugyan nem mindenki értett egyet, hiszen ez a korábbi és az ideai közösségi gyakorlattól távol állt és sokkal nagyobb felelősséget jelentett, de volt néhány elkötelezett ember, akik a vállukra vették ezt a feladatot.

1998. áprilisban kezdődött el Kunbábonyban az a program, amely 30 helyi családot juttatott minőségi vetőmaghoz, növényvédőszerhez, szaktanácsadáshoz. Az Autónia Alapítvány támogatta ezt: 3/4 rész vissza nem térítendő és 1/4 rész a gazdálkodók által 6 hónapos részletben visszafizetendő összeggel. Egészében fél milliárd forint programról volt szó. A konyhakertben a család szükségleteire megtermelhető zöldségfélét támogatta a program. Olyanok is vetőmaghoz jutottak, akik korábban nem művelték meg a földet a tanya körül, gazdálkodási tapasztalattal nem rendelkeztek stb.

Időközben lezajlott egykétyszer 1 hetes intenzív közösségi vállalkozásfejlesztési kurzus, amelyen 16 bábonyi vett részt, köztük 9 munkanélküli, a többiek potenciálisan azok. A képzést a Munkaügyi Központ és a Civil Kollégium támogatta. A résztvevők önálló gazdaságuk tervét készítették el a tanfolyamon, de körvonalazódott a közös gazdasági tevékenység is.

A képzést követően nagyon sok beszélgetés történt személyesen és csoportok-

ban. Igyekeztünk minden lehetőséget kihasználni, hogy közelebb hozzuk az embereket a szövetkezés gondolatához: pl.: a látogatóban nálunk járó külföldi partnereinket elvittük a helyi gazdákhöz, közös beszélgetéseket szerveztünk velük, a közösségfejlesztés-munkahelyteremtés szemináriumunkra meghívtuk a helyieket, ahol kapcsolatokra tehetek szert, működő foglalkoztatási programokat ismerhettek meg.

Segítettük a munkanélkülieket az önfoglalkoztatási pályázat megírásában - östermelővé válásban.

A helyiek úgy gondolták, hogy először ki kell próbálni, hogy egyedül megy-e, és ha nem, akkor szövetkeznek. Ehhez el kellett telni egy gazdasági évnek. Ezalatt látszottak meg az egyéni gazdálkodás problémái, a vetőmag, növényvédőszer beszerzése, a föld megmunkálása, a növényvédelem és az értékesítés területén is.

Nekiláthattunk tehát ennyi előzmény után annak, hogy szövetkezés előkészítésére hívjuk össze a helyi gazdákat. 1 évvel a képzés után két beszélgetés zajlott le. Az első még inkább csak latolgató, fontolgató szinten, de a második már a konkrét szervezési feladatokat vitatta meg. Ekkor állapotunk meg abban, hogy három egymást követő este a következő kérdéseket tárgyaljuk végig: Milyen előnyökkel jár a szövetkezet az egyéni gazdálkodóknak, mi legyen a közös tevékenység, mi nem? Hogyan alakuljon a közös pénzügyi gazdálkodás? Mit tartalmazzon az alapszabály - melyek az eldöntendő kérdések? A beszélgetések résztvevői közül többen beiratkoztak a következő vállalkozásra felkészítő képzésre, behozva a lemaradásukat.

A Kunbábonyi Beszerző, Termeltető és Értékesítő Szövetkezet végül 1999. januárjában alakult meg, amelybe földdel rendelkező és földet bérlő tagok is beléptek. Célul azt tűzték ki, hogy a tagok jövedelemhez ill. kiegészítéshez a pályakezdekők pedig a gazdálkodási tapasztalathoz jussanak. A bejegyzést egy helyi jogász segítette (ahogy a szövetkezet elnöke mondta: "egy hízott liba fejében"). Fűszerpaprika termesztését kezdte meg minden tag a saját v. bérelt földjén, ki-ki amennyit bírt a családtagjaival. Megszervezték a vetőmagbeszerzést, a vetőgép-bérlést, a munkafolyamatokat, figyelték egymás területét, öntözését. Szerződést kötöttek a feldolgozó üzemmel és közösen értékesítették a paprikát, így jobb árat tudtak elérni (a nagyobb mennyiség miatt), mintha önállóan értékesítettek volna. Az értékesítési összegből az értékesített mennyiségnek megfelelően arányosan befizettek (2%-ot) a szövetkezetbe a közös költségek fedezésére. Mindenki önkéntes munkában végezte a szervezési feladatot, saját gépkocsiját, telefonját használva.

Évente változóan 4-5 család termelt fűszerpaprikát 5-7 ha-on kb. 350 q-t. 2001-ben szövetkezeten kívül gazdálkodóktól is felvásároltak paprikát a szerződött mennyiség teljesítése érdekében. Az együttes szerződéskötéssel magasabb árat értek el. A közös értékesítés fejében a külsők valamennyivel többet fizettek a szövetkezetnek, mint a tagok.

Közösen végezték el azokat a dolgokat, amely egyedül költségesebb, vagy eszköz híján nem ment volna.

2003-ig jól működött ez a rendszer, de akkor a paprika ára ugyanannyi lett a kis

mennyiség értékesítése esetén, mint nagyobb mennyiségben. Előbb fizetett a dolgozó, ha egyénileg értékesített valaki, mintha közösen. Így a szövetkezet egyre inkább beszüntette a paprika értékesítő tevékenységét. Pályázatokat nem sikerült benyújtaniuk, hiszen az önerőnek igen szűkében voltak, csak a saját munkaerejüket tudták bevinni.

A szövetkezet nehézségei:

Csak azok tudtak a szövetkezetben eredményesen működni, aki rendelkeztek minimális alaptőkével az induláshoz, akiknek a családtagjai is részt vettek a kézi erővel végzendő munkákban, és akik megbíztak abban, hogy a szövetkezeten keresztül történő értékesítéskor is megkapják a termésük után járó pénzt.

Fizetett menedzsmentje a szövetkezetnek nem volt, amely így csak a legminimálisabb szervezést tudta biztosítani. A kívülről jövő lehetőségeket nem tudták kihasználni. Az időközben változó mezőgazdasági politika és törvények az új típusú szövetkezetek helyett a családi gazdaságokat, majd a termelői csoportokat támogatták.

Ez a szövetkezet túl kicsi volt ahhoz, hogy lépést tudjon tartani az EU-s követelményekkel. Amikor megalakult, jövedelemkiegészítést nyújtott a benne résztvevőknek, de valódi jövedelmi tényezővé nem vált a tagok életében. A fiatalok más életpályát választottak.

A képzés szükségességét felismerve a szövetkezet elnöke ezüst majd aranykalászos gazdaképzésben vett részt, ahol a többi gazdálkodóval meg tudták osztani információikat és tapasztalataikat.

Továbbterjedés:

A kumbábonyi fejlesztési folyamat hatására és hasonló módszertani lépésekkel még egy szövetkezet alakult a térségben sertésenyésztésre. Ez a szövetkezetek csak akkor működik, ha a tagok érdeke úgy kívánja, tehát ha az értékesítés előnyösebb a szövetkezeten keresztül, mint egyénileg. Ennek a szövetkezetnek agilis, egyénileg is erősen érdekelt, fiatal vezetője van, aki megfelelő információval, kapcsolatokkal rendelkezik. Tartják magukat ahhoz az elvhez, hogy azt csinálják együtt, ami egyedül nem megy és csakis önként vállalt módon.

A jó közösségi vállalkozáshoz-szövetkezethez elengedhetetlen, hogy a tagok mindegyike ismerje fel a közösségi gazdálkodás előnyét, ismerje fel saját érdekeit, és legyen olyan vezetője, akit szakmailag, emberileg is elismer a közösség, aki képes a szervezésre, megújulásra és a változó körülményekkel való lépéstartásra.

Térségi gazdaságfejlesztési folyamat

Időközben 2000-ben térségi gazdaságfejlesztési tervezési folyamat indult, mint a 10 település, mindhárom szektorának részvételével. Átfogó gazdaságfejlesztési terv

nem született. A résztvevők az információáramlás hiányában látták minden fejlesztés akadályát. Akkor ezt a hiányt településenként információs pontok felállításával kívánták enyhíteni, de a várakozásnak csak néhány helyen sikerült megfelelni, átűtő eredményt nem ért el. Ezt követte egy újabb térségi közös tervezés, a foglalkoztatási megállapodás előkészítése 2005-2007 között, amelyhez összesen 31 szervezet csatlakozott: önkormányzatok, képző intézmények, civil szervezetek, vállalkozások, szövetkezetek, takarékszövetkezet. A térség foglalkoztatási és képzési stratégiája elkészült. A prioritásokat felállították. Konkrét elemzés nem készült arról, hogy mi valósult meg ebből, de a 31 szervezet közös erőfeszítést nem tett annak érdekében, hogy a stratégiát cselekvésre váltsa. A szemléletformálásban elért eredményt a konkrét kormányzati intézkedések, az egyedi érdekek mindig felülírták. Hozzáadéka azért volt ennek a tervező munkának, amelyet a következő esettanulmányban mutatok be:

Reflex Szociális Szövetkezet

2007-re elkészült a térség szélessávú internet és kábeltévé hálózata. Az információáramlásban a 2005-ben elindult Puszta Rádió (kisközösségi rádió) ugyan már pozitív változást indított el, de ez az egész térségre (a sugárzási korlát miatt) nem tudott kihatni. A foglalkoztatási paktumban kiemelt szerepet kapott a fiatalok megtartása és új közösségi szolgáltatások elindításának szükségessége. Így együttesen, kombinálva a szükségleteket a meglévő erőforrással azt eredményezte, hogy a térségi tévé megszervezésébe kezdtek a fejlesztők a felsőfokú tanulmányokat folytató, helyi fiatalokkal. Többszörös volt a cél: az információáramlás segítése a kábeltévén keresztül térségi tévé működtetésével, a fiatalok megtartása, tudásuk használata a térség javára, számukra olyan gyakorlótérp kialakítása, amely életpályájuk tervezéséhez megfelelő alapot ad. A szövetkezeti forma nagyon kiváló arra, hogy közös tulajdonú vállalkozást vezetve olyan képességek birtokába jussanak, amelyet pályakezdőként nem tudnának elérni.

Kapóra jött az OFA pályázati kiírása szociális szövetkezet alapítására, amelyen sikerrel indultak a fiatalok és 2008-ban bejegyeztették a Reflex Szociális (közhasznú) Szövetkezetet Kunszentmiklóson.

A fiatalok egy része a hosszú előkészület miatt eltávolodott a kezdeményezéstől, csatlakoztak viszont munkát keresők, a tévzés iránt érdeklődők. Az alapító 7 tag között volt egyetemista, munkanélküli, hasznos tudással rendelkező középkorú, amatőr videós rokkant nyugdíjas. A közösség nem igazán állt össze, az üzleti oldal azonban egyre határozottabban kezdték felépíteni. Jelenleg 2 alkalmazottjuk van, 1 pályakezdő diplomás (szociológus) és egy középkorú rokkant nyugdíjas.

Megegyeztek a kábelhálózat tulajdonos önkormányzati térségi társulással a hálózat használatáról, lebonylították a támogatott projektet, többször hitelt vettek fel, amit teljes mértékben visszafizettek és mindeközben kiépítették a térségben az önkéntes kis tévéstudiók hálózatát. Ez utóbbit már saját forrásaikból.

A tevékenység, a térségben élők számára egy olyan új szolgáltatást jelent, amelyet nem ők fizetnek, ugyanakkor általa információhoz jutnak és önmagukat is jobban megismerik. A tévé a települések rendezvényeit, a különböző szervezetek tevékenységét, önkormányzatok munkáját mutatja be. Ezt a formációt társadalmi vállalkozásnak² nevezhetjük.

Szociális gazdaság megjelenése a fejlesztési folyamatban

Más területen is kísérletet tettünk arra, hogy közösségi vállalkozás létrehozását segítsük. Ennek alapjai támogatott foglalkoztatási, munkaerőpiacire-integrációs programok voltak 2002-2012 között. Két kistélepülésen Községi információs központ és kávéház, teleház, művelődési ház civil szervezet általi üzemeltetésében jelent meg, négy településen közösségi munka, idősek házi gondozása, térségi mosoda a szociális ellátás mellé és a városban családi napközi valósult meg. Úgy gondoltuk, hogy az új közösségi szolgáltatások, mivel a helyi szükségletekre épültek, hosszútávon fennmaradnak, mégha kevesebb ember foglalkoztatásával is, de akik benne dolgoznak a projektek időtartama alatt, azok kapnak annyi pluszt, amellyel az elsődleges munkaerőpiacon is megtalálják a helyüket. Az egyik közösségi központ 10 évig, a családi napközi pedig 8 évig tudta szolgálni a helyi közösségeket, majd az előbbi visszaalakult művelődési ház-könyvtárrá, az utóbbi pedig megszűnt bölcsőde megnyitása miatt.

2010 körül kezdtek el sokasodni a gondok. A közfeladatot ellátó civil szervezetek egyre kevésbé tudták fenntartani a szolgáltatásaikat. Az állami támogatások átalakultak. Egy-egy Unios projekt csak a támogatási időszak alatt tudott működni. Át kellett gondolni, hogy a szervezeti fenntarthatóság érdekében milyen új stratégiát kell követni, illetve, hogy a korábbi foglalkoztatási projektekből, illetve közösségi szolgáltatásokban alkalmazott munkatársak számára milyen megoldásokat lehet találni. A munkaerőpiac beszűkülésével az nem volt várható, hogy máshol munkát találnak, különös tekintettel arra, hogy a munkatapasztalatuk, képzettségük a civil szolgáltatás ellátásában kiválóan bizonyult, azonban ilyen típusú munkakörök az elsődleges munkaerőpiacon nincsenek.

(Egy kutatás tárgya lehet az, hogy a különböző civil foglalkoztatási projektben szervezett képesség, ismeret, jártasság, munkatapasztalat mennyiben tud megfelelni az elsődleges munkaerőpiacon.)

Elébe kellett menni a várható problémának, felhasználva a szövetkezet szervezésben szerzett tapasztalatokat. Olyan tevékenységet kellett választani, amiben kellő biztonsággal mozognak a munkavállalók, illetve amelyre fizetőképes kereslet van.

---

²Társadalmi vállalkozás: olyan vállalkozás, amely kritikus társadalmi problémát hatékony, innovatív módon kezel pénzügyileg fenntartható módon. A pénzügyi eredmény visszatér a közösséghez, hogy elősegítse a társadalmi jó megvalósulását, a munkahelyteremtést és/vagy egyéb gazdasági és társadalmi előnyöket a marginalizálódott közösségek számára. (www.nesst.org felhasználásával)

Vissza Kunbáonyba

Összetett célok:

A munkanélkülivé váló civil szervezeti alkalmazottak számára munkafeltételek teremtése. Olyan új szolgáltatások, tevékenységek vállalása, amelynek ellátásához megvan a kellő tudás, tapasztalat és a vevő részéről a fizetőképesség, azaz valódi gazdasági tevékenység legyen. Mindez történjen közösségi módon, mindazok összefogásával, aki felelősséget éreznek a környezetükben élő emberek sorsa iránt és mindazok részvételével, akik bármilyen szempontból érintettek.

Az előkészület során az érintett civil szervezetek vezetői, tagjai, partnerei, munkavállalói több összefüggésben tárgyalták meg a lehetőségeket.

A korábbiakban bemutatott fejlesztési tevékenységek, a folyamatos tanulás és információgyűjtés is hozzájárult ahhoz, hogy a szociális szövetkezet megalapításában láttak a résztvevők jövőt.

Az Adacs-Báony Szociális Szövetkezet 2011-ben 9 taggal alakult meg. Tagjai egymást jól ismerik, kipróbálták egymást nagyon sok közösségi aktivitásban. Az egymáshoz tartozás, a 'mi' tudat előbb született meg, mint a szövetkezet. Egy jól működő közösség vállalkozott arra, hogy közösen gazdasági tevékenységet folytassanak annak érdekében, hogy tagjaik számára munkalehetőséget, jövedelmet biztosítsanak és olyan tevékenységet folytassanak, amely nem csak a tagjaikra, hanem a környezetükre is pozitív hatást gyakorol.

2011. novemberétől a szövetkezet látja el a Civil Kollégium épületének üzemeltetését, amelyért szolgáltatási díjban részesül. Ezzel az Alapítvány harmadára csökkentette az épületüzemeltetési költségét, így ez a váltás az Alapítványnak pénzügyileg is megéri. A haszon azonban nem ebben mérhető igazán. Olyan folyamatot sikerült ezzel a konstrukcióval elindítani, amely most még csak a kezdeti lépéseknél tart ugyan, de benne van a fenntarthatóság ígérete, mivel belülről fakad, nem külső befolyásra indult és egy olyan közösség van mögötte, amely felelősségtudattal rendelkezik, kész az újításra, együttműködő és összetartó, képes új értékek létrehozására.

A szövetkezeti tagok különböző kvalitású emberek, így különböző módon járulnak hozzá a szövetkezet tevékenységéhez. Mindenki végez önkéntes munkát, amelyet belső elszámolási rendszerben rögzítenek (minden munkával töltött óra egyenértékű: a ráfordított időt jegyzik fel). Akik rendelkeznek más erőforrásokkal is (mint saját munkaereje) azok anyagi javakkal is hozzájárulnak a tevékenységhez (gépek, nyersanyag), amit szintén órára számolnak át és jegyeznek fel.

A jövedelemmel nem rendelkező tagok alkalmi munkavállalóként is dolgoznak a szövetkezetnél, ők így vegyesen, időt (az önkéntes munkáért), fizetést (az alkalmi munkáért) kapnak.

E munka mellett többféle kísérletet is elindítottak: lekvárt főztek, szörpöt készítettek a környéken fellelhető (termesztett és vadon termő) gyümölcsökből. Tésztát, kolbászt, szalámit készítettek, tortát, süteményt sütöttek. Mindazt amihez értenek és amihez az alapanyag helyben rendelkezésre állt. Mindezeket egyelőre kicsiben, az ide látogató vendégeknek, de ha tudják üzemszerűen gyártani a termé-

keket, akkor majd el is adják ezeket.

2013-ban kezdték el a "Közösségi Öngyógyító Kert" tevékenységüket, amely egy 2000 m²-es kert a Civil Kollégium mögött. Itt növénytársítással termelnek zöldséget, fűszer- és gyógynövényt. A kert maga egy olyan bemutató, foglalkoztató hely is lesz, ahol a képzésekre, nyári egyetemekre Kunbábonyba érkezők és családtagjaik megismerhetik a növénytársításos természetést, a termékek feldolgozását, tárolását, megköstölhatják a gyógy-és fűszernövényekkel készült ételeket. Készítenek sörkollektoros aszalót is, amit ebben az évben kipróbálnak és igyekeznek a környéken elterjeszteni.

Közel egy év alatt sikerült annyi pénzt összegyűjteniük, hogy Kunbábonyban meg tudtak vásárolni egy telket, amelyen egy alapincézett épületalap van. Azt tervezik, hogy ezen építenek fel egy ételkészítő feldolgozót.

Összefoglalva

Ezek a kezdeményezések nem egymástól elszigeteltek, még ha időben és némileg térben is egymástól távol helyezkednek el. A folyamatokat mozgató közösség ugyanaz. A térség, mint hely, a maga adottságaival, értékeivel és hiányával szintén ugyanaz.

A Warren által meghatározott közösség funkciókat³ mindhárom példa magában hordozza:

Szocializációs közeg a szövetkezet, egymáshoz csiszolja a tagokat, közösen kialakított normák és szabályok mentén működnek, az egyéni célok nem nyomják el a közösségi célokat. A közösség tagjai segítik egymást, szolidárisak egymás iránt, kiegészítik egymás erőforrásait. A szövetkezet elősegíti a tagok gazdasági boldogulását, jövedelmet, munkát és olyan egyéb támogatást nyújt, amely lehetővé teszi az egyéni gyarapodást is. A szövetkezet révén lehetővé válik a tagok részvétele a "hatalom" gyakorlásban, a döntéshozatalban, a közösségi cselekvésben, ugyanakkor folyamatos reflektálást jelent a környezeti tényezőkre. A szövetkezet önmagában is társadalmi kontrollt képez.

A Kunbábonyi Szövetkezet és az Adacs-Bábony Szociális Szövetkezet esetében a nagyobb erőforrással rendelkezők kiegyenlítő (szolidáris) magatartása a domináns a többiek felé. A Reflex Szociális Szövetkezet esetében a szervezeten túlmutató társadalmi szükséglet kielégítése a meghatározó.

Talán - most még pontosan nem tudható, de a súlyos gazdasági és társadalmi

---

³- szocializáció, melyen keresztül a közösség bizonyos értékeket olt tagjaiba; - a gazdasági boldogulás funkciója - a közösség megélhetőségi lehetőséget biztosít tagjainak; - társadalmi részvétel, teljesítve a társasági élet iránti általános igényt; - társadalmi kontroll, megkövetelve a közösség értékeinek betartását; - kölcsönös támogatás, mely folyamat segítségével a közösség tagjai megvalósítják azokat a feladatokat, amelyek túl nagyok, vagy túl sürgősek ahhoz, hogy egy egyedülálló személy kezelni tudja.

helyezet is befolyásolja, hogy az Adacs-Bábony Szociális Szövetkezet a közösségre teszi a legnagyobb hangsúlyt, amely kihozza mindenkiből a legtöbbet, megújul és folyamatosan fenntartja az egymás és környezete iránti figyelmet.

Mindhárom vállalkozás: folyamatos, tervezett, jövedelemtermelő gazdasági tevékenységet folytat/folytatott. Mindhárom társadalmi célt követ, amelyek közül mindháromra jellemző a munkához, jövedelemhez juttatása azoknak, akik saját erejükből nem tudnak munkához jutni. (legyenek azok pályakezdő diplomások a gyakorlat hiánya miatt, vagy rokkant nyugdíjasként az elsődlegesnek nevezett munkaerőpiacon hátrányos megkülönböztetést elszenvedők). Mindhárom szolidáris, hiszen tagjai különböző társadalmi és gazdasági státuszúak, ugyanakkor egymás szükségleteire figyelők és azt kiegészítők.

Ezek a példák nem elegendők ahhoz, hogy különböző típusait alakítsuk ki a szolidáris, szociális vagy közösségi vállalkozásoknak. Ez talán nem is fontos, hiszen a tagoktól és szükségleteiktől függ, hogy mivé válik a szervezet.

A helyi gazdaságfejlesztés lehet nagyszabású, egységes elveken nyugvó, minden lakosra kiterjedő (pl: alternatív energiára való átállás) és lehet sok apró lépésből álló, azokat egymáshoz csiszoló folyamatos közösségi gazdasági tevékenység. Minden a helytől, az ott élő emberektől függ.

„Nem a fejlődés vagy a haladás a fontos, hanem a harmónia és az egyensúly fenntartása a minket körülvevő világban” (Tinker 1994)

megnevezés	Kunbábonyi Szövetkezet	Reflex Szociális Szövetkezet	Adacs-Bábony Szociális Szövetkezet
kezdeményező	helyi közösség	fejlesztő szervezet	helyi közösség
meghatározó személy/személyek	helyi születésű, gazdálkodó, felsőfokú végzettségű	felsőfokú tanulmányokat folytató helyi fiatalok (3 fő)	korábban egyesületben tevékenykedők (4 fő), köztük szakmával rendelkező munkanélküliek, felsőfokú végzettségű, közel 10 éve beköltözők
domináns jellege	szolidáris	társadalmi	közösségi
alapítás	1999.	2008.	2011.
forma	szövetkezet	nonprofit közhasznú szociális szövetkezet	szociális szövetkezet
tagok	őstermelők	magánszemélyek	magánszemélyek
tulajdon	egyforma mértékű minden tagnak	egyforma mértékű minden tagnak	egyforma mértékű minden tagnak
szavazati jog a döntéshozatalban	1 tag =1 szavazat	1 tag =1 szavazat	1 tag =1 szavazat
vezetés	tagokból választott 3 fős vezetőség	tagokból választott 3 fős vezetőség	tagokból választott 3 fős vezetőség
alkalmazottak	nincs	a tagok közül atipikus foglalkoztatás	a tagok közül atipikus foglalkoztatás

megnevezés	Kunbábonyi Szövetkezet	Reflex Szociális Szövetkezet	Adacs-Bábony Szociális Szövetkezet
a tagok társadalmi, gazdasági státusza	földtulajdonnal rendelkező magán gazdálkodók, pályakezdekők földtulajdon nélkül	felsőfokú tanulmányokat folytatók, pályakezdekők diplomások, munkanélküliek, legelább középfokú végzettségűek	különböző diplomával rendelkezők, szakmunkások, munkanélküliek, gazdálkodók, máshol alkalmazottak, nyugdíjasok
vállalkozási tevékenység	mezőgazdasági termék termelése, értékesítése	közszolgáltatás, térségi televízió működtetése	civil szervezetnek nyújtott épületüzemeltetési szolgáltatás, kertészeti tevékenység
önkéntesség	tevékenységben és a vezetésben	tevékenységben és a vezetésben, nem csak tagok részéről	tevékenységben és a vezetésben, nem csak tagok részéről
a tagok közötti elszámolás	a végzett munka alapján (megtermelt termék)	alkalmazotti fizetés	belső elszámolási rendszer a végzett munka alapján
tagok érdekeltsége	jövedelemhez, vagy jövedelem kiegészítéshez jutás	munkatapasztalat szerzés, munkaviszonyból eredő jövedelem, önálló vállalkozás működtetése	közösséghez való tartozás, a szolidaritásból való „részesedés”, jövedelemhez, jövedelemkiegészítéshez jutás
korábbi közösségi tevékenység	az idősebb tagok között	nem volt	minden tag részt vett együtt közösségi tevékenységekben
szövetkezeti ismeretek	a tsz időkből az idősebb tagok esetén	nem volt	tanultak alapján, tsz időkből idősebbeknél korábbi Kunbábonyi Szövetkezeti tagság
az erőforrással rendelkezők nagyobb arányú hozzájárulása a közöshöz	jellemző	nem jellemző	jellemző
közös vagyon	nincs	pályázat útján elnyert támogatásból, üzleti tevékenységből fejlesztés	üzleti tevékenységből fejlesztés
kapcsolati tőke	térségen belül, elsősorban a mezőgazdasági tevékenységhez kötődően és rokonság révén	a fejlesztő szervezet révén és a tevékenység során kialakult	a korábbi közös tevékenység során kialakult és a személyes státuszok hozadékaként
szaktudások	mezőgazdasági jellegű (alaptól a felsőfokúig)	nem a tevékenységhez kötődő	sokrétű, részben a tevékenységhez kötődő
fejlődési irány	nem lépett tovább, megszűnt	vállalkozási tevékenység kismértékű bővülése a fő tevékenységhez kötődő	a tagok tudásához, képességeihez igazodó tervek

Felhasznált és ajánlott irodalom

- Falu Város Régió, Területfejlesztési és területrendezési szakmai folyóirat 2012 /1-2.
- Sabine U. O'Hara: A társadalmi sokféleség tisztelete. Megjelent: Valuing Socio-diversity, International Journal of Social Economics, Vol. 22. No. 5, 1995. 31-49. Bumberák Mária fordítása
- A szociális szövetkezetek működési modelljének kidolgozása a foglalkoztatás elősegítése érdekében. Foglalkoztatási és Szociális Hivatal megbízásából a tanulmányt készítette a Budapesti Vállalkozásfejlesztési Kutató Intézet Non-profit Kft, Budapest 2010.
- Területfejlesztési füzetek 2. Helyi gazdaságfejlesztés. Ötletadó megoldások, jó gyakorlatok. NFM, NGM, Budapest, 2010.

Ajánlott honlapok: www.kozossegfejlesztes.hu; www.szoszov.hu; www.nesst.org; www.szocialisgazdasag.hu; <http://www.nth.gov.hu> (szakirodalom jegyzék)

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

Megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatása

Menedzsment és működési stratégiák

Balogh Zoltán

START Rehabilitációs Foglalkoztató és Intézményei Közhasznú Nonprofit Kft.

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/9

A rehabilitációs foglalkoztatás kialakulásának rövid történeti áttekintése

Az emberi élet során mindig voltak és lesznek olyan személyek, akiknek a születésüktől fogva vagy gyermek és ifjúként az életfunkcióikban bekövetkezett kedvezőtlen változások miatt a teljesebb életvitelükhöz rehabilitációra volt és van szükségük. Mellettük az idősebb korban, felnőttként szerzett betegségekből, fizikai sérülésekből keletkezett fogyatékossgal, egészségkárosodással élők mindig nagyobb számban voltak.

Mindkét csoportba tartozó emberekkel való foglalkozás, róluk való gondoskodás történelmi koronként és társadalmanként változott.

Európában a XVIII. század végétől már az állami jogrendszerben megtalálhatók azok az első törekvések, mely szerint a „sérült polgárok” számára az államnak megfelelő munkalehetőséget kell teremteni és azt a szükséges eszközökkel segíteni (Angliában és Poroszországban megalkották az első társadalombiztosítási törvényeket.), így vált ez folyamatosan állami feladattá.

Az első, de kiemelkedően a második világháború után hazánkban is - a létszámában jelentősen csökkent aktív korú munkavállalók teljes foglalkoztatására törekedve

- szükség volt a háborúban sérült, megrokkant emberek - fogyatékosági csoportonként - szervezett munkába állítására és az ehhez szükséges rehabilitációra.

1945. után hazánkban is, elsősorban önkéntesen, sorra hozták létre az **állami és szövetkezésein nyugvó vállalkozásokat**, melyek közül néhány már több, mint 60 éve működik.

Az elsők között alakultak Budapesten a Fővárosi Kefe és Seprűkötő Vállalat, ahol elsősorban vakokat és gyengén látókat alkalmaztak, majd a Fővárosi Kézműipari Vállalat. Szegeden a Fonalfeldolgozó, Szombathelyen Vegyesipari Szövetkezet, mely később Savaria Nett Pack néven volt ismert és ma a FŐKEFE részlege. Jóval később Pécsen az AGORA Vállalat, majd Debrecenbe a Piremon, Nyíregyházán a START Vállalat (egyesületek alapították) jött létre, Budapesten pedig az Erzsébetvárosi Foglalkoztató (ERFO).

Ezek az ország különböző térségeiben működtek, de képtelenek voltak lefedni az egész területet, ezért jogi lehetőséget biztosítottak az önkormányzatoknak arra, hogy rehabilitációs célra **szociális foglalkoztatókat** alakítsanak - melyek a múlt század végén tömegesen (a 8/1983.(VI.29.) EüM-PM együttes miniszteri rendelet szerint - átalakultak és működtek tovább. Külön figyelmet fordítottak arra, hogy azok, akik sérüléseik miatt nem képesek a munkahelyükre bejárni, otthonukban bedolgozóként végezhesenek munkát. Így a megváltozott munkaképességűek egyre szélesebb körű foglalkoztatása alakult ki, bekapcsolódhattak a termelésbe és munkajövedelemhez jutottak.

Ezek a folyamatok az EU valamennyi országában - a helyi körülményekhez és lehetőségekhez igazodva - lezajlottak. **A megváltozott munkaképességű személyek ellátása és támogatása a társadalombiztosítás rendszerében zajlott.** Ezt egyébként az Európai Unió nemzeti szabályozás körébe utalja.

Már néhány év alatt a különböző országok munka-rehabilitációs tapasztalatainak összegzését, tanulmányozását a **Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO)** végezte el és **1983-ban ajánlást adott ki** a tagállamok - köztük hazánk - számára. Fő tartalma az egészségkárosodás miatt hátrányos helyzetben lévők lehető legteljesebb rehabilitációjára irányult orvosi és foglalkozási szempontból, és képzésüket, átképzésüket ajánlotta.

Az 1980-as évtized végén jogszabályok módosításával lehetővé tették, hogy a civil szervezetek is gazdasági vállalkozásokat hozhassanak létre. Hatására sorra jönnek létre a fogyatékosok érdekvédelmi szervezetei (MEOSZ, SINOSZ, VGYOSZ, ÉFOÉSZ). Elsősorban mozgáskorlátozottak egyesületeinek alapításával egyre több rehabilitációs célú foglalkoztató alakult (Budapest, Debrecen, Nyíregyháza, Pápa). Ekkor **1989-ben hozták létre a már meglévő munkaadók** (célszervezetek és szociális foglalkoztatók) a **Védett Szervezetek Országos Szövetségét (VSZOSZ) 22 alapító cég részvételével**, mely azóta is működik.

Ez volt az az időszak, amikor kezdetét vette a munkanélküliség kialakulása és ennek egyik vesztese volt a kevésbé hatékony munkavégző képességű dolgozók, a sérült emberek. A rokkantsági nyugdíj rendszere volt az, mely hosszabb távon biztos jövedelemforrást jelenthetett. Kormányzati szervek a kedvezőtlen munkaerőpiaci helyzet kezelésének egyik eszközeként a rokkantnyugdíjazást látták. Ezt később a munkaügyi-, szociális kutatók a „puha eszköz” alkalmazásaként említik. Ennek hatása érezhető ma is, erre a későbbiekben még visszatérek!

A statisztikák, tanulmányok bizonyítják, **hogy a gazdasági, társadalmi szempontból többszörösen hátrányos helyzetű térségekben régebben, és ma is a legnagyobb arányú és létszámú az egészségkárosodott lakosság, itt tartósan magas a munkanélküliségi ráta és alacsony az egy főre jutó jövedelem.**

Ezért volt nagy jelentősége annak, hogy különösen **ezekben a megyékben** nagyobb számban, jöttek létre a megváltozott munkaképességűeknek munkalehetőséget kínáló vállalkozások, melyek később **a rehabilitációs foglalkoztatás mai napig meglévő bázisai** lettek.

Magyarországon a megváltozott munkaképességűek ellátását, rehabilitációját, foglalkoztatását meghatározó jogszabályalkotás az **1/1967.(IX.2.) MüM-EüM-PM együttes rendelettel** indult el, mely akkor még elsősorban a korábbi intézkedéseket, különböző utasításokat foglalta egységes rendszerbe. Ezt követte a megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatásáról és szociális ellátásáról szóló **8/1983.(VI.29.) EüM-PM együttes rendelet**, mely a korábbi jogszabályt tovább fejlesztve az üzemi rehabilitáció feladatait, kötelezettségeit konkretizálta, rögzítette a megváltozott munkaképességű dolgozók ezzel kapcsolatos jogait és kötelezettségeit és ellátásra való jogosultságuk feltételeit. Intézményesítette a rehabilitációs bizottságok munkahelyi, lakóhelyi és területi rendszerét, a tanácsi szervek ezirányú feladatait, azok együttműködését.

Meghatározta a foglalkoztatási támogatásra való jogosultság feltételeit és mértékét. Ennek egyik célja az volt, hogy az érintett dolgozókat elsősorban a munkahelyükön foglalkoztassák tovább és ha szükséges, ehhez ergonómiailag megfelelő munkakörülményeket biztosítsanak. Ha ez nem lehetséges, a területi szervekkel együttműködve kellett gondoskodni róluk.

A jogszabály megszületésének idején, korszerű és előremutató volt. Egyes **előírásait jelenleg is hiányolja a szakma.**

E jogszabály hatálya alá tartozó speciális munkaadók közül **egyre többen feleltek meg a célszervezeti kijelölés feltételének** és váltak a kiemelt összegű dotációra jogosulttá. Számuk **2004. évre meghaladta a 90-et**, és az állami költségvetésben e célra tervezett összeg nagysága több mint 40 milliárd forint volt. Ezzel szemben ebben az évben már több mint 50 ezer megváltozott munkaképes-

ségű foglalkoztatásához 64 milliárd forint dotációt folyósítottak.

Természetesen azt a mértéket, egy idő után **a költségvetés irreálisan magasanak ítélte**. Folyamatosan megindult az ily módon történő gazdasági felülvizsgálat, a takarékoság, melynek hatására a **fiskális szemlélet óhatatlan károkat is okozott** és okoz jelenleg is. El kell viszont fogadni a felülvizsgálatok szigorúságát, minden olyan esetben, ahol visszaélés tapasztalható!

A költségvetés teherbíró képességére hivatkozva arra törekedett, hogy a következő években a felhasználás a tervezett szintjén stabilizálódjon, vagy csökkenjen. Közben megszeretné őrizni a foglalkoztatásban elért szintet.

Ebben az időszakban a **célszervezetek foglalkoztatták a megváltozott munkaképességűek közel 80 %-át** és a munkaadók között a dotáció is ennek megfelelően oszlott meg.

2004. évben Magyarországnak az Európai Unióhoz való csatlakozása időszakában a 2204/2002. EK. rendelet alapján megkezdődött egy új jogszabály előkészítése. Ebben számítottak a VSZOSZ szakmai véleményére és a konzultációba bekapcsolódott a Rehabilitációs Párbeszéd Bizottság (RPB) mint középszintű érdekegyeztetési fórum, melyet a VSZOSZ és HVDSZ 2000 - mint szakszervezet hozott létre.

A Kormány 2180/2005.(VIII.26.) határozatával döntött a támogatási rendszer átalakításáról. A miniszteri rendeletet felváltották a 2005. évben megjelent 176 és 177/2005.(IX.2.) Korm. rendeletek és az ahhoz kapcsolódó miniszteri rendeletek. Az új szabályok szerinti működésre való teljes átállásig 2007. június 30-ig a 8/1983.(VI.29.) EüM-PM együttes rendelet hatályon kívül helyezéséig tartott, mely éppen 25 évig volt érvényben.

E negyedszázad alatt a sérült emberek foglalkoztatásához a munkaadóknak a társas vállalkozások, szövetkezetek, a szociális foglalkoztatók, valamint a célszervezetek minősített kategóriáiban - egyébként nagyon helyesen - **a megváltozott munkaképesség és a fogyatékoság súlyossága szerint differenciált állami támogatás igénybevételét tette lehetővé**. Úgy tűnik - **a jelenlegi szabályozás - nagyon helytelenül - sem ezt, sem a vidéki telephelyeket**, illetve a fővárostól való jelentős **távolságot figyelmen kívül hagyja!** Természetesen ehhez egyéb feltételeknek is meg kellett felelni, pl.: a célszervezeteknél alkalmazott dolgozók legalább 50 %-ának 6 hónap átlagában megváltozott munkaképességű munkavállalónak kellett lenni, korlátozták az elérhető nyereséget, stb.

A 2204/2002. EK rendelet alapján megalkotott 175/2005. (IX.2.) és a 176/2005. (IX.2.) kormányrendelet és a végrehajtásukra kiadott miniszteri rendeletek, a támogatást a munkaadók székhely és telephely szerinti alap, rehabilitációs vagy kiemelt minősítésű akkreditációhoz kötötték, mely egységes és egymásra épülő követelményrendszert jelentett. 2006. az új támogatási rendszer jelentős szemléletváltást igényelt.

Év	Előirányzat (milliárd Ft)					
	PM	FMM)SZMM			(SZMM) NEFMI összesen	MIND- ÖSSZESEN
		bértám.	ktg. komp.	intézményi		
2006.	38,0	2,0	11,000	4,0	17,000	55,000
2007.	20,0	4,0	26,675	2,5	33,175	53,175
2008.	0,1	9,6	37,570	5,6	52,770	52,870
2009.	-	12,0	35,117	5,6	-	52,717
2010.	-	12,0	30,300	3,0	-	45,300
2011.	-	13,0	24,256	5,0	42,256	42,256
2012.	-	11,7	24,500	4,8	-	41,000

Év	Tényleges felh. intézmény nélkül (milliárd Ft)					Minimál- bér al- kulása	Rehab. hozzáj. Ft/fő/év
	Célszerv. és egyéb foglalk. (dotáció)	FMM)SZMM			Összes		
		bértám.	ktg. komp.	rehab. tám.			
2006.	39,0	2,9	0,0	9,2	51,2	62500	139900
2007.	21,7	8,0	1,9	20,8	52,4	65500	152000
2008.	-	15,9	3,0	27,8	46,7	69000	164400
2009.	-	16,0	2,9	29,4	48,3	71500	177600
2010.	-	10,3	2,1	28,9	41,3	73500	964500
2011.	-	9,5	1,9	23,6	35,7	78000	964500
2012.	-	-	-	-	-	78000	964500

1. táblázat -Költségvetési forrásokról és felhasználásukról 2006. évtől 2012-ig.

Akkreditációs eljárás keretében **kérelemre minősítik a munkaadókat**, melynek célja megállapítani és tanúsítvánnyal igazolni, hogy a munkáltató rendelkezik azokkal a személyi és tárgyi feltételekkel, amelyek biztosítják az egészségkárosodással élő és fogyatékos személyek egészségi állapotának megfelelő munkahelyi környezetben való foglalkoztatását.

Új támogatási formák:

- **bértámogatás**, mely munkába helyezéshez és munkahely megtartáshoz a bérköltség max. 60 %-a, rehabilitációs foglalkoztatásához 40-100 % lehet;
- **költségkompenzációs támogatás**, elsősorban a munkába járás, személyszállítás, valamint egyéb foglalkoztatáshoz kapcsolódó költségek, (adminisztratív és logisztika) számolhatók el;
- **rehabilitációs költségtámogatás**, melyet a kiemelt tanúsítvánnyal rendelkező munkaadók vehettek igénybe a bérköltséget és a foglalkoztatáshoz kapcsolódó költségeket, összesen max. 80 %-ban támogatja. Itt **kötelezően** szerződésbe lett foglalva olyan **súlyosan és halmozottan sérült emberek foglalkoztatása**, akik a nyílt munkaerőpiacon még támogatással sem alkalmazhatók.

A költségkompenzációs és rehabilitációs költségtámogatásra 2005. és 2006. években pályázatot írtak ki, max. 3 éves időtartamra, melyen költségkompenzációra 53, rehabilitációs költségtámogatásra 21 munkaadó pályázata volt eredményes. Azóta újabb pályázatot nem írtak ki, de a támogatás időtartamát a rendeletek többszöri módosításával szükség szerint hosszabbították, jelenleg 2012. év végéig.

Ez **komoly feszültség gócot okozott** az érintett szervezeteken belül, töréspontot, számos félreértést, felesleges ellenségeskedést kell kiigazítani.

A rehabilitációs költségtámogatásra az illetékes **miniszter védett szervezeti szerződést kötött a 21 munkaadóval**, melynek egyik feltételként meghatározott létszámban fogyatékossgal élő dolgozó foglalkoztatását kellett vállalni és ehhez az állam emelt összegű támogatást biztosított. Ők - általában - a nyílt munkaerőpiaci igényeknek nem felelnek meg, súlyos, halmozottan fogyatékos munkavállalók.

A **költségkompenzációra jogosultak** a megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatásához **bértámogatásban is részesültek**, de ezek együttes összege is általában kevesebb volt, mint az azonos létszámú dolgozót foglalkoztató rehabilitációs költségtámogatásban részesülő munkaadónál.

Az új támogatási formák alkalmazásával a korábbi évekhez viszonyítva **csökkent az egy főre eső juttatás** és ez különösen kedvezőtlen volt azoknál a cégeknél, amelyek korábban célszervezetekként magasabb összegű dotációra voltak jogosultak. E mellett sértette az egyenlő esély elvét az, hogy azok a kiemelt tanúsítvánnyal rendelkező szervezetek, melyek idő közben megfeleltek a védett szervezeti szerződés feltételeinek, újabb pályázati kiírás hiányában nem kerülhettek kedvezőbb helyzetbe.

A rehabilitációs költségtámogatás egy főre jutó összege 2008. évben 1,6 millió forint volt, mely 2011. évre 1,2 millió forintra csökkent. (25 %-os csökkenés)

A még működő - meglévő - szervezetek elérték működőképességük határát. **Sürgős beavatkozás szükséges.**

A költségkompenzációnál ugyanebben az időszakban az egy főre jutó támogatás 500 ezer forintról 600 ezer forintra nőtt és természetesen emellett, bértámogatásban is részesültek.

Miközben a jogalkotó és az országos irányító szervek szakmailag kedvezőbbnek ítélték az új rendszer működését, a munkáltatók egy része a gazdasági recesszió és a támogatás változásának együttes hatására kialakult kedvezőtlen helyzetben tevékenységét megszüntette. **2012. évre a költségkompenzációban részesülő munkaadók száma 53-ról 32-re, és az ott foglalkoztatott megváltozott munkaképességűek létszáma felére csökkent**, a korábbi több mint 10 ezer fő helyett kevesebb mint 5 ezer főt foglalkoztatnak.

A rehabilitációs költségtámogatás területén a munkaadók száma jelenleg is 21, a dolgozók száma pedig 8-10 %-kal nőtt. (Költségkompenzációban részesülő munkaadóktól is kerültek át dolgozók e területre.) Az alkalmazott megváltozott munkaképességűek létszáma e támogatási formában megközelítette a 20 ezer főt. Összes dolgozókhöz viszonyított arányuk évente 84-86 % között volt és ebből 30 %-uk fogyatékossgal élő személy.

A két kiemelt támogatási kategóriába a költségkompenzációs és rehabilitációs költségtámogatásban **foglalkoztatott megváltozott munkaképességűek összes létszáma** 2008. és 2011. év között **15 %-kal csökkent**.

Ez az időszak a munkaadói érdekképviseleti szerv, a VSZOSZ tagságára is negatívan hatott. 2004. évben 116 cég tartozott hozzá, addig tagdíjat fizető tagjainak száma 2012. évre 51-re mérséklődött.

A támogatási rendszer jelentősen megosztotta a munkaadókat és közben új érdekvédelmi szervezet a MAÉSZ jött létre, melynek tagjai elsősorban bér, vagy költségkompenzációs támogatásban részesülők. Elsősorban azon szervezetek tömörültek ezen szövetségbe, akik bármely ok miatt nem kerülhettek a rehabilitációs költségtámogatotti körbe. Álláspontjukat is ezen nézet határozza meg.

A munkaadók az évente mérséklődő fajlagos támogatás mellett a szerződés szerint vállalt foglalkoztatott megváltozott munkaképességűek számának megtartására, a cég működőképességének megőrzésére törekedtek. Különösen **az évtized második felében** kialakult kedvezőtlen gazdasági környezetben **a munkaadók döntő többsége** a foglalkoztatás, **az üzemeltetés megnövekedett költségeit már nem tudták a támogatásból és a piaci bevételekből finanszírozni, felélték tartalékaikat.**

Időközben a jogszabályok módosításai, pl. a létszám stopp, a támogatás alanyának, tehát a megváltozott munkaképességű munkavállaló definíciójának változása, valamint a támogatható költségek körének többszöri módosítása, a hosszabb távú gazdasági tervezést nem tették lehetővé.

Több cég vezetője technikai, technológiai fejlesztésekhez, még vissza nem térítendő támogatásokat sem mertek igénybe venni, mert az azzal járó foglalkoztatási kötelezettség teljesíthetőségét bizonytalannak ítélték. Így a szükséges **beruházások nagy része is elmaradt** és ez tovább nehezítette a korszerűbb termékek előállítását.

Eleinte **a munkaadók a foglalkoztatás megőrzése érdekében** - a dolgozókkal egyetértésben - **csökkentették a munkaszerződésekben meghatározott napi munkaidőt** és így annak átlagos hossza általában 6 óra körül alakult ki és ez maradt 2012. év végéig. Ugyanakkor továbbra is meg kell felelnünk annak a 2008-tól érvényes előírásnak, mely szerint a támogatással foglalkoztatottak munkaideje napi négy óránál nem lehet kevesebb.

Az utóbbi egy-két évben - számítva a további kedvezőtlen jogszabályi változásokra -, már **előkészítették a gazdaságtalanul üzemeltethető telephelyek megszüntetését**, melyet 2012. évben végre is hajtottak. Ekkor számos, a cég központjától távoli, periférikus településeken több sérült dolgozó vált munkanélkülivé.

Jól érzékelhetően - a korábbi jelentős létszám - meghatározó nagyságrenddel csökkent. Az egységet jelentősen megbontották. A korábbi rokkantnyugdíjas rendszer biztonságát, új minősítések bevezetésével labilissá tették.

Telephelyek, szervezetek, rehabilitációs munkahelyek szűnnek meg, bizonytalanodnak el. Számottevő a piacvesztés. Értéken alul kell munkát vállalni!

Több mint öt évvel ezelőtt az EU tagországok részvételével folyt az állami támogatások alapvető téziseit szabályozó új egységes csoportmentességi rendelet előkészítése. A bizottság **800/2008. EK rendeletként 2008. augusztus 6-án fogadta el**, hirdette ki, és - többszöri módosítások után - **2013. december 31-ig kell alkalmazni**. (újabb információink szerint 2014. december 31-ig való meghosszabbítását tervezik.)

Ebben az időszakban az uniós rendeletre hivatkozva az SZMM is elkészítette a rehabilitációs foglalkoztatás támogatását jelentős mértékben módosító koncepció tervezetét, melynek vitájában a munkaadói szövetség is részt vett. Végül a Kormány a koncepciót nem fogadta el. Részben a gazdasági válság, **a költségvetési kiadások mérséklésére irányuló kormányzati politika**, a társadalombiztosítási ellátások finanszírozhatóságának kérdése, **a rokkantnyugdíjasokkal való foglalkozást a politika középpontjába emelte**.

Európa valamennyi országában, így hazánkban is az előregedő népesség miatt a nyugdíjrendszer reformja elodázhatatlan kérdéssé vált. Ezzel szorosan összefügg az aktív korúak foglalkoztatásának helyzete, a foglalkoztatási szint növelése.

A Kormány a Széll Kálmán tervben egyértelműen megfogalmazta a rokkantsági nyugdíjrendszer felülvizsgálatát és az aktív korú inaktívak egy részének visszavezetését a munkaerőpiacra, melynek hatására a TB kiadás jelentős csökkenését is tervezte.

Az utóbbi években a rehabilitációs foglalkoztatás teljes rendszerét átfogó irányító és koordináló országos hatáskörű szervezetek többször változtak, átalakultak, időnként egyes feladatkörök más-más minisztériumhoz kerültek és ez nehezítette a munkaadók és az állami szervek együttműködését. A helyzet feloldását segítette, hogy 2010. évben a **NEFMI minisztere fogyatékosügyei biztost nevezett ki, akinek a foglalkoztatási rehabilitáció új rendszere szabályozásának és bevezetésének előkészítése**, segítése volt a feladata. Megbízatása az új jogszabályok többségének megalkotását követően 2012. évben lejárt. A további időszakban - véleményünk szerint fontosságának megfelelően - e speciális téma az EEMI

szociális ügyekért felelős államtitkárságának új helyettes államtitkára hatáskörébe került.

Ellátás megnevezése	2006. év; fő	2007. év; fő	2008. év; fő	2009. év; fő	2010. év; fő	2011. év; fő
Korhatár alatti rokk., baleseti rokk. nyugdíj	454348	451953	432840	422695	379326	339628
Rehabilitációs járadék	-	-	-	2075	13858	23662
Korhatár alatti rokk. nyugdíj és rehabil. járadék együtt	454348	451593	432840	424840	393184	363290
Egészségkárosodottak szociális járadékai	213685	206696	194977	183533	171479	159575
Rokkantsági járadék	29443	30039	30677	31263	31815	32244
Baleseti járadékban részesül	-	-	-	12572	12028	11562
Nyugdíj és nyugdíjszerű ellátás korhatár alatt összesen	697476	688688	658494	639566	596488	566671

2. táblázat - Aktív korú egészségkárosodott emberek létszáma.

Napjainkra kialakultak a megváltozott munkaképességű személyek új minősítésének, ellátásának, **foglalkozási rehabilitációjának intézményi és szervezeti keretei** és várhatóan rövid időn belül megjelennek a munkaadók akkreditációjáról és a foglalkoztatáshoz nyújtható támogatásokról szóló, a működést 2013. évtől alapjaiban meghatározó jogszabályok. Ezzel teljes körűvé fog válni az új rendszer bevezetése.

Tekintsük át ennek fontosabb állomásait:

2011 őszén a Kormány koncepciót fogadott el a rokkantsági nyugdíj rendszer átalakításáról, majd az országgyűlés törvényt alkotott a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól. Ezek alapján **2012. január 1-től kezdődően** teljesen **átalakították** az évtizedek óta működő **ellátási rendszert**. Megszűnt a rokkantsági nyugdíj és a rendszeres szociális járadék, helyettük rokkantsági ellátást, illetve rehabilitációs **ellátást folyósítanak**.

Az érintettek - a változtatás ellen - **hevesen tiltakoztak**, hisz jól kiolvasható volt, hogy a felülvizsgálatokat követő változások az ellátás nagyságrendjét is csökkenteni fogják, vagy - egyesek ki is kerülnek a rendszerből.

Rehabilitációs ellátásra jogosultak

A rehabilitációs hatóság a komplex minősítés során megállapítja, hogy a megváltozott munkaképességű személy

a) **rehabilitálható**, ezen belül

aa) foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható (B1), vagy

ab) tartós foglalkozási rehabilitációt igényel (C1).

Rokkantsági ellátásra jogosultak

A rehabilitációs hatóság a komplex minősítés során megállapítja, hogy a megváltozott munkaképességű személy

b) **rehabilitációja nem javasolt**, ezen belül

ba) egészségi állapota alapján **foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható, azonban** a komplex minősítés szakmai szabályairól szóló rendeletben meghatározott egyéb körülményei miatt foglalkozási **rehabilitációja nem javasolt (B2)**,

bb) egészségi állapota alapján tartós foglalkozási rehabilitációt igényel, **azonban** a komplex minősítés szakmai szabályairól szóló rendeletben meghatározott egyéb körülményei miatt foglalkozási **rehabilitációja nem javasolt (C2)**,

bc) kizárólag **folyamatos támogatással foglalkoztatható (D)**,

bd) egészségkárosodása jelentős és **önellátásra nem vagy csak segítséggel képes (E)**.

Ezzel az "abc"-vel a korábban, évtizedeken át alkalmazott I. II. III. rokkantsági fokozat, illetve az 50 %-os járadék, tömeges ellátás, hatályát veszítette.

Az új típusú - komplex vizsgálat - megmaradt egészséget százalékosan határoz meg és ezeket jelöli az "abc" nagy betűivel, illetve osztja meg, rangsorolja, hogy a foglalkozási rehabilitációja célszerű-e?

A megváltozott munkaképességűeket két nagy csoportba sorolják, akik

- egészségügyi állapotuk és egyéb körülményeik miatt a nyílt munkaerőpiaci foglalkoztatásra felkészíthetők (tranzitálhatók), és
- akik a nyílt munkaerőpiacon még tartós támogatással sem nem foglalkoztathatók.

A hatályba lépett fontosabb új jogszabályok a következők:

- 2011. évi CXCI.tv. a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról,
- 327/2011.(XII.29.) Korm. rendelet a megváltozott munkaképességű személyek ellátásaival kapcsolatos eljárási szabályokról,
- 1602/2011. (XII.29.) Korm. határozat a rehabilitációs hatóság létrehozásáról,

- 7/2012.(II.14.) NEFMI rendelet a komplex minősítés szakmai szabályairól.

Az új jogi szabályozáshoz új munkaszervezetet is létrehozott a hatályos törvény, illetve kormányrendeletek. A Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal látja el a feladatokat.

A Rehabilitációs Hatóság 2012. első felében a Nyugdíjbiztosítási Szakigazgatási Szerv a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal, valamint a Munkaügyi Központ egyes részlegeiből **több mint 600 fővel jött létre**. 2012. július 1-től az 1502/2011.(XII.29.) Korm. határozat alapján valamennyi megyében a kormányhivatalok részeként rehabilitációs szakigazgatási szerveket működtetnek. Ez megfelelően illeszkedik a munkaadók területi elhelyezkedéséhez és a munkaügyi központokhoz igazodott szerveiken keresztül biztosítanak ügyműködési lehetőséget.

A hatóság létrehozása nem jelentette az azonnali gördülékeny működést, hiszen annak teljes körű kialakítása személyi tárgyi feltételeinek biztosítása, felkészítése hosszabb időt vesz igénybe és **teljes körű működésére 2013. január 1-től kerülhet sor**, amikor a támogatás új rendszerét kell majd alkalmazni.

Ezen előadás időpontjában számos olyan körülmény ismeretlen, melyet 2013. január 1. napjával kell(-ene) alkalmazni. Legnagyobb a bizonytalanság abban a pályázati struktúrában van, mely jövő évtől a megváltozott munkaképességű emberek támogatott foglalkoztatását kell, hogy ellássa.

A tapasztalatok szerint az **új komplex minősítések nem a tervezett ütemben haladnak** jelentős az elmaradás, ez szükségessé teszi, hogy időközönként a jogszabályokat ehhez igazítsák. Az **új minősítéssel nem rendelkező**, de jelenleg támogatással foglalkoztatott **megváltozott munkaképességű dolgozók továbbfoglalkoztatását a törvény módosításával kellett biztosítani**.

Jelenleg komoly nagyságrendben várható létszámleépítés, miután az eddig ismert szabályozás jelentős tömegeket zár majd ki a támogatotti foglalkoztatásból.

Valamennyi munkaadó számít arra, hogy a további új jogszabályok megalkotásának és hatályba léptetésének elhúzódása az év végére a munka csúcsosodását fogja eredményezni valamennyi jogszabály alkalmazónak, munkaadónak és rehabilitációs hatóságnak egyaránt. Elképesztően rövid idő áll majd rendelkezésre a 2013. évről szóló pályázatok meghirdetésére, azok elbírálására és a jogszabályok szerinti foglalkoztatás felkészülésére.

A helyzet jelenleg káoszra tűnik. Alig néhány hét van hátra, felelőtlenül hiányosak az ismeretek az új időszakra történő felkészülésre!

Kihirdetés előtt lévő jogszabályok: a munkaadók akkreditációjáról, ellenőrzéséről és a foglalkoztatás támogatásának szabályairól szóló kormányrendeletek.

A megváltozott munkaképességű személy:

- A rehabilitációs ellátás a kérelem benyújtásának napjától rehabilitációhoz szükséges időtartamra, **legfeljebb 3 évre** állapítható meg!
- Az ellátás **folyósítása szünetel**, ha az ellátott keresőtevékenységet végez, közfoglalkoztatásban vesz részt vagy keresőképtelen.
- Az ellátás időtartamát **meghosszabbítani nem lehet!** Ez alól kivétel a keresőtevékenység alatt bekövetkezett keresőképtelenség időtartama.

Az ellátás a minősítést követően bekövetkezett egészségkárosodás és a jogosultsági feltételek fennállása esetén **ismételten megállapítható.**

A foglalkoztatásra jelentős hatással van a megváltozott munkaképességű személyek új rendelet szerinti komplex minősítése.

Új minősítési kategóriák

A rehabilitáció nélkül foglalkoztatható (60% feletti egészségi állapot)

B1 foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható (50-60% közötti egészségi állapot).

B2 egészségi állapota alapján rehabilitálható, azonban a külön jogszabályban meghatározott egyéb körülményei miatt nem foglalkoztatható, foglalkozási rehabilitációja nem javasolt (50-60% közötti egészségi állapot)

C1 tartós foglalkozási rehabilitációt igénylő személy (30-50% közötti egészségi állapot).

C2 egészségi állapota alapján tartós rehabilitációt igényel, azonban a külön jogszabályban meghatározott egyéb körülményei miatt nem foglalkoztatható, foglalkozási rehabilitációja nem javasolt (30-50)

D csak folyamatos támogatással foglalkoztatható megváltozott munkaképességű munkavállaló (30)

E egészségkárosodása jelentős, önellátásra részben, vagy egyáltalán nem képes

A komplex rehabilitáció lényege, hogy az egészségi állapot meghatározása mellett foglalkozási és szociális szempontokat is figyelembe vesznek és ehhez egységes szempontrendszerrel alakították ki. A szakértői bizottság tagjai: **orvosszakértő, foglalkozási rehabilitációs szakértő és a szociális szakértő.**

A közreműködő szakértők egyenrangúak, más szakterület véleményét nem írhatják felül. Megállapításaikat határozatban közlik, mely (államigazgatási úton) fellebbezhető.

Ebből adódóan a rehabilitációs javaslatot a szakértők együtt kell, hogy elkészítsék, meghatározva a rehabilitáció lehetséges irányát, a rehabilitációs szükségleteket és a szükséges időtartamot.

A munkaadó a megváltozott munkaképességű személyek foglalkozási rehabilitációjának elősegítése érdekében rehabilitációs hozzájárulás fizetésére köteles, ha az általa foglalkoztatottak létszáma a 25 főt meghaladja, és az általa foglalkoztatott megváltozott munkaképességű személyek száma nem éri el a létszám 5 százalékát.

A rehabilitációs hozzájárulás mértéke 964 500 forint Ft/év/fő.

Mentesül:

- Szolgálati tv. hatálya alá tartozó fegyveres szerv.
- Fogvatartottakat foglalkoztató munkáltató.

Menedzsment és működési stratégiák

A foglalkoztatási rehabilitációban résztvevő cél szerinti szervezetek azok az akkreditált munkáltatók, melyek rendelkeznek a megváltozott munkaképességű dolgozók rehabilitációs és/vagy tartós foglalkoztatásához szükséges személyi, tárgyi feltételekkel és megfelelnek a jogszabályi előírásoknak.

Szerződésben vállalt foglalkoztatási kötelezettségeik teljesítéséhez állami támogatásban részesülnek.

Az előbbieken már említett jogszabályokban foglaltaknak megfelelően mindezek a lehetőségek azokat illetik meg, akik a munkaadók számára kiírt (speciálisan az mmk-s munkavállalók foglalkoztatására) pályázatai eredményesen szerepelnek és az illetékes miniszter a munkaadóval erre megállapodást (Támogatási szerződést) köt. Első céldátum: 2013. január 1.napja.

Speciális helyzetűek, mert mind az állami, mind a fogyatékossgal élő emberek egyesületei, sőt a magánvállalkozók is azzal a céllal hozták létre a munkahelyeket, hogy a megváltozott munkaképességű és fogyatékos embereknek, egészségi állapotuknak, képzettségüknek és képességüknek megfelelő foglalkoztatást biztosítsanak és ők keresetbe juthassanak. Fontos volt, hogy az életvitelükből eredő kényszerű többletkiadásokat a viszonylag alacsony TB ellátásukból és a munkából szerzett jövedelemből finanszírozni tudják.

A cég vezetésének két alapvető feltételt kell teljesíteni:

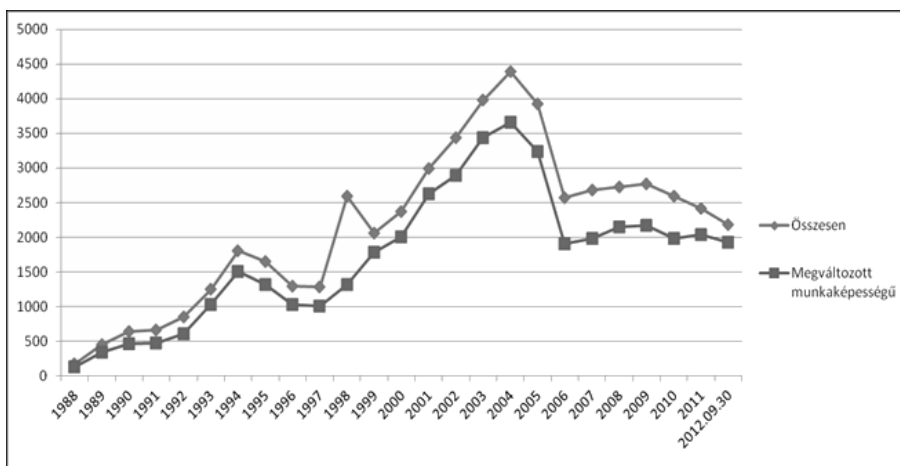
- **egyrészt** biztosítani kell a foglalkoztatást megváltozott (tranzit és tartós) munkaképességű munkavállalókkal,
- **másrészt** a vállalkozást gazdaságosan kell működtetni (a támogatást is figyelembe véve) ahhoz, hogy az előző célt elérje.

Az utóbbi években a gazdasági válság különösen érzékenyvé tette e vállalkozásokat és ezért helyzetük folyamatos újra értékelésére kényszerültek, mert éppen ebben az időszakban évente csökkentek a támogatások, szigorodtak a folyósítás feltételei, miközben a piac szűkült és az árbevétel, mind abszolút, mind relatív viszonylatban mérséklődött.

Sokat segíthetne ezen a gondon a sokat forszírozott ún. „Védett piacok” jogszabályban történő bevezetése. Azon társaságoknál, akik profi módon és tömegesen alkalmaznak olyan munkaerőt, akiknek a teljesítőképesége a nyílt munkaerőpiacon jelenleg nem megfelelő, csak csekély értéket jelentenek, azok számára központosított megrendelés-állományt kellene biztosítani.

A munkáltatók többsége - az előző fejezetben említettek szerint - a továbbélés, a vállalkozás fennmaradásáért küzdött. A **15-20 nagyobb cég, mely 500 fő (néhányan ezer fő) feletti létszámú megváltozott munkaképességű dolgozót foglalkoztat**, a működés racionalizálására kényszerült. Ez meghatározta a menedzsmint aktuális feladatát és működési stratégiáját.

A START Rehabilitációs Foglalkoztató és Intézményei Közhasznú Non-profit Kft. a jelentős, nagylétszámot foglalkoztató munkaadók egyike, mely 25 éve alakult és 18 évig folyamatosan fejlődött. Az új jogszabályok hatására 2005. évben csökkent az alkalmazottak létszáma és 2011. év végéig őrizte pozícióját, azóta **létszáma tovább mérséklődött.**

1. ábra - Foglalkoztatottak munkajogi létszáma az év utolsó napján.

Hosszú évekig az állami felsőoktatásban rehabilitációval foglalkozó szakembereket nem képeztek.

A különböző szintű vezetők a cégeknél autodidakta módon a gyakorlatban szereztek tapasztalatot. Ma már főiskolai-, egyetemi végzettségű szakképzett szociális munkások, rehabilitációs szakmérnökök és a gyakorlati tapasztalattal rendelkező egyéb felsőfokú végzettségűek mellett az akkreditációs és a rehabilitációs foglalkoztatási szakértők is a menedzsment tagjai.

Komoly előrelépést jelentett a Nyíregyházi Egészségügyi Főiskola (ma a Debreceni Egyetem Orvosegészségügyi Centrum Nyíregyházi Kara), mely több mint 20 évvel ezelőtt - egyre jobban a gyakorlati igényekhez igazodva - **folymatosan képez** olyan felsőfokú végzettségű **szakembereket**, melyre az ágazatnak kiemelten szüksége van.

A START Nonprofit Kft. egészségének hosszú távú stratégiája a rehabilitáció komplex rendszerének létrehozására irányult.

A foglalkozási rehabilitáció mellett **1992-ben az országban elsőként megalakította** és azóta működteti a **START Szakiskolát**, ahol a tanköteles korú sérült fiatalok képzése folyt és ma már a felnőtt képzés akkreditált helyszíne is.

Az iskola fennállása alatt **12 szakmában több mint 600 fő szerzett szakmunkás képesítést**. Egy részük a cégnél maradt, míg a többi a nyílt munkaerőpiacon helyezkedett el, vagy lakóhelyén vállalkozóként dolgozik.

Egészségügyi központot hozott létre, mely több területen szakrendelést folytat, egyben segíti a Kft.-nél dolgozók orvosi rehabilitációját és ellátja az üzemorvosi teendőket.

A Kft. a szociális rehabilitáció személyi és tárgyi feltételeit évek óta biztosítja. A megyeszékhelyen és Ökörítőfülpösön olyan bentlakásos intézményt működtet ahol a fogyatékos emberek az intézmény területén képzésben vehetnek részt, dolgozhatnak, vagy mezőgazdasági termelést folytatnak. A termékeket a cég saját területén és a vendéglátási hálózatában dolgozzák fel.

Ezzel a négy tevékenységgel - szinte egyedülálló módon - komplex rehabilitációs feladatot valósít meg és lát el.

Ma már **külön rehabilitációs területet (osztályt) működtet**, ahol felkészült szakemberek segítik a dolgozók munkahelyi körülményeinek igény szerinti alakítását, munkakörülmények javítását, a munkahelyen kívüli ügyintézésekhöz biztosítanak tanácsadást.

Rendkívül fontos a nyílt munkaerőpiac termelésének megtartása, fejlesztése, az igényekhez történő igazítása is.

A menedzsment munkáját a rehabilitáció rendszerében általánosan tapasztalható

hiányosságok nagymértékben befolyásolják. Ezt a fajta feladatot - szakmailag - még évtizedekig kell és lehet fejleszteni. Emberi léptékkel - befejezése -, belátható időn belül nem várható.

Még **nincsenek** államilag elismert **védett termékek, nem működik a védett piac** rendszere, még mindig nem teljes körű a közbeszerzési eljárásokban a rehabilitációs munkaadók részvételének szabályozása, **a jogszabályok még nem teszik lehetővé a rehabilitációs hozzájárulások** megfizetésének **megrendelésekkel vagy szolgáltatásokkal való kiváltását**, mely pl.: Franciaországban jól működik.

Támogatással foglalkoztatható létszám folyamatosan csökken, mert jelentősen szigorodott a megváltozott munkaképességűek minősítése, egyre több személynek állapítják meg felülvizsgálata során, hogy egészségi állapota 40 %, vagy annál magasabb és emellett évente csökkenő számú az új minősítésre jelentkező is.

Egy részüknél nem érzékelhető jelentős állapotjavulás sem. Továbbra is megváltozott munkaképességű dolgozók, de elhelyezkedésük, munkaviszony létesítésük az eddiginél is bonyolultabbá válik.

A központi irányítás a stratégia szemszögéből meghatározó.

A rehabilitációs foglalkoztatás és annak támogatása az idevonatkozó jogszabályok alapján korlátok közé szorítja a vállalkozás, mint gazdasági egység lehetőségeit és ezzel szűkíti a menedzsment mozgásterét. **A következő évektől e munkaadók elsődleges feladata lesz a sérült emberek nyílt munkaerőpiacra való felkészítése és másodlagos maga a gazdálkodás.**

Mind az állam, mind a fogyatékosügyi szervezetek, alapítványok korábban a sérült emberek számára teremtettek munkahelyet, foglalkoztatási lehetőséget. Most abba a kedvezőtlen helyzetbe kerülnek, hogy az új elvárásoknak megfelelően elsősorban a rehabilitáció lesz a meghatározó és nem a sérült emberek tömeges foglalkoztatására való törekvés fenntartása. Nagyobb teret szentelnek a nyílt munkaerőpiacnak, de ott egyrészt a megváltozott munkaképességű dolgozók megfelelő körülmények közötti foglalkoztatása nem, vagy alig biztosított és hiányos a róluk való gondoskodás, a velük való törődés, sőt az ezzel járó ellenőrzéseket sem szívesen vállalják fel.

A Kft. jövőképe az új jogszabályok alapján még nem ismert, de a kormány céljainak megfelelően prognosztizálható.

Ehhez olyan helyzetelemzést kell a menedzsmentnek készíteni, mely kellően figyelembe veszi a környezeti feltételeket:

- politikai-, gazdaság-, társadalmi,
- a technikai, a termelési,

- a jogi, közgazdasági (szabályozási) területeken.

Ezek ismeretében a stratégia megvalósításához a **menedzsment a különböző belső egységekre intézkedéseket, és az indokolt átszervezéseket tervezi meg.** Ez nem egyszer létszámszűkítésben, tevékenység megszűnésében, telephely, üzem bezárásában nyilvánul meg.

A stratégia megvalósítása szempontjából **folyamatosan elemzi a működést,** értekel, következtetést von le és visszacsatol a vezetés számára.

A stratégiának megfelelően a menedzsment folyamatosan figyelemmel kíséri és biztosítja a szükséges humánerőforrást, **elvégzi az indokolt szervezeti átalakítást és a stratégiában meghatározott szinteknek megfelelően alakítja az irányítás és vezetés módszerét.** Teszi ezt akkor is, ha egyre érzékelhetőbb, hogy az érintettek tartózkodnak a munkajövedelem szerzésétől, hiszen tartanak attól, hogy ellátásuk megszűnhet.

Összefoglalva megállapítható:

Egy bonyolult, változó szabályozás kellős közepén áll a szakma. Új dolgok megjelenése várható. Részben a fejlődő orvosegészségügy számos, korszerű gyógymódot alkalmaz. Kevesebb a korlátozott munkavégző képesség, kerülendőek a párhuzamos ellátások, jövedelemszerzések.

Új területek nyílhatnak ki. Már nem csak az ún. rehabilitációs hozzájárulás évi 964.000.- Ft-os terhét kell a 25 fő feletti létszámot foglalkoztató vállalkozásnak mérlegelnie, hanem az ún. „**Rehabilitációs kártya**” bevezetése és alkalmazása (a bér utáni munkaadói járulék megfizetése alóli mentesség) új utakat is nyithat a megváltozott munkaképességű dolgozók nyílt munkaerőpiaci foglalkoztatása területén.

Jelenleg - úgy az érintett megváltozott munkaképességű munkavállalók - mint a szakemberek és menedzsmenti réteg is várakozással - és nem kis aggodalommal - tekint a jövőbe.

Bízunk abban, hogy a tervezetek kellő eredményt hoznak. Ezzel búcsúzóan Önöktől, köszönöm türelmüket és hogy meghallgatták előadásomat.

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

A francia szociális gazdaság, és annak rövid összehasonlítása a magyar szociális gazdasággal

Primuszné Sára Réka

DE-EK SOWOSEC

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/10

A szociális gazdaság olyan gazdasági tevékenységeket egyesít, melyek keretén belül különböző közösségek, a teljesség igénye nélkül sorolva szövetkezetek, kölcsönös biztosítóegyesületek, és egyesületek jöttek létre.

Több érték mentén csoportosítható a szociális gazdaság tevékenységeinek köre, melyben a legfontosabb inspiráló elv a szolidaritás elve. E szerint a közös érdek előbbre való, mint az egyéni, illetve a döntések meghozatala demokratikusan kell, történjen (egy személy egy szavazat), mely során minden tag ugyanolyan jogokkal rendelkezik.

A szociális gazdaság története Franciaországban

A francia egyesülési tradíció sokkal mélyebben gyökerezik, mint minden egyéb, a szociális gazdaságról szóló legújabb kori törekvés akár ott, akár egész Európában. Az egyesületiség gyökerei tehát nem csupán a civil és szolidaritás-alapú gazdaság egy projektje, hanem a kooperatív szocializmus tradíciójának az egyik központi fontosságú megjelenési módja, mely mindenek előtt a demokratikus indíttatású republikánus mozgalomhoz kötődik.

Még a Francia Forradalom előtti időkben, 1780-as években számos egyesülés alapult a testvériség és egyenlőség eszméjén alapulva, a Felvilágosodás szellemében.

Ezek a mozgalmak alapozták meg a forradalom tömegbázisát, 1793-ban akadémiák és női egyesületek, 1795-ben klubok alakultak. 1791-ben még tiltott volt minden gazdasági és politikai célú egyesülés, mely helyzetre a változást az Allard és Chapelier Törvények elfogadása hozott valamiféle megoldást. Ennek a témának a valódi kifejtése, egyetemes jogosultsággá tétele azonban az Alkotmányozó Nemzetgyűlés által összeállított, és elfogadott Emberi Jogok Nyilatkozatával érkezett.

A XIX. század első felében az egyesületek különböző mozgalmak hatására alakultak meg, elsősorban munkások egyesületeiként, melyek egyúttal politikai célokot is magul elé tűztek. Fontos, kimondott céljuk volt a kölcsönös szolidaritás biztosítása tagjaik felé. A szakképzett munkások által alapított egyesületek kezdtek aláásni a korábbi testületi működéseket, egyre határozottabban a szekularizáció és a demokrácia elkötelezett szószólóivá váltak.

1815 és 1848 között Leraux és Tristan fogalmazták meg legmarkánsabban kritikáikat a poszt-korporatista működések ellen, szorgalmazva egy ún. Munkaunió, azaz egy "munkaszakszervezet" felállítását. Ennek kialakítása a testvériség érzésére, és a szimpátiára épített, kölcsönös segítségnyújtáson alapult, minden dolgozó taggá válhatott, és hozzájárulhatott a vezetéshez.

1831-ben a Buchez nevével fémjelzett mozgalom hatására az egyesülés szélesebb jelentésű formája is megjelenhetett. Tágabban vett értelmet nyert az egyesülés azáltal, hogy saját maga is a szabadság szimbólumává vált. Ebben az értelmezésben olyan kollektív eszköz az egyesülés, mely egyenlő jogokat és kötelességeket ad tagjainak, munkásai között a versengést megszünteti, s melyben a benne dolgozók munkaeszközeiket és erejüket is "megosztják" egymással.

A nemzetközi téren zajló párhuzamos események között jelentősként említhető 1844-ben, az Angliában létrehozott az "Egyenlőség Úttörői" csoportosulás, illetőleg az 1847-ben Friedrich Wilhelm Raiffeisen által Németországban létrehozott szövetkezeti pékség.

1848-ra Franciaországban már nagyon sok egyesülésről tudunk. Univerzalitást nyert az intézmény abban az értelemben, hogy magát az államot is politikai egyesülés irányította. E gondolatiság vezette a törekvést, hogy ennek példájára a gazdaságot is egyesülési formában irányítsák: ezt képezte le a dupla jelentésű demokratikus és szociális köztársaság ideája. Minden erre törekvő szerveződést két fontos jellemző határozott meg: a világi vagy vallásos önkéntes indíttatású tagság, illetőleg a minden téren demokratikus társadalom eszméjének megtartása, a politikai indíttatású tartalom, mint alapvető indíttatás.

A XIX. század második felében az egyesületek ügye a jogi szabályozás periódusába került. Hosszú évek huzavonái után a "szociális gazdaság szervezetei" címke került a szervezetekre. E definíció lényege, hogy a szociális gazdaság minden szervezeti formájában, legyen az szövetkezet, kölcsönös biztosítóegylet vagy egyesület, közös pont a korlátozott profitra való törekvés. A század végére az előbbi mozgásoktól

függetlenül újra fölmerült a szolidaritás eszmeisége, mely nyomán az egyéni jogokat és az állam felelősség kérdését igyekeztek összeegyeztetni (politikusok, jogászok és szociológusok, mint Bourgeois, Durkheim, Duguit vagy Bouglé).

A XX. század első 60 évében az egyesülések létrejötté természetes társadalmi reakció volt a gazdasági piacrobbanásra, s ez alapjaiban meghatározta a későbbi állami beavatkozások útját is. A szociális tematika a piactudományok működése nyomán létrejött társadalmi problémák enyhítésére alkotta meg a szociális törvényeket, beleértve a munkások jogait szabályzókat is.

E törvények közül első volt az 1901-es Törvény, mely végre elismerte az egyesülési jog, ezzel együtt a nonprofit egyesülések létezését az évszázados csatározások után. Az elismerés mellett ezzel lett vége a titkos társaságok, forradalmi klubok, és munkás-együttműködések korának is.

A jóléti állam fejlődésével párhuzamosan a piactudomány és a jóléti állam szétválása a szociális gazdaságba tartozó szervezetek széttagolódását is elősegítette. Az alábbiakban négy, nagyjából egységes csoportra leírása olvasható, melyek ettől az időszaktól kezdve a szociális gazdaság szervezeteit alkották Franciaországban.

Ezek egyik formája tehát a **szövetkezet**, mely elsősorban azokban a szektorokban tudott hosszabb távon megélni, ahol a kapitalista érdekek nem bírnak erősek lenni. E szerveződések önmegvalósítási törekvései azonban maximálisan elhomályosították a vállalkozások harcias politikai elképzeléseit. A jogi alapot a szövetkezetek működéshez az az 1947-es törvény hozta meg, mely ötféle szövetkezetcsaládot állapított meg: felhasználói, banki, termelői, kooperatív vállalkozási és közös érdekeket támogató, vagy partnereket egyesítő szövetkezeteket. Emellett léteznek ma is olyan szövetkezetek, melyek termékek minőség-ellenőrzésére, a vidéki bankhitelek ellenőrzésére jöttek létre, vagy éppen az élelmiszer-elosztást segítik (pl. chèque-déjeuner).

A jóléti állam virágzása a **kölcsönös biztosítóegyletek** számára is fordulópontot jelentett. 1945-ben általános biztosítási rendszert alakított ki az állam, így a kölcsönös biztosítóegyletek csak kiegészítő szerepet játszhattak a továbbiakban. Franciaországban az intézményesülésnek ez a folyamata a Bismarck által elindított korporatista mintát hozta, minthogy a társadalombiztosítást összekötötte a munkajóvédelem meglétével.

Jelenleg is működnek a kölcsönös biztosítóegyletek a baleseti károk esetén, illetőleg a gépjármű-biztosítások területén.

A korporatista típusú jóléti állam berendezkedése Franciaországban több helyet hagyott a harmadik egyesülési formának, az **egyesületek** működésének. Az egyesületek már korábban beléptek működésükkel a szociális kérdések addig feltérképezetlen területeire. Az állam jó gondviselőként a törvénykezési szabályozás és

finanszírozás útján irányíthatja az egyesületek életét, eszközül ehhez a szükséges anyagi forrásokat biztosítja. Ezek a szabályozások vezettek el a nagy, nemzeti föderációk létrejöttéhez is mind állami, mind vallási területen. Az egyesületek nagy számban működnek a szociális szolgáltatásban, ennek valódi következménye kritikaként is megfogalmazható: erős centralizációt hozott mindez magával, illetőleg az államtól való pénzügyi és jogi függőségüket.

Az egyesületek társadalmi dinamikában elfoglalt helyük alapján juthatnak valódi elismertséghez. Széleskörű működési területükre álljon itt pár példa: otthoni segítségnyújtás, alternatív kórházi ellátás, ellátás fogyatékkal élő személyek számára, üdülőfalvak, közösségi központok, szakképzéssel foglalkozók, illetőleg olyan egyesületek, melyek a gazdasági tevékenységük révén vállalkoznak, stb.

A negyedik említésre alkalmas csoport a szociális gazdaság működési formájában az **alapítvány**. Az 1987-es törvényi szabályozás szerint ez az a forma, melyben szabályozottan folyhat áruk, jogok, források továbbadása a köz érdekeinek és a nonprofit működés követelményeinek megfelelően.

Hosszú távon a folyamatok oda vezettek, hogy az egyesülések a jogkövető működésre és a technikai irányításra helyezett hangsúlyaik okán nagyrészt elveszítették a közérdekre ható törekvéseiket. Ezen túl nehéz meghatározni a közös pontokat a szociális gazdaság egyes szereplői között, mert míg például a szövetkezetek magukat piacorientált vállalkozásokként határozzák meg, addig az egyesületek megmaradtak a szociális területen betöltött szerepüknél.

Az 1960-as évek végére a francia szociális gazdaság fejlődésében fontos pont volt a jogi felismertetése a különböző működési formáknak, mely egyúttal a szelekciót is elindította a már létező kezdeményezések között - létrejött a szervezetek intézményesülése. Emellett a szövetkezeti modell a szociális gazdaság standardjává vált, ezzel nagyrészt teljesen figyelmen kívül hagyva a korábbi fejlődés előnyös vonásait, azaz a többféle működési forma jótékony, és fejlődést generáló voltát, illetőleg a gazdaság nem-piaci ágazatainak működési formáit. A szociális gazdaság fejlődési korlátai közé számít az a közvetett haszonelvőségi változás az idők során, ahogyan a működés "érdeklődés hiányában" depriválódik a szervezett működés igényei okán (azaz legyen minden minél kevésbé összetett, a magasztos célok nem szükségszerűen kell, hogy megjelenjenek a valódi élet valódi működéseiben). Mindezek kapcsán fontos kritika az is, ahogyan az egyszerűsödés folyamata során a szélesebb társadalmi szerepük tekintetében e vállalkozásoknak elveszítik a kollektív cselekvő szerepkörét, mely a későbbi (szak)politikai hatékonyságuk esélyét is elveszi.

További kritikája még a szociális gazdaság elméletének, hogy nem képes elfelejteni azt az alapállást, miszerint a modern gazdaság egyenlő a piaccal. E gondolatmenetben teljesen elfelejtődik, hogy míg a piac elsősorban gazdasági fogalmat jelöl, addig a szociális állam által végzett redisztribúció tisztán kiegészítő funkciót lát el.

E gondolatmenet következtében rendszerint a szolidaritás élő dimenziója felejtődik ki a gondolkodásból.

Mindezek ellenére a szociális gazdaság azon intézményi dimenziója továbbra is megmarad, miszerint a működés keretében kollektív cselekvés zajlik, mely dimenzió maga igazolja a szociális gazdaság létjogosultságát minden jogosan megfogalmazott kritika ellenére is.

A XX. század utolsó évtizedeiben a több világméretű jelenség hatásával szembesült a szociális gazdaság szektora is Franciaországban. A szektor saját fejlődése, a társadalom általános előregedése, a családi struktúrákban történt változások, illetőleg a globalizáció hatására létrejövő egyenlőtlenségek fémjelzik ezt az időszakot. A foglalkoztatás arányának változásai, illetőleg a fogyasztói magatartás általánossá válása mellett mozgalmak jöttek létre a mennyiségi helyett minőségi tartalomra való koncentráció jegyében. Így léptek be új szereplőként a szociális gazdaság színterére a feminista vagy éppen környezetvédelmi indíttatású szervezetek. Új lendületet kapott a demokratikus törekvések érvényesítése is a szervezeteken keresztül. Olyan klienskört tudott elérni rugalmas szolgáltatásaival egyre inkább a szektor, mely a hagyományos, állami vagy kereskedelmi szolgáltatásokból kiszorultak, akik a foglalkoztatás világából estek ki, vagy akik alternatív megoldásokat kerestek szolgáltatás-igényeikhez.

2000-ben a témára nézve egyre erősödő kormányzati figyelem végül regionális konzultációkat generált, illetőleg az 1901-es törvény centenáriumának megünneplését.

A jövő mindenképpen az a francia szociális gazdaság számára, hogy a szociális mozgalmak és a társadalmi szerek közötti kapcsolatokat javítva érjen el a szektor mélyebb elismerést és támogatást a társadalom részéről. A harmadik szektor francia megközelítése alapvetően a szociális gazdaság oldaláról történik, az utóbbi harminc év története a sokféle szervezet jelenléte összesítésében a civil, illetőleg szolidaritás-alapú gazdasági perspektívát követi.

A szociális gazdaság jellemzői, aktuális adatai Franciaországban

A szociális és szolidáris gazdaság Franciaországban képviseli jelenleg a társadalmi innovátor szerepkörét. Erős ágazatnak minősül, amit az alábbi adatokkal is szeretnénk alátámasztani (forrás: www.socialinnovationeurope.eu):

- a nemzeti foglalkoztatás 10 %-át adja,
- 4-5 %-kal nőtt a foglalkoztatás aránya, amivel azt mutatja, hogy más ágazatokhoz képest a válság hatása kevésbé érződik rajta (pl. hagyományos vállalatok, közigazgatás)

- 203.000 alkalmazottat foglalkoztat, 2,1 milliárd bevételt termel évente,
- a foglalkoztatottak aránya szerint a szektor munkavállalóinak 78 %-a nonprofit egyesületnél, 13,8 %-a szövetkezetben, 5,5 %-a kölcsönös biztosítóegyletben, míg 2,7 %-a alapítványnál áll alkalmazásban,
- 65-70 %-a a szektorban foglalkoztatottaknak nő (kivéve a szövetkezeteket, ahol a nemek aránya egyenlő),
- a szervezetek kb. 20 %-a foglalkoztat 50 vagy annál több alkalmazottat,
- a szektor forgalma a francia GDP kb. 12 %-át adja.

A francia szociális gazdaság alkalmazottainak 95 százaléka a szolgáltató szektorban dolgozik; 36,8 % szociális tevékenységgel, 15,8 % oktatással, 11,8 % pénzügyi szolgáltatással, 7,7 % egészségügyi szolgáltatással, 4,4 % üzleti szolgáltatással, 3,8 % sport- és szabadidős szolgáltatással foglalkozik.

A teljesség igénye nélkül adunk egy felsorolást a példával is alátámasztható sokrétűségről és innovációról, mely a szolgáltatások tevékenységi körét illeti: innovatív fogyasztás, élelmiszer-osztás, helyi ökológiai alapú élelmiszer termelése és disztribúciós hálózata, oktatás, alkalmazott-megosztás, foglalkoztatási tevékenységű szövetkezetek, helyi cserekereskedelmi rendszerek, generációközi interakciók, szociális innovátorok inkubátorai, internetes szomszédsági hálózatok, stb.

Nemzeti irodák, alapok és bankok - felismerve a szükségletet - szintén csatlakoztak a szociális innovációs és vállalkozási programokhoz, azok finanszírozásának támogatására:

- AVISE - szociális vállalkozások nemzeti ügynöksége, alapítva 2002-ben,
- ANSA - az aktív szolidaritás nemzeti irodája, koncentrált figyelemmel az olyan szociális innovációra, mely a szegénység és társadalmi kirekesztés témakörében dolgozik,
- Caisse des Dépôts, MACIF, MAIF, Credit Cooperatif, IDES, France Active - bankok vagy kölcsönös biztosítóegyletek, melyek a szektor finanszírozásában vállalnak szerepet,
- regionális tanácsok - az elmúlt években sok program indításával támogatták a szektort,
- a Szociális és Szolidáris Gazdaság Kamarája - minden francia régióban létrejött szervezet, melyet egy nemzeti kamara irányít.

Sok olyan jövőbeli probléma látható azonban a jelenben, mellyel a francia szociális gazdaság területének hamarosan meg kell küzdenie, az alábbiakban ezekről adunk

egy rövid áttekintést. A szektor korösszetétele szerint 2020-ig legalább 520.000 fő, azaz a szektor foglalkoztatottainak kb. 24 százaléka éri el a nyugdíjkorhatárt. A helyzet kezelési terve pedig még várat magára.

További szükséglet, mely folyamatos utánpótlást igényel, az az innovációs és üzleti igény, mely állandóan új módszerek fejlesztését és átvételét igényli.

Elmondható a szektorról továbbá, hogy óriási aránytalanság van a szektorbeli és a tradicionális fizetések között, az utóbbiak javára. A szektorban a foglalkoztatás csak 55 százalékában zajlik teljes munkaidőben.

A francia szociális gazdaság vázlatos összehasonlítása a magyar helyzettel

A szövetkezeti szerveződés szerepel a korábbi magyar történelemben. A társadalmi innováció legújabb kori története az mégis, amiről a következőkben a franciaországi helyzettel szembeállítva rövid összehasonlító értékelést adunk a következőben.

1990-es évek elejétől kezdve beszélhetünk nonprofit szektorról Magyarországon, mely az előző évtized egyre láthatóbb társadalmi problémáival került szembe a rendszerváltást követően.

Akkor is, és azóta is jelentős tisztán látást igényel a sok tekintetben meg nem oldott helyzet, minthogy a társadalmi változásokra adandó válaszok, struktúrák mindig is nyílt végűeknek kell maradniuk, a finanszírozási kiszámíthatatlansága okán nehezen elérhető az az állapot, melyben a problémákra adott innovatív válaszok egyszerre kreatívak és fenntarthatók is. A szociális gazdaság vagy harmadik szektor szervezeti meghatározásai estében érdemes tehát kerülnünk például a túlságosan megszorító meghatározásokat.

A magyar társadalom problémái a politikai és gazdasági rendszerváltás átmenete okán igen mélyre hatók, és mélyen is gyökereznek. Ilyen a többgenerációs munkanélküliség, a lakhatási és oktatási szegregáció, a foglalkoztatás alacsony szintje, illetőleg az (etnikai) diszkrimináció történelmi öröksége. Strukturális probléma nálunk, mely szembeállítható a francia helyzettel, a finanszírozás súlyos megoldatlanságai: a támogatás-függőség, valamint a hiányos szociális beruházások fentről-lefelé való megközelítésen alapuló döntések, az önkéntes munka nyugat-európai értelemben vett nem elterjedt volta, stb.

Nálunk is problémát jelent a népesség elöregedése, a növekvő munkanélküliség. Komoly gondot jelent a nagy roma kisebbség társadalmi helyzete.

A magyar nonprofit szektorról elmondható, hogy 2010-ben 64.987 nonprofit szervezet volt bejegyezve, melynek 4 %-a működött nonprofit gazdasági társaságként. A nonprofit vállalkozások alapvetően a hazai szolgáltatási szektorban aktívabb szereplők. Számos korábban állami cég, önkormányzat alapított nonprofit gazdasági társaságot, a kedvezőbb jogi és pénzügyi feltételek okán.

A francia helyzethez hasonlóan a szektorban foglalkoztatottak száma és aránya dinamikusan nő, a hazai nonprofit szervezetekben 2010-ben számítottan 116.000 főállású foglalkoztatott dolgozott.

Az értékelések ismeretében elmondható, hogy társadalmi innováció is létezik Magyarországon, de nem túl széles körben. Ezek elsősorban a civil szervezetek működéséhez, már létező szociális szolgáltatásokhoz kapcsolódnak. Az önkéntesség is ugyanígy működik: hiányos szakmai és szervezési háttérrel rendelkező foglalkoztatási ág, mely azonban az utóbbi időszakban egyre nagyobb figyelmet kap, egyre gyakoribbá válik. Mégis messze van attól, a Franciaországban kulturális háttérben gyökerezőnek is mondható szokástól, mely szerint ez ott széles társadalmi rétegek életében működő mindennapi tevékenységi forma.

Magyarországon létezik pár olyan szokatlannak mondható civil mozgalom, mely nem csoportosítható egyik szociális gazdaság eddig tárgyalt fogalmi rendszerébe sem. Ilyen például a Budapest Bike Maffia, mely egyszerre végez közösség-szervező munkát sportolni vágyó fiatalok felé, köti össze mindezt jótékonyági akciók végzése során - azzal együtt - annak népszerűsítésével, és működik maximálisan önkéntes alapon.

A vállalati társadalmi felelősségvállalás is egyre ismertebb Magyarországon, ennek legintegránsabb működési formája a középvállalati kategóriában figyelhető meg.

Az Európai Regionális Fejlesztési Alap és a Kohéziós Alap az a két finanszírozási forrás, mely elérhető a társadalmilag értékes vállalkozási ötletek beindításához, a TIOP és TÁMOP formájában. Franciaországtól eltérően azonban itthon nagyon kevés alternatív finanszírozási lehetőség áll rendelkezésre a pályázati támogatáson kívül, mely elsősorban az innovatív programok, szövetkezeti pályázati vállalkások további működtetésének óriási nehézségeiben mutatja hatását.

Ez a probléma tetten érhető a szponzorációs és adományozási kultúra magyar területen érezhető hiányosságaiban, illetőleg a kormányzati, önkormányzati szektor nem elégséges támogatásában. A nem elégséges kitétel ebben az esetben azt jelenti, hogy a társadalmilag fontos gyakorlati érdekképviselőket és munkahelyeket teremtő szociális vállalkozások bármely formája minden területen egyre csekélyebb tervezetten működő támogatáshoz jut. Az egyes, jelenleg sok munkával, de elérhető forrásoktól való függés emellett rendkívül nagymértékű.

Mindazonáltal maradjon részrehajlás e dolgozatban is. Az a hallatlanul fontos meghatározója a szociális gazdaságnak, miszerint működése demokratikus alapon nyugszik, a résztvevők önkéntes választásán alapul, és társadalmilag fontos területeken hoz be lemaradást, minden egyéb hátulütőt, működtetési nehézséget és

kritikát elviselhetővé tesz. A szabadság, egyenlőség, testvériség (és egyben a szeretet) eszményi állapotát ugyanis csak akkor kezdjük hiányolni, amikor már nincs, tehát: örüljünk, ha van rá törekvés.

Irodalomjegyzék

- Philippe Chaniel - Jean-Louis Laville: French civil society experiences: attempt to bridge the gap between political and economic dimensions, The third sector in Europe (ed. Adalbert Evers), Edgar 2005, p. 83-100
- Peter Herrmann: Sozialmanagement in Europa, Baden-Baden, Nomos, 2005.
- Johanna Bödege-wolf: Organisationen der Sozialwirtschaft, Baden-Baden, Nomos, 2010.
- A nonprofit (közhasznú) gazdasági társaságok szerepe a magyar nonprofit szektorban (in: Statisztikai Tükör VI. évf. 76. sz. 2012. október 3. KSH)
- Secours Populaire (SPF) www.secourspopulaire.fr
- Caritas France www.secours-catholique.asso.fr/une/index.htm
- UNIOPPS www.uniopps.asso.fr/cgi/index.plx
- Wikipedia française: L'Économie Sociale
http://fr.wikipedia.org/wiki/Économie_sociale
- Stefane Vincent: Social Innovation in France
<http://www.socialinnovationeurope.eu/node/1904>
- Brigitta Jaksa: Social innovation in Hungary és Judith Hamburg: The Corvinus Perspective (in:
<http://www.socialinnovationeurope.eu/node/1907>)
- A szociális gazdaság magyarországi helyzete
<http://www.szocialisgazdasag.hu/szocszovkuttanossz>
- Wikipedia in English: The Solidarity Economy
http://en.wikipedia.org/wiki/Solidarity_economy
- Wikipedia in English: The Social Economy
http://en.wikipedia.org/wiki/Social_economy

... ● ...

UNIVERSITY
OF DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH
NYÍREGYHÁZA

ACTA
MEDSOC
VOLUME 4.
2013

Személyes szolgáltatások nyújtása a szlovák szociális intézményekben

Keketiová, Mačkinová, Mareková, Vaverčáková

Trnavská Univerzita v Trnave, Szlovákia

DOI: 10.19055/ams.2013.4/8-9/11

Fontos felhívni a szolgáltatást nyújtók figyelmét a szociális munka menedzsmentjének jelentőségére és gyakorlatba való átültetésére, a szociális szolgáltatásokat nyújtók részéről. A szervezeti egység irányításának minden fokán a menedzser célja az intézmény versenyképességének elérése, a nyújtott szolgáltatások minőségének minduntalan javítása a rendelkezésre álló emberi potenciál maximális kihasználása mellett. A szociális politika a gyakorlatban intézményi eszközökkel rendelkezik, melyek segítségével a szociális munka célzott ügyfélcsoportok segítésére irányul miközben ilyen eszközök a közigazgatás szervei és egyúttal a szociális szolgáltatások egyes intézményei is. A létrehozott működőképes és hatékony menedzsment az irányítás minden szintjén képes megfelelni gyakorlati kihívásoknak, valamint teljesíti azokat a feladatokat, melyek a vonatkozó jogszabályokból, a szervezet céljaiból és terveiből következnek, melyek végül az ügyfél mindennapi életének minőségét és a szociális szakember munkájának fontosságát és értelmét jelentik a szociális munka módszereinek segítségével.

A menedzsment a szociális munkában olyan ismeretek összességét jelenti, melyet minden vezető dolgozónak elméleti szinten ismernie és a gyakorlatban alkalmaznia kellene a szociális intézményben végzett menedzseri munkája során. A múltban alkalmazott menedzseri praktikák és azok új trendbe, gyakorlatba és alkalmazásokba való transzformálása a szociális munkában a szociális munka menedzsmentje keletkezésének és fejlődésének ok-okozati összefüggéseire kell, hogy rámutasson. A menedzserek hatékony, gyakorlati módszerei és helyes döntései az eljárások és

módszerek elfogadása során pozitívan tükröződnek vissza az ügyfeleknek nyújtott szolgáltatásokban, valamint a társadalom szociális hiányosságaiba való beavatkozás, valamint a problémák megelőzése során.

A menedzsment a szociális munkában olyan terület, mely feltétlen figyelmet követel, mivel a szociális munka tevékenységei gyakran a konkrét szociális munkás menedzser-képességeitől függenek az ügyféllel való munkája során (casework) a szociális munkás mint az ügyfél szociális problémáinak megoldásában gyakran együttműködő szakemberek csapatának koordinátora szerepében is (case management), továbbá a szociális munkás mint az azonos szakmájú de eltérő szociális munkások csoportvezetője szerepkörében (service, team management) és végül a vezetőpozícióban lévő - bizonyos szociális szubjektum irányítását ellátó dolgozó - szociális munkás szerepében is (institution management). A szociális intézmények összetétele fenntartójuktól függően nagyon különböző. Az intézményekben a szociális munka jellege, tartalma és minősége gyakran abból a tényből indul ki, hogy a fenntartó az önkormányzat, a harmadik szektor vagy a szubjektum magánjogi jelleggel bír. Nem utolsó sorban olyan szubjektumok is léteznek, melyek az államigazgatásban tevékenykednek, tehát az államigazgatási intézmények szervezeti szerkezetében találhatóak, a szociális munka szempontjából főképp a munka-, szociális és családiügyi hivatalokról van szó. Ez a meglehetősen szerteágazó struktúra megkülönböztetett hozzáállást követel meg a menedzsment lehetőségei és szükségletei tekintetében.

Az élet minősége (Quality of life) a szociális szolgáltatások intézményeiben

A múlt század második felétől az élet minősége fogalmát különböző tudományágak kezdték felfedezni és vizsgálni. Az élet minősége összetett és nagyon széles fogalom. Az emberi létezés, az élet értelme és maga a létezés megértését érinti.

Az élet minősége az emberi és társadalmi fejlődést érintő szociális, egészségügyi, gazdasági és környezeti feltételek kölcsönhatásának eredménye. Egyrészt a jó élethez szükséges objektív feltételeket, másrészt a jó élet szubjektív megélését jelenti. A szociális és kulturális szükségletek kielégítése az anyagi bőségtől függően, az egyén társadalmi elfogadása és a fizikai egészség alkotják az élet minőségének objektív oldalát. A szubjektív minőség a jó életérzésről, kényelemről és a dolgainkkal való megelégedettségről szól. Méréséhez ún. „puha adatokat” használnak - melyeket közvélemény-kutatások során szereznek meg (www.rozvojovevzdelavanie.sk, 2011).

Az élet minőségének összetevői időben változóak. A szubjektív kényelem, mely erősen függ az aktuális érzelmi állapottól, gyorsan változhat. A szociális szerepekben való működés szintén gyorsan romolhat, többnyire ez eltart bizonyos ideig. Džuka (2004) megkülönbözteti az **élet szubjektív minőségét** - a személy értékelt életkörülményei individuális elbírálása alapján és a **szubjektív kényelmet** - emocionális

rendszerben értékelt saját élet feltételei. Az élet minősége multidimenzionális fogalomként Ondrejko, Drimalová és Frankl (2000) szerint öt alapterületből áll, melyet szubjektív és objektív paraméterek jellemeznek:

1. pszichikai állapot,
2. fizikai állapot,
3. funkcionális állapot, mely lehetővé teszi a fizikai és pszichikai terheléshez való alkalmazkodást,
4. a szociális viszonyok területe, mely a személy kommunikációs képességével és a szélesebb társadalmi életbe való betagozódásával határozható meg,
5. gazdasági - pénzügyi terület.

Az élet minősége, mint szubjektív kényelemérzés is definiálható, mely az élet - adott személy számára fontos - területeivel való elégedettségéből vagy elégedetlenségéből fakad.

A szervezet számára fontos az új módszerek használata az emberi erőforrások menedzselésében. Bevezetésük a menedzsment számára nagy kihívás, mert ezeket a módszereket már a konkrét munkafolyamatban kell bevezetni és folyamatosan korrigálni a konkrét szükségletek szerint. Ezek a módszerek pozitív hatással vannak nem csak a munkavállalókra, hanem elsősorban, javítja az ügyfelek életminőségét. Az új módszerek bevezetése a szociális szolgáltatások terén nem csak növeli a szociális szolgáltatások minőségét, hanem egyúttal a munka minőségének javulásának a tényleges kedvezményezettje a szociális szolgáltatások kapója. Az új módszerek bevezetésénél a menedzsment új kihívásokkal találta szemben magát. Többek között az anyagi fedezet, technikai segédeszközök hiányával a nem megfelelő helységek hiányával. Nem utolsósorban nem volt biztosítva a kellőképpen képzett személyzet sem. Az érvényben lévő NR SR 448/2008 törvény értelmében a szolgáltatások amelyek az életminőség javítását szolgálják térítésmentést élveznek, tehát a kliens számára ingyenesek. Például a szükséges Snozelen helységek kialakításához többségében a szolgáltatóknak az aktuális évben nincs meg a szükséges anyagi fedezet. Ezért a menedzsmentnek kell megkeresni azokat a különféle grandokat, adakozókat akik elősegítik a személyes szolgáltatást nyújtó intézetek lakóinak életminőség javítását.

Jó gyakorlatok: a „KAMILKA” Szociális Szolgáltatások Intézménye bemutatása

A Szociális Szolgáltatások Lakóotthona (SzSzl) gyermekeknek és felnőtteknek hetes és egész éves bentlakással Mánya településen 1975. április 18-án létesült, mint a Mentálisan sérült gyermekek és fiatalok szociális gondozóotthona. Fenntartója az

érsekújvári (Nové Zámky) Járási Nemzeti Bizottság volt. 1996. augusztus 26-án a mányai Mentálisan sérült gyermekek és fiatalok szociális gondozóotthona a Nyitrai (Nitra) Kerületi Hivatal fennhatósága alá került. 1998. július 1-től az intézmény megnevezése Szociális Szolgáltatások Lakóotthona gyermekeknek és felnőtteknek Mánya. A közigazgatási reform következményeként az intézmény fenntartója 2004. január 1-től a Nyitra Megyei Önkormányzat, a megnevezése pedig Szociális Szolgáltatások Lakóotthona (SzSzL) gyermekeknek és felnőtteknek hetes és egész éves bentlakással Mánya lett. 2009. június 1-én a Nyitra Megyei Önkormányzat az alapító okirathoz függelékkel adott ki, mely szerint a megnevezés „KAMILKA” Szociális Szolgáltatások Intézménye Mánya lett.

Az intézmény a késő barokk kastély egyszintes épületében székel, melyet a 18-ik század második felében a helyi földesurak, Malonayék és Kollerék építtettek. A kastély utolsó tulajdonosa Földváry Géza gróf volt, aki a második világháború után Magyarországra költözött, ott is hunyt el. Az USA-ban, Kaliforniában élő leszármazottai az intézményt többször is meglátogatták. Maximális megelégedésüket fejezték ki annak tekintetében, hogy az épület szociális célokra és mentálisan sérült személyek gondozására szolgál.

A kastély részét képezi a közeli kb. 10 hektáros erdőpark is, melyben több védett fafajta is megtalálható (platánok, mamutfenyők, stb.). Napjainkban sport-, rekreációs és kulturális célokra használják. Főképp a nyári hónapokban munkatévékenységre is használják.

A kastély épületének beosztása csak részben megfelelő. A földszinti részben található a műszaki üzemszerek: konyha, étterem, mosoda, ruhaszárító, raktárhelyiségek, adminisztratív helyiségek, mozgás céljaira szolgáló helyiség. A kastély emeletén található a hálólhelyiségek, játékszobák, fürdőszoba, WC, társalgó, multisenzorikus helyiség. Az intézményben fokozatosan oldják meg az akadálymentesítést. Az immobilis és részben mobilis ügyfelek szállítására lépcsőliftet létesítettek.

A SzSzI-ben nyújtott szolgáltatások fajtája és formája

A „KAMILKA” Szociális Szolgáltatások Intézménye Mánya (továbbiakban SzSzI) bentlakásos szociális szolgáltatást nyújt a szociális szolgáltatások lakóotthonában, támogatott lakhatási intézményben és specializált intézményben. A szociális szolgáltatást hetes és egész éves formában nyújtják.

A „KAMILKA” SzSzI Mánya a Nyitra Megyei Önkormányzat által kiadott alapító okirat értelmében értelmi fogyatékkal élő gyermekek és felnőttek számára nyújt teljes körű gondozást.

Koedukált intézményről van szó, mely jelenleg az ügyfelek három éves korától egész természetes halálukig bezárólag nyújt szociális szolgáltatást. Az intézményben 95 nő és 4 férfi van elhelyezve, koruk 7-től 56 évig terjed. A mozgásképesség szempontjából a szolgáltatást használók csoportjai: mozgásképes 53, részben mozgásképes

17, súlyosan mozgássérült 8 és mozgásképtelen 21.

Az ügyfelek összetétele a speciális diagnózisok szempontjából a következő: (1. táblázat)

Mentálisan akadályozott	könnyű fokozat	0 ügyfél
	közepes fokozat	44 ügyfél
	súlyos fokozat	53 ügyfél

Agyi eredetű gyermekbénulás	18
Epilepszia	22
Skizofrénia	3
Down szindróma	12
Szív- és érrendszeri megbetegedések	10
Mozgásszervi megbetegedések	25
Diabetes mellitus	3
Amaurosis	6
Surdomutitas	3
Inkontinencia	39

1. táblázat: Ügyfelek összetétele speciális diagnózisok szempontjából.

A Szociális Szolgáltatások Intézményében az ügyfeleknek szakmai, gondozási és egyéb tevékenységeket nyújtanak a szociális szolgáltatásokról szóló 448/2008 számú törvény értelmében, az egyes típusú szociális szolgáltatásokra meghatározott mértékben.

A gyógyító-megelőző gondozást nem állami létesítésű egészségügyi szolgáltatók biztosítják. Az ápolói gondoskodást egészségügyi személyzet biztosítja három műszakban (specializálódott és egészségügyi nővérek, szakképzett ápolók, ápolók és gondozók).

A szociális rehabilitáció keretén belül végzett nevelési tevékenység alapvető célja az ügyfelekkel történő olyan tevékenységek begyakorlása, melyek az önállóságot, függetlenséget, önellátást támogatják. Kiemelt cél az önkiszolgáláshoz, háztartásvezetéshez és az alapvető szociális tevékenységekhez szükséges képességek aktiválása és a megszokások megerősítése. Nagy figyelmet fordítunk az önbizalom, a hasznosság érzésének megerősítésére és az ügyfelek teljes szocializálódására és közösségi integrációjára. Az önbizalom növeléséhez főleg az ügyfeleink nyilvános fellépése járul hozzá, ezeket az eseményeket a helyi községi hivatal szervezi és a község lakosai is részt vesznek rajta.

A munkatevékenység során az ügyfelek az intézmény területének gondozásában, a kert termelési munkálataiban, mosodai segédmunkákban veszik ki részüket. Az ergoterápia során különböző termékeket készítenek, melyeket a kézimunka kiállításon mutatnak be.

A rekreációs tevékenység főképp a tavaszi és nyári hónapokban valósul meg. A közeli bellegszencsei (Podhájska) termálfürdő meglátogatása a meleg nyári napok legkedveltebb tevékenységei közé tartozik. Rekreációs-relaxációs üdülésekre a Hédelben (Hiadež) található nyaralót is használják.

Az intézmény és a szomszédos szociális szolgáltatások intézményei ügyfelei részére rendezett hagyományos rendezvények közé tartoznak a farsangi, húsvéti, Katalin-napi és Mikulás-napi mulatságok.

Az erdőpark területe kedvező időjárás esetén szalonnasütés, valamint különböző sportesemények céljaira szolgál. Az intézmény ügyfeleivel számos szabadidős és sport rendezvényen részt vesznek (pl. nemzetközi sportjátékok Tloskovban, színjátárszók megyei seregszemléje, stb.).

Új módszerek a szociális szolgáltatások intézményében

A KAMILKA Szociális Szolgáltatások Intézménye Mánya célja az ügyfeleknek nyújtott szabadidős tevékenységek kínálatának bővítése, melynek fő célja az életminőség javítása. Minden egyes ügyfélnél egyedi fejlesztési terv alapján foglalkozunk, melyben tiszteletben tartjuk az ügyfél biológiai, pszichikai, szociális és lelki szükségleteit.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a mentális fogyatékkal élő emberek is bizonyos módon állandóan fejleszthetők. Tekintettel arra az általánosan elfogadott véleményre, hogy minden egyes, a legkisebb fejlődés is az életük minőségének javítását jelenti, a munka jelentősége éppen az olyan új lehetőségek és előfeltételek kialakításában rejlik, melyek elősegítik folyamatos fejlődésüket, önkifejezésüket, jogaik érvényesítését, ami önállósodásukhoz, önmegvalósításukhoz és a független élethez vezet.

Matulay írja, hogy „az agy fejlődésére és a neuronok közti kapcsolatok kialakítására óriási hatással van a különböző ingerek gyakorisága és intenzitása. Egyetlen inger, pl. egy izom mozgása, lehetővé teszi az impulzusok kibővítését és ezzel több ezer neuron növekedését. A motorikus fejlesztés a teljes kezeléson belül a további tanulás pótolhatatlan előfeltétele, mégpedig a személyiség valamennyi összetevőjében”. (Matulay, 1986:36)

Švarcová szerint: „A fogyatékkal élők világa talán más, de beléphetünk oda, ha képesek vagyunk megtalálni a megfelelő ajtót.” (Švarcová, 2003:110)

A szociális szolgáltatások intézményében a megfelelő területi feltétel megteremtését követően igyekeznek minél több új módszert bevezetni a gyakorlatba. Szponzori támogatás segítségével sikerült a dolgozókat a bazális stimuláció területén kiképezni, és létrehozni a snoezelen multifunkciós helyiséget. Az új módszerek célja nem csupán az ember érzékszerveit stimulálni és hatni rájuk különböző stimulálók segítségével, és így stimulálni a személyt fizikai és mentális tevékenységre, hanem negatív megnyilvánulások esetén az ügyfelet nyugalmi vagy relaxációs állapotba is juttatni.

A szociális szolgáltatásokról szóló 448/2008 sz. törvény értelmében, amennyiben a szociális szolgáltatások nyújtója rendelkezik ahhoz szükséges körülményekkel, a nyújtott szociális szolgáltatások minőségének javítása céljából zeneterápiát, művészetterápiát, hippoterápiát, canisterápiát, biblioterápiát, hidroterápiát, aromaterápiát és tevékenységterápiát nyújthat.

Napjainkban nagy figyelmet szentelnek a mentálisan sérült emberek gondozása keretén belül a nem hagyományos módszerek fejlesztésének. Az említett módszerek a testi és mentális fogyatékkal élő emberek lehetőségeiből, képességeiből és érdeklődési körükből indulnak ki, ill. tartják ezeket tiszteletben.

Az **állatasszisztált terápia** fogalma alatt az állat emberre gyakorolt pozitív, valamint gyógyító hatását értjük. Az állat az ügyfél számára sok mindent jelenthet - kommunikáció létesítése a környező világgal, felvidámítás a szomorú pillanatokban, fizikai fájdalmak esetén is segíthet, vagy megtornáztatja a merev izmokat. Amennyiben a memória, motorika, kommunikáció javítását vagy a stressz enyhítését célozzuk meg, az állat mindig a köztes résztvevő, az ún. kooterapeuta szerepét tölti be. Az állatterápia az ember és állat kölcsönös pozitív hatásának kihasználásában rejlik (Mojžišová, 2000).

A **hippoterápia** (lóval való gyógyítás) egy olyan rehabilitációs módszer, mely a ló emberre való komplex hatását kihasználja. Az állatterápia legelterjedtebb formája. Az ember - állat viszonyában az utóbbi években a ló különleges helyet foglal el.

A **canisterápia** segéd rehabilitációs gyógykezelési módszer, melyet többféle fogyatéknál különböző klinikai (pszichopatológiai, pszichiátriai és geriátriai) állapotok esetén alkalmaznak, melynél az állat - kutya pozitív hatását az ember testi, lelki és szociális egészségének támogatására használják ki (WHO). Megnevezése a latin Canis - kutya és terápia a görög Therapeia - ápolás, gyógyítás szavakból származik. A canisterápia az állatterápia számos formája közül az egyik bevált módszer (Vojtěchovský, 1999).

A **szocioterápia** a társasággal való gyógyítás, pl. problémás viselkedés és viszonyok esetén, de a félelmet keltő zaklatás és agresszivitás megelőzése esetén is. Agyi eredetű gyermekkénulások gyermekek, drogfüggő, hiperaktív vagy ellenkezőleg au-

tista gyermekek, vaksággal, süketséggel, beszédzavarral és ezek kombinációjával sújtott emberek részére alkalmas.

Pszichoterápia alatt pszichológiai eszközökkel való gyógyítást értünk. Mindazokban az esetekben érvényesül, ahol az egészségügyi panaszokat pszichikai hatások okozzák, pl. kínzott gyermek szindróma, könnyű agyi diszfunkciók, Alzheimer-kór, agyi eredetű gyermekkénulás, stb.

A **fizioterápia** alatt meleggel (animális átmelegítés) való gyógyítás értendő egyes mozgásszervi és idegrendszeri megbetegedéseknél, pl. agyi eredetű gyermekkénulás, epilepszia, demencia, stb.

A **felinoterápia** az ember és macska közötti pozitív interakciót használja ki, nem csupán az egészség támogatásában, hanem a gyógyításhoz is. Szomatikus és főleg pszichikai panaszok és terhelések kezelésének kiegészítő formájáról van szó, a macskával való személyes kapcsolat segítségével. A kutya és ló mellett a macska az ember leggyakrabban nevelt társa. A felinoterápiát a világban a szomatikus, pszichikai panaszok és személyiségzavarok kiegészítő gyógykezeléseként ismerik.

A **delfinterápia** nálunk nem szokványos és csaknem ismeretlen állatterápia, mely kedvezően hat az ügyfélre a delfin természetes környezetében. Egy olyan élményformáról van szó, mely a mozgástevékenységgel együtt kedvezően hat a pszichikára. A delfinekről úgy tartják, hogy képesek az emberrel különös bioenergetikus kapcsolatot létesíteni. A több éves kutatások a gyógyászatban és más ágazatoknál érvényesültek, ahol a delfinek terápiában betöltött szerepe nem helyettesíthető. Habár a delfinek a nagytestű állatok közé tartoznak, ennek ellenére hozzáállásukkal nagyon gyorsan megszüntetik a velük való érintkezésből adódó félelmeket.

Az **ornitoterápia** nem túl elterjedt terápiás diszciplína. A legnagyobb számú pozitív eredményt idősebb személyeknél érték el. A papagájok ideális partnerek az ember lelki egyensúlyának javításánál és a negatív érzelmi folyamatok enyhítésénél.

A **snoozelen** nálunk meglehetősen új módszer, terápiás, relaxációs és szabadidős felhasználással. A snoozelen terápiát speciálisan kialakított környezetben, kellemes légkörben alkalmazzák. A relaxálásra, valamint az egyes érzékek stimulálására fókuszál.

Az egyes érzékek stimulálásához a következőket használják: fényeffektusok (optikai stimuláció), hangeffektusok (auditív stimuláció), illatok (olfaktorikus stimuláció), tárgyak és anyagok (taktilis - haptikus stimuláció), vesztibuláris stimuláció segédeszközei, vibrációs stimuláció eszközei.

A **bazális stimuláció** abból indul ki, hogy minden ember minden helyzetben képes valamely érzékszervével valamit érzékelni. Mindig képes megnyílni a világ felé és

kommunikálni környezetével. Egyesek csupán gesztusokkal, fejmozdulattal, a légzés frekvenciájának változásával, az izzadság szekréciójának változásával, pislantással, stb. kommunikálnak. (Friedlová, 2002).

A **zeneterápia** élményterápia, mely során az ügyfél más módszerekkel kommunikálhat, mint az megszokott. A zeneterápia elsősorban érzéki síkon kezdődik, főleg az auditív csatornában dolgozik, de az egyéb érzékeket sem kerüli el. Az érzékszervi érzékelésekhez és reakciókhoz emóciók kötődnek (Zeleiová, 2007). A melódia, ritmus és kellemes képzetek előhívásának hatásáról van szó. A ritmikai nevelés fontos az elmaradó motorikus fejlődés és szociális fejlődés esetén.

A **tánc** az egyszerű mozgások letükrözése, és az arc mimikai kifejezéseinek keretén belül is terápiásan hat, oly módon, hogy megerősíti az emberben a bizonyosság és biztonság érzését, mivel olyan személy van mellette, akivel egy kommunikációs szinten van (Fux, 1991). A testmozgás alkotó tevékenység széleskörű stimuláló és fejlesztő funkcióval a sérült szervek és rendszerek terén. A teljes pszichomotorikus kondíció megszerzésének eszköze a pszichoszomatikus állapotok szabályozásával. Ezek a mozgástevékenységek a legkedveltebbek ügyfeleink körében és a napirendben állandó helyet foglalnak el.

Az **aromaterápia** több szinten hat a lélek és a test harmóniájának megújítására, mely az optimális egészséghez és jó vitalitáshoz szükséges. Az emberek több mint 6 000 éve ismerik a természetes növényi olajok hatásait, értékelik ezek gyógyító, tisztító, védő és erősítő tulajdonságait. Az aromaterápia különféle illatokat használ a szervezet állapotának javítására, a szervezet támogatására és relaxálásra. Inhalálás és fürdők formájában alkalmazzák.

Az **arteterápia** pszichoterapeutikus diszciplína, mely gyógyítási célokra a művészeti formáknak megfelelő formákat és eszközöket használja. Az elsődleges cél nem műalkotás létrehozása, hanem az alkotóképesség fejlesztésével és a személy számára fontos téma feldolgozásával az ember nehézségeinek eltávolítása vagy enyhítése.

A **biblioterápia** a könyv ügyfélre kifejtett hatását használja ki. Introvert (zárkózott) és racionális beállítottságú ügyfelek esetében használják. A terápia nem csak az irodalmi műveket, hanem az ügyfél saját alkotásait is felhasználja. Feltételezik, hogy az irodalomban az emberiség valamennyi gondja tükröződött a különböző életkorokban. Az ügyfél nézeteit nem csupán az irodalmi mű hőseivel konfrontálhatja, hanem közös olvasásnál a csoport többi tagjának nézeteivel is.

A **drámaterápia** terápiás - nevelési módszer, mely a színjátszás különböző formáit használja fel (jelenetek, történetek, szerepek, etüdök) az emocionálisan és szociálisan sérült gyermekek és felnőttek pozitív stimulációjára, viselkedésük, megéléseik és álláspontjaik korrekciójára. A drámajátékok fejlesztik az aktivitást és

alkotókészséget, javítják a szociális szokásokat és a kommunikációs képességet. A drámajátékok a szociális tanulás és fejlődés számos lehetőségét biztosítják (Hornáková, 1999).

A Szlovák Köztársaságban szociális szolgáltatásokat nyújthatnak állami és magán szervezetek egyaránt. Az állami szolgáltatók költségvetését az autonóm régió (VUC), város, falu saját költségvetéséből biztosítja. A nem állami szolgáltató költségvetését az állam biztosítja csak abban az esetben ha az autonóm régió előfizet erre a szolgáltatásra. Tehát a magán szolgáltató függ a különböző anyagi forrásokból származó támogatástól. A költség térítésben is különbségek vannak. A magánszolgáltatónak a kliens a költségek 50% téríti. Az állami szolgáltatónál a költség térítésének százalékát az „Általánosan Kötelező Rendelkezés(VZN)” szabja meg, s ez helyenként eltérő is lehet.

Az előző 195/1998 a szociális segítségről szóló törvényt felváltotta a módosított 44/2008 törvény melyben változások lettek a szolgáltatást nyújtó intézmények anyagi finanszírozását illetően.

Bevezetésre kerültek a „standardok” (kötelező alapszolgáltatás) és a kompetencia átruházása magára a községre ahol a gondozottnak állandó bejelentett lakhelye van. Jelenleg a község feladata, hogy gondoskodik minden olyan lakosról aki erre rászorul, akinek nem megfelelő a szociális helyzete, nem megfelelő az egészségügyi állapota vagy elérte a nyugdíjkorhatárt.

Felhasznált irodalom

- DŽUKA, J. 2004. Psychologické dimenzie kvality života. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2004. 519 s. ISBN 80-8068-282-8.
- FRIEDLOVÁ, K. 2002. Bazální stimulace, pojetí konceptu. In Sborník Multioborové, interdisciplinární a mezinárodní kooperace v ošetrovatelství. Olomouc, 2002.
- FRIEDLOVÁ, K. 2006. Bazální stimulace pro učitele předmětu ošetrovatelství 1. a 2. díl. 1. vyd. Frýdek-Místek: Institut Bazální stimulace, 2006. 100 s. ISBN 80-239-6132-2.
- FUX, M. 1991. Formazione alla Danzterapia. Milano: ODÓZ edizioni SRL, 1991. 79 s.
- HORŇÁKOVÁ, M. 1999. Liečebná pedagogika. Bratislava: Perfekt, 1999. 187 s. ISBN 80-8046-126-0.
- KRONIKA DOMOVA SOCIÁLNYCH SLUŽIEB MAŇA
- MATULAY, K. et al. 1986. Mentálna retardácia. 1.vyd. Martin: Osveta, 1986. 336 s. ISBN 70-077-86.

- MIESTNA KRONIKA OBCE MAŇA
- MOJŽÍŠOVÁ, A. - LACINOVÁ, J. - ŠMBEROVÁ, J. 2000. Model canisterapie. In Kontakt. ISSN 1212-4117, 2000, roč. II, č. 4, s. 215-219.
- ONDREJKA, I. - DRÍMALOVÁ, M. - FRANK, V. 2000. Kvalita života pri depresívnych stavoch. In Psychiatria. ISSN: 1335-423X, 2000, roč. VII, č. 2, s. 76-81.
- ŠVARCOVÁ, I. 2003. Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 192 s. ISBN 80-7178-821-X. Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálních službách a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Zb. O živnostenském podnikání (živnostenský zákon) v znění neskorších předpisov
- ZELEIOVÁ, J. 2002. Muzikoterapia - dialóg s chvením. Východiská, koncepty, princípy a praktická aplikácia. Bratislava : ÚHV SAV, 2002. 310 s. ISBN 80-968279-6-0.

... ● ...

Szerzőink figyelmébe

Folyóiratunkban kizárólag a lap jellegének megfelelő, másutt nem közölt tanulmányt jelentetünk meg, anonim lektorálást követően. A megjelentetni kívánt cikkek terjedelme nagyjából egy szerzői ívet tegyen ki. Ez kb. 14-16 A/4-es oldalnak felel meg, mely nagyjából 45.000 karakter, szóközzel együtt. Ettől olykor lehet rövidebb, és csak igen indokolt esetben haladja meg a fenti mértéket. Kizárólag fekete-fehér ábrákat, táblázatokat alkalmazzanak - a grafikonok esetében kérjük a grafikonk alkotó adatok dokumentumát (pl. .xls file) külön csatolni, az esetleges szerkesztési problémák orvosolhatósága céljából. A kéziratot, valamint a lentebb felsorolt mellékleteket elektronikus változatban, külön-külön file-ban juttassák el a szerkesztőbizottság vezetőjéhez: Dr. Kiss János, acta.m.s@foh.unideb.hu

1. A tanulmány (12-es Times New Roman betűtípus, 1,5-es sorköz, az ábrákat a szövegbe ágyazva, vagy külön mellékletben, de a szövegben beazonosítható jelöléssel, számozással)
2. A grafikonok alapjául szolgáló adatokat tartalmazó file.
3. Képek, ábrák esetén kérjük külön állományban mellékelni azokat. A beküldött kép legalább 300 dpi felbontású legyen.
4. A tanulmány angol nyelvű absztraktja - idegen nyelvű tanulmányok esetében is, kivéve, ha az angol nyelven íródott; ebben az esetben az absztrakt nyelve a magyar. Az absztraktot ugyancsak angol nyelvű kulcsszavak gyűjteménye egészítse ki.
5. A szerző rövid (3-5 mondatos) bemutatása, életrajza.
6. A szerző nyilatkozata, hogy a közölni kívánt tanulmánya máshol nem jelent meg.

Az irodalmi hivatkozásokat a szövegben a következők szerint tüntessék fel: Amennyiben a szerző neve szerepel a szövegben, a név után az idézett mű zárójelbe helyezett megjelenési évszámával kérjük jelölni a hivatkozást, pl.: Selye (1956). Amennyiben a szerző neve nem szerepel a szövegben, úgy zárójelben szerepeljen a szerző(k) neve és a megjelenés éve, pl.: (Selye 1956) vagy (Konrád és Szelényi 1978). Oldalszámot csak a szó szerinti idézés vagy meghatározott részlet idézése esetén kell feltüntetni, pl.: Selye (1956: 25-26). A tanulmány szövegében a fentebb részletezett kereteken belül három szerzőig mindhárom, ennél több szerző esetén az első két nevet kell kiírni, „és munkatársai” megjelölést kell alkalmazni. Amennyiben a szerző(k)től több, azonos évben megjelent munka hivatkozására kerül sor, a tanulmányok megkülönböztetése a hivatkozás sorrendjében az évszám mellé írt a, b, c stb. betűkkel történik (pl. 2010a, 2010b stb.), melyet az irodalomjegyzékben is követni kell.

Az irodalomjegyzéket a szövegtörzs után, külön lapon kezdve kérjük összeállítani, mely a szerzők neve szerint szigorú betűrendben tartalmazza a tanulmányban hivatkozott teljes irodalmat. Az irodalomjegyzék ne tartalmazzon a szövegben nem hivatkozott művet, illetve feltétlenül tartalmazzon minden hivatkozott munkát. Az irodalmi hivatkozások kizárólag elfogadott formái (a feltüntetett központozással) a következők: könyv: Szerző(k) (megjelenés éve): A mű címe. Kiadás helye, Kiadó neve. folyóiratcikk: Szerző(k) (megjelenés éve): A cikk címe. A folyóirat neve (az évfolyam sorszáma), a szám sorszáma: a cikk kezdő és befejező oldalszáma. gyűjteményes kötetben szereplő cikk: Szerző(k) (évszám): A cikk címe, In: a kötet szerkesztőjé(i)nek neve [szerk. vagy ed(s), vagy Hrsg.], A kötet címe. Kiadás helye, Kiadó neve. A hivatkozott írásmű kezdő és utolsó oldalszáma. Az internetes források esetében: Szerző(k) (a megjelenés éve - amennyiben az nyomon követhető): a cikk címe. A pontos webhely. Az irodalomjegyzékben a szerző vezetékneve, valamint keresztnévének kezdőbetűje, magyar szerzők esetében a teljes keresztnév szerepeljen.

A folyóiratban megjelent cikkek szerzői joga a kiadót illeti, beleértve az interneten való megjelentetés jogát is.

Az „Acta medicinae et sociologiae” szerkesztőbizottsága

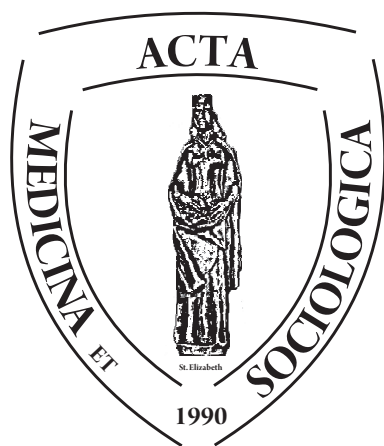

Acta

Medicinae

et

Sociologica

Vol.4. No.8-9. 2013
Debreceni Egyetem
Egészségügyi Kar, Nyíregyháza

Acta Medicinae et Sociologica

4. évfolyam 8-9. szám 2013

Volume 4. No. 8-9. 2013

Alapítás éve: 2010

Főszerkesztő: Dr. Kiss János
Főszerkesztő-helyettes: Dr. Fónai Mihály

A kötetet szerkesztette:

Dr. Hüse Lajos,

Patyán László

Dr. Takács Péter

Olvasószerkesztő: Balogh Erzsébet

Tudományos tanácsadók:
Prof. Dr. Muszbek László, akadémikus
Prof. Dr. Pethő Attila, akadémikus

Felelős Kiadó:
Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségügyi Centrum
Egészségügyi Kar

Szerkesztőség:
4040 Nyíregyháza, Sóstói 2-4.
Tel.: (42) 404-411, Fax: (42) 408-656
e-mail: info@de-efk.hu
Nyomdai előkészítés: VTP Bt.

HU - ISSN 2062-0284

Tartalomjegyzék

Kiss János Speciális szövevszék: a SOWOSEC ... avagy főszerkesztői gondolatok egy tematikus szám elé	5
Andor László Szociális vállalkozások az Európai Unióban	7
Christine Gruber Social economy and social work in Europe	15
Yves Coutand Social and solidar economy in french point of view	29
Patyán László Szociális munkások szerepe a szociális gazdaság szervezeteiben	53
Báthori-Tárczy Zita - Katsora Olexander Ökëntesség, társadalmi felelősség Ukrajnában - A TOUCH project tapasztalata	65
Andras Kelen The Distinctive Role of Collaborative Networks in the Social Economy - Towards a More Operational Definition of Social Entrepreneurship	71
Mészáros Zsuzsa Közösségi gazdaságfejlesztés a gyakorlatban	91
Balogh Zoltán Meváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatása - Menedzsment és működési stratégiák	107
Primuszné Sára Réka A francia szociális gazdaság, és annak rövid összehasonlítása a magyar szociális gazdasággal	125
Keketiová, Mačkinová, Mareková, Vaverčáková Személyes szolgáltatások nyújtása a szlovák szociális intézményekben	135
Szerzőink figyelmébe	147

Content

János Kiss Special looms: the SOWOSEC ... or doing editorial thoughts to a thematic issue	5
László Andor Social enterprises in the European Union	7
Christine Gruber Social economy and social work in Europe	15
Yves Coutand Social and solidar economy in french point of view	29
László Patyán The role of social workers in the organisations of social economy	53
Zita Báthori-Tárczy - Katsora Olexander Volunteering and Social responsibility in Ukraine - The experiences of TOUCH Project	65
Andras Kelen The Distinctive Role of Collaborative Networks in the Social Economy - Towards a More Operational Definition of Social Entrepreneurship	71
Zsuzsa Mészáros Development of the Community based economy in practice - Examples	91
Zoltán Balogh Supported employment of disabled people - Special management and operational strategies	107
Réka Primuszné Sára The French social economy, and its short compare the Hungarian social economy	125
Keketiová, Mačkinová, Mareková, Vaverčáková Provision of personal services in Slovak social institutions	135
For prospective authors	147